

werken aan een veilige school!

HELEN A. VAN DER WAL EN BERT WIELENGA

werken
aan een
veilige
school!

SMC SERIE ONDERZOEKSPUBLICATIES

Jeugddelinquentie in Aruba. Uitkomsten en beleidsimplicaties van de Youth Lifestyle Survey 2007 (2008)

Hellen A. van der Wal

Deze uitgave is als PDF te downloaden: www.smc-research-foundation.org

Werken aan een veilige school. Gids voor het voortgezet onderwijs (2012)

Hellen A. van der Wal en Bert Wielenga

In deze serie in 2012 nog te verschijnen:

Achtergronden van jeugddelinquentie in Aruba. Een onderzoek naar risico- en beschermende factoren van probleemgedrag

Hellen A. van der Wal

Werken aan een veilige school. Gids voor het primair onderwijs.

Hellen A. van der Wal en Bert Wielenga

© 2012 Stichting Maatschappij & Criminaliteit, Washington 43, Noord, ARUBA (DWI)

Informatie en bestellingen

smcaruba@gmail.com

www.smc-research-foundation.org

ISBN: 978-99904-1-580-3

Veilige school is een samenwerkingsproject van SMC en de Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon

Samenstelling en eindredactie

mr. dr. Hellen A. van der Wal BA

(SMC Research Foundation / Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon)

en

Bert Wielenga M.Ed.

(Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon / Directie Onderwijs)

Omslag en vormgeving: NOW! strategy and design for tomorrow

Druk: Interprint N.V.

Fotografie: David Chapman

Met financiële bijdragen van UNESCO en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

werken aan een veilige school!

HELLEN A. VAN DER WAL EN BERT WIELENGA

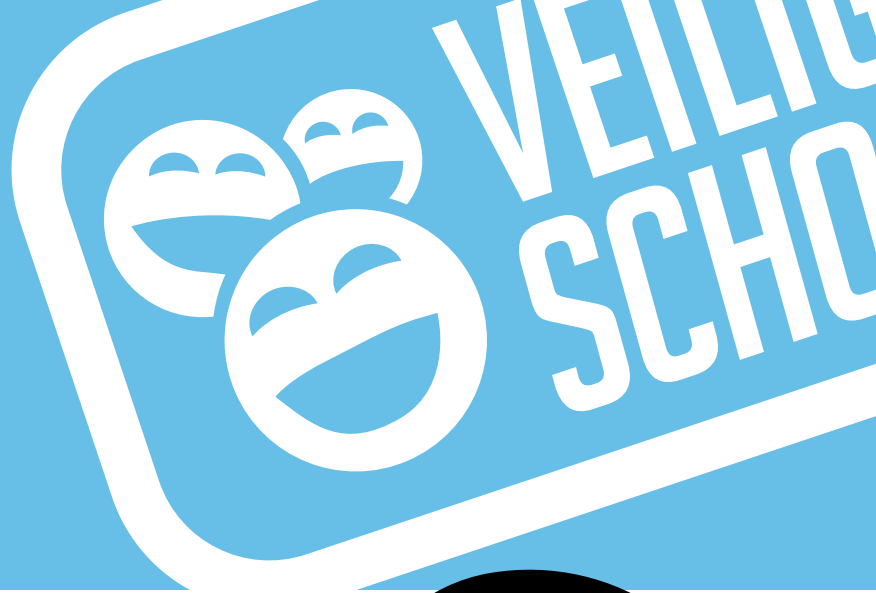
STICHTING MAATSCHAPPIJ & CRIMINALITEIT
ARUBA, 2012

Voorwoord

Geen twijfel mogelijk: het recht op onderwijs is cruciaal en moet voor elk kind worden verwezenlijkt. Je vindt deze opvatting bevestigd in de rapporten die 193 landen indienen bij het VN Comité voor de Rechten van het Kind in Genève over de implementatie van de rechten van het kind in hun land. Vaak wordt dit gemotiveerd vanuit economische belangen: ‘Zonder goed onderwijs heeft het land geen toekomst’ is een bekende mantra in dat verband. Hoe waar dit ook is, ook als het land geen toekomst zou hebben moet het recht op onderwijs nog steeds worden gerealiseerd, terwille van een maximale ontwikkeling van de talenten van elk kind.

Uit veel landenrapporten blijkt dat de inspanningen er vooral op gericht zijn om alle kinderen naar school te laten gaan. Obstakels in dat verband zijn onder andere de kosten van uniforms, vervoer naar school en lesmateriaal (boeken, schriften, pennen) waarvoor ouders zelf moeten betalen, maar ook traditionele opvattingen over het nut of de noodzaak van onderwijs voor meisjes en kinderen met een handicap. Daarnaast zijn inspanningen gericht op het (met goed gevolg) afmaken van tenminste het basisonderwijs, over het algemeen 6 jaar (soms meer maar ook wel minder). Kortom: *Get the children in school and keep them there!*

Bij dit alles is er betrekkelijk weinig aandacht voor de kwaliteit van het leven op school als zodanig. En als dat wel het geval is, gaat het over de inhoud van het curriculum. Maar kinderen brengen een groot deel van hun jonge leven door op school en voor velen van hen is de school niet de tweede maar de eerste opvoeder. Het VN kinderfonds UNICEF voert dan ook al jaren een campagne voor het bevorderen van kind-vriendelijke scholen en heeft in 2009 een *Child-friendly Schools Manual* uitgegeven. Een belangrijk document vol met goede aanbevelingen, maar die leiden niet automatisch tot kind-vriendelijke scholen. Dat vereist per land specifieke acties of zoals deze gids *Werken aan een Veilige School* duidelijk maakt: er moet aan gewerkt worden.

Het UNICEF-handboek is een gereedschapskist en de gids *Werken aan een Veilige School* die u nu in uw handen heeft maakt daar op een goede manier gebruik van, door een aantal zaken duidelijk te maken en concreet uit te werken:

- het leven op school moet staan in het teken van respect voor kinderen en jongeren als drager van rechten die het doen en laten op school moeten bepalen: het gaat niet alleen om rekenen en taal maar ook om het verwerven van sociale vaardigheden in de contacten met anderen, inclusief het oplossen van conflicten op een niet gewelddadige manier;
- een school kan alleen kindvriendelijk zijn als het een VEILIGE school is, een school waarin kinderen en jongeren zich op hun gemak voelen in de verhouding tot leeftijdgenoten en leerkrachten;
- dit veilige gevoel kan op allerlei manieren bedreigd worden en deze gids geeft zeer concreet aan hoe die bedreigingen (tijdig) kunnen worden gesignaleerd en worden aangepakt via preventie en/of correctie. Dit is specifieke informatie toegesneden op het onderwijs in Aruba, die u niet in het handboek van UNICEF vindt.

De gids *Werken aan een Veilige School* is een uniek voorbeeld van het verwezenlijken van recht op kwalitatief goed onderwijs. Daarvoor is een veilige omgeving een essentiële voorwaarde. De overeenstemming over het gebruik ervan – zie het protocol dat op 24 november 2011 is gesloten en in de bijlagen van deze gids is opgenomen – is veelbelovend. Het is een voorbeeld van *Good Practices* die andere landen die partij zijn bij het Kinderrechtenverdrag zouden moeten gebruiken voor hun eigen, op de specifieke omstandigheden van het land afgestemde, gids voor het tot stand brengen van veilige scholen.

Maar boven alles: het is mijn vurige wens dat de gids voluit wordt gebruikt, zodat alle kinderen en jongeren het fijn hebben op school, niet alleen omdat ze daar veel leren maar ook omdat ze zich er veilig voelen.

PROF. JAAP E. DOEK

Voorzitter van het VN Comité voor de Rechten van het Kind 2001 – 2007

Het volgen en het geven van onderwijs moet vooral een vrolijke, plezierige en inspirerende bezigheid zijn.

'I have come to a frightening conclusion.
I am the decisive element in the classroom.
It is my personal approach that creates the climate.
It is my daily mood that makes the weather.
As a teacher I possess tremendous power to make a child's
life miserable or joyous.
I can be a tool of torture or an instrument of inspiration.
I can humiliate or humor, hurt or heal.
In all situations, it is my response that decides whether a
crisis will be escalated or de-escalated, and a child humanized
or de-humanized.'

Haim G. GINOT (1922-1973)

onderwijzer, kinderpsycholoog en psychotherapeut (Israel)

Deel 1

1. INLEIDING	8
2. HET KINDERRECHTENPERSPECTIEF IN HET ONDERWIJS	15
Inhoud van het Kinderrechtenverdrag	16
Kinderrechten en onderwijs	18
Het recht op onderwijs	18
Rechten in het onderwijs	20
Rechten door onderwijs	24
Rechten toepassen in het onderwijs	25
3. SCHOLEN: DE TWEEDE OPVOEDERS	27
Kwaliteit van het onderwijs	27
School en probleemgedrag	29
Cijfers over jeugddelinquentie	30
De school als broedplaats	31
Conclusie	38
4. EEN VEILIGE SCHOOL: BOUWEN AAN EEN SCHOOLBREDE FUNDERING	39
5. REAGEREN OP SIGNALLEN	44
Uitgangspunten	44
Vroege signalen	46
Enstige signalen	50
Het ontwikkelen van interventies	50
6. REAGEREN OP CRISES EN INCIDENTEN	52
7. WERKEN AAN EEN VEILIGE SCHOOL	55

1. Inleiding

'Education is for improving the lives of others and for leaving your community and world better than you found it.'

Marian Wright Edelman
kinderrechtenactiviste (Amerika)
(1939-)

'Education is not the filling of a bucket but the lighting of a fire.'

William Butler Yeats
dichter en toneelschrijver
en winnaar Nobelprijs voor de
Literatuur
(1865-1939)

Scholen spelen een belangrijke rol in het leven en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Met hun opvoedkundige en onderwijskundige taak dragen scholen direct bij aan de inrichting en de ontwikkeling van de maatschappij. Investeren in de vorming en opleiding van jeugdigen is daarom investeren in een duurzame ontwikkeling.

Investeren in jeugdigen is echter geen vrijblijvende zaak. Uit het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, dat sinds 2001 voor Aruba geldt, vloeien allerlei rechten voort die met de opvoeding, ontwikkeling en vorming van kinderen en jongeren tot 18 jaar te maken hebben. De Arubaanse overheid is verplicht in de ruimst mogelijke mate de fysieke gezondheid en de mentale, emotionele, cognitieve, sociale en culturele ontwikkeling van ieder kind in Aruba te waarborgen. Het Kinderrechtenverdrag is in die zin een instrument ter bevordering van de ontwikkeling van kinderen, hun competenties en van hun groeiende persoonlijke autonomie.

Scholen zijn voor de overheid het belangrijkste instrument om deze verplichtingen te kunnen realiseren. Kinderen hebben niet alleen recht op onderwijs, zij hebben vooral ook recht op kwaliteitsonderwijs, dat is afgestemd op hun behoeften, vermogens, talenten en interesses.

Om goed te kunnen leren, moeten kinderen zich fysiek en emotioneel veilig voelen. Leerlingen en docenten moeten op school goed en prettig kunnen leren en werken. Helaas is dit niet altijd het geval. Soms is er sprake van grensoverschrijdend gedrag, zowel door de volwassenen in en rond een school en door de leerlingen. In dergelijke situaties moet planmatig, verstandig, eenduidig en consequent worden gehandeld. Dat vergt een beleid gericht op een veilige school.

Hiermee zijn enkele redenen gegeven waarom het van belang is dat scholen in Aruba voldoen aan de kenmerken van een 'veilige school', die tegemoetkomen aan de ontwikkelingsbehoeften van alle kinderen. Deze gids is ontwikkeld om de scholen daarbij te helpen.

Waar gaat het om?

Mensen nemen gewild of ongewild, bewust of onbewust risico's:

- soms wil een jongere even specifieke aandacht krijgen en slooft het zich op een gevaarlijke manier uit;
- soms is de groepsdruk zo groot dat er risico's op de loer liggen;
- soms zijn door omstandigheden (ziekte, sterfgeval, capaciteitsproblemen, geldgebrek) technische veiligheidsmaatregelen op school niet in acht genomen (deur op slot, raam dicht).

Daarnaast kunnen er van buitenaf gevaarlijke situaties ontstaan: er is een ongeluk, brand, wateroverlast of een orkaan op komst.

Veiligheid valt niet altijd te garanderen, wèl kunnen scholen zich bewust worden van veiligheid en de nodige preventieve en repressieve maatregelen nemen.

In deze gids wordt vanuit vijf domeinen naar (on)veiligheid in en om de school gekeken:

- het **ruimtelijke domein**: dit betreft de fysieke aspecten in en om het schoolgebouw;
- het **institutionele domein**: dit betreft de samenwerking tussen de school en de diverse partners (bondgenoten);
- het **sociale domein**: dit betreft de onderlinge contacten binnen de school, de leerlingen- en leerkrachtzorg en het schoolklimaat;
- het **criminogene domein**: dit betreft de factoren die tot delinquentie en ongewenst gedrag kunnen leiden, zoals pestgedrag, bezit en gebruik van wapens, alcohol en drugs;
- het **onderwijskundig domein**: dit betreft de kwaliteit van het onderwijs: de aantrekkelijkheid van de lessen, de deskundigheid van de docenten en de onderwijsresultaten.

De vijf domeinen staan niet op zichzelf, maar beïnvloeden elkaar voortdurend. In elk van deze domeinen zijn er risicofactoren die de onveiligheid in en om de school in de hand werken. Daar tegenover staan beschermde factoren, die positief bijdragen aan de veiligheid in de school. Beschermende factoren zijn maatregelen die de school kan nemen om risicofactoren te bestrijden en om de veiligheid in de school te vergroten.

Bij het onderzoek naar beschermende factoren valt op dat drie kernwoorden steeds weer naar voren komen: persoonlijke aandacht, participatie, en regelhandhaving:

- **Persoonlijke aandacht**: leerlingen willen herkend en erkend worden. Als ze iets goed doen, willen ze dat horen. Als ze problemen hebben, willen ze een luisterend oor. En als ze hun boekje te buiten gaan, willen ze daarop worden aangesproken - al zullen ze dat laatste niet snel hardop zeggen.
- **Participatie**: door participatie van leerlingen wordt hun betrokkenheid bij de school en bij elkaar vergroot. Als leerlingen mee mogen en kunnen beslissen over bijvoorbeeld beleid, veiligheid en (school)activiteiten, dan zal dat een positieve invloed hebben op hun verantwoordelijkheidsgevoel.
- **Regelhandhaving**: regels moeten zowel voor leerlingen als personeel duidelijk zijn, evenals de consequenties van het overtreden van die regels. Cruciaal daarbij is dat er aandacht is voor handhaving ervan. Het is lastig om alle geldende regels actueel te houden binnen de school. Een mogelijkheid is om ze niet alleen zichtbaar te publiceren, maar om ook elke maand een regel centraal te stellen.

Ieder kind telt
en er moet
ruimte zijn voor
verschillen.

Persoonlijke aandacht, participatie, zorg en regelhandhaving zijn van groot belang voor een positieve sfeer en een goed klimaat binnen de school. Ze zijn niet alleen de basis voor een veilige (leer)omgeving, het zijn bovendien principes die voortvloeien uit het Kinderrechtenverdrag. Uit dit Verdrag volgt dat ieder kind telt, dat er ruimte is voor verschillen, dat zij worden betrokken bij besluitvorming die hen aangaat en dat zij leiding en begeleiding krijgen die is afgestemd op hun ontwikkelende vermogens.

Hierna wordt toegelicht wat tot de verschillende domeinen wordt gerekend en worden enkele voorbeelden gegeven van risico- en beschermende factoren in die domeinen.

Het ruimtelijk domein

Veiligheid in het ruimtelijke domein heeft te maken met fysieke en technische aspecten van veiligheid. Het gaat bij-voorbeeld om de veiligheid van een schoolgebouw of om een toegangscontrole tot de school. Bij het verbeteren van de veiligheid beginnen scholen meestal met het treffen van maatregelen in dit domein, bijvoorbeeld door inbraakbeveiliging, cameratoezicht, pasjesregeling etcetera.

Vragen die rond het ruimtelijke domein kunnen worden gesteld zijn:

- Voelen leerlingen en docenten zich veilig in het schoolgebouw?
- Is er goed zicht op wie er binnenkomt?
- Zijn er omveilige plekken?

Voorbeeld van risico- en beschermingsfactoren in het ruimtelijk domein

Risicofactoren	Beschermingsfactoren
SCHOOLPLEIN	
Onoverzichtelijk, openbaar schoolplein.	Beperk de begroeiing op en rond het schoolplein. Zorg voor goed hekwerk. Maak goede regels voor de toegankelijkheid van het schoolplein (en handhaaf ze!).
SCHOOLGEBOUW	
Gebouwenblokken met onoverzichtelijke nissen, hoeken, trapportalen, wc's waar van alles gebeurt, etc.	Breng fysiek onveilige plekken en situaties in kaart en neem de juiste maatregelen. Benoem een veiligheidscoördinator.
ROND HET SCHOOLTERREIN	
Leerlingen worden lastiggevallen onderweg naar school. Er wordt rond de school gedeald. Er is geen veilige oversteekplaats.	De school organiseert pleinwacht. De school heeft toezicht op momenten dat de school uitgaan of begint.

Het institutionele domein

Veiligheid in en om de school is niet alleen een zaak van de school zelf. Samenwerking met alle bij het onderwijs en de jeugd betrokken instellingen is heel belangrijk. Voorbeelden van onmisbare overheidspartners zijn het Korps Politie Aruba, de Directie Onderwijs, de Directie Sociale Zaken en het Openbaar Ministerie. Maar ook instellingen, zoals Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon, het Advies en Meldpunt Kindermishandeling Bureau Sostenemi, Fundacion Respetami, (sport) verenigingen en buurtcentra zijn belangrijk.

Vragen die rond het institutionele domein kunnen worden gesteld zijn:

- Vindt er structureel overleg plaats met de buurt, politie en andere scholen?
- Wordt er binnen de school duidelijk gecommuniceerd over de afspraken rond veiligheid?
- Voelt iedereen zich op school betrokken bij het veiligheidsbeleid?

Voorbeeld van risico- en beschermingsfactoren in het institutionele domein

Risicofactoren	Beschermingsfactoren
SAMENWERKING PARTNERS	
Er wordt niet structureel samengewerkt met de omgeving van de school en met (andere) partners.	Inventariseer welke veiligheidsaspecten op school samenwerking met andere partners vereisen. Creëer een breed draagvlak door een overlegvorm te starten met bijvoorbeeld de directeur van de school of een bestuurslid als voorzitter.

Het sociale domein

Het sociale domein heeft betrekking op het schoolklimaat. Hoe beter leerlingen, docenten en onderwijsondersteunend personeel met elkaar omgaan, hoe kleiner de kans op onveilige situaties.

Vragen die rond het sociale domein kunnen worden gesteld zijn:

- Hoe is het schoolklimaat?
- Hoe gaan de leerkrachten en leerlingen onderling en met elkaar om?
- Is er een gedragscode?
- Is er voldoende sociale binding en controle?
- Hoe wordt er omgegaan met leerlingen met problemen of met een problematische thuissituatie?
- Zorgbeleid: Is er een zorgstructuur op school?
- Zijn er leerlingbesprekingen, groepsbesprekingen en begeleidingsplannen (plan di guias)?

Voorbeeld van risico- en beschermingsfactoren in het sociale domein

Risicofactoren	Beschermingsfactoren
GEACCEPTEERD GEDRAG	
Onduidelijk is wat wel en wat niet geaccepteerd wordt binnen de school en in de directe omgeving van de school.	• Stel een duidelijke handelingswijzer op (gebaseerd op respect en positieve omgang met elkaar en op het Kinderrechtenverdrag) waar leerlingen (en personeel) zich in en rondom de school aan moeten houden. • Gebruik draaiboeken en handelingswijzers voor calamiteiten en specifiek voorkomende situaties binnen de school (zie Deel II van deze gids voor draaiboeken en handelingswijzers). • Stel duidelijke klasseregels op. • Draag zorg voor een duidelijk, consequent en goed uitvoerbaar sanctiesysteem, waar nodig in samenwerking met politie en het Openbaar Ministerie (zie Deel II van deze gids).

Het criminogene domein

Het criminogene domein gaat in op aspecten die criminaliteit in de hand kunnen werken, zoals bezit en gebruik van wapens, drugs en alcohol, gebruik van geweld, diefstal, vandalisme, (seksuele) intimidatie, pesten en discriminatie.

Vragen die rond het criminogene domein kunnen worden gesteld zijn:

- Is er gemakkelijk aan wapens en aan drugs te komen?
- Gebruiken leerlingen alcohol en drugs tijdens schooluren?
- Vinden er veel incidenten zoals vecht- en scheldpartijen plaats?
- Wordt er gepest, gediscrimineerd en geïntimideerd?

Voorbeeld van risico- en beschermingsfactoren in het criminogene domein

Risicofactoren	Beschermingsfactoren
REGISTRATIE INCIDENTEN	
Onbekend is welke leerlingen wanneer ontsporen en hoe vaak.	Zet een (incidenten) registratiesysteem op.
REGELS ONGEWENST EN CRIMINEEL GEDRAG	
Onduidelijk is wat geaccepteerd wordt op het gebied van wapens, drugs en alcohol.	• Stel duidelijke schoolregels op over bezit en gebruik van wapens, drugs en alcohol. • Controleer en evalueer de schoolregels. • Maak docenten én leerlingen verantwoordelijk voor controle (formeel en informeel).

Het onderwijskundige domein

Het onderwijskundige domein heeft betrekking op de kwaliteit van het onderwijs. Kwalitatief goed onderwijs leidt tot de bevordering van gewenst sociaal gedrag. De aantrekkelijkheid van lessen en de mate waarin de lesstof leerlingen aanspreekt, leidt tot vermindering van schoolverzuim en uitval (drop outs).

Vragen die rond het onderwijskundige domein kunnen worden gesteld zijn:

- Spreken de lesboeken de leerlingen aan?
- Is het gemakkelijk of juist moeilijk om orde te houden in de klas?
- Krijgen leerlingen ook een 'beloning' bij goed gedrag of goede prestaties?

Voorbeeld van risico- en beschermingsfactoren in het onderwijskundige domein

Risicofactoren	Beschermingsfactoren
DIDACTISCHE KWALITEIT	
Slechte kwaliteit lessen: onvoldoende attractief lesaanbod, lessen die geen beroep doen op zelfstandigheid leerlingen, lessen die niet zijn ingericht op participatie.	Geef adequate didactische instructie per vak: • varieer in didactische werkvormen; • stem af op ervaringswereld van de leerling; • stimuleer zelfstandig werken waar mogelijk; • stimuleer samenwerken waar mogelijk; • stimuleer leerlingenparticipatie; • zorg voor gezamenlijke verantwoordelijkheid.
VERZUIM	
Er wordt veel gespijgeld en verzuimd.	• Maak duidelijke regels en afspraken over schoolverzuim. • Stel een begeleidingstraject op voor leerlingen. • Maak afspraken met andere scholen over opvang van leerlingen die van school zijn verwijderd.

Doel en doelgroep

Het doel van deze gids is om scholen:

- inzicht te geven in het belang en de principes van een veilige school;
- inzicht te geven in de verplichtingen die voor de scholen uit het Kinderrechtenverdrag voortvloeien;
- inzicht te geven in de relatie tussen probleemgedrag, de zorgstructuur en school;
- inzicht te geven in de onderwijssituatie in Aruba en de risicofactoren voor probleemgedrag;
- signalen voor probleemgedrag te leren herkennen;
- te helpen een beleidsplan te maken en te implementeren;
- in staat te stellen adequaat te reageren op incidenten en crisis.

Uiteindelijk is het ook de bedoeling dat de scholen het veiligheidsbeleid en het zorgbeleid aan elkaar koppelen.

De doelgroep van deze gids wordt gevormd door het bestuur en personeel van:

- het primair onderwijs;
- de scholen van het algemeen voortgezet onderwijs (AVO-scholen);
- het lager beroepsonderwijs (EPB);
- het middelbaar beroepsonderwijs (EPI).

Leeswijzer

Deel I: achtergronden, theorie en onderzoeksresultaten

Het algemeen deel is voor alle schoolcategorieën gelijk.

Het algemeen deel bestaat uit (theoretische) achtergronden en onderzoeksresultaten.

Deel II: stappenplannen, handelingswijzers en draaiboeken

Deel II bevat afspraken en handreikingen ten aanzien van het omgaan met:

- preventieve orde en veiligheidsaangelegenheden;
- ongewenst gedrag in en rond de school;
- leerlingen die slachtoffer zijn van enige vorm van geweld;
- crises en incidenten.

Bij de ontwikkeling van Deel II zijn de *stake holders* betrokken en is inbreng gekregen van de Directie Onderwijs, de schoolbesturen en hun stafmedewerkers, het Openbaar Ministerie, het Korps Politie Aruba, verschillende stichtingen en onderwijspersoneel.

2. Het kinderrechtenperspectief in het onderwijs

Het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) werd in januari 2001 in Aruba van kracht en is van toepassing op alle kinderen en jongeren tot 18 jaar die in Aruba verblijven en wonen. Het Verdrag wordt gezien als een mijlpaal in de emancipatie van het kind. Immers, lange tijd werden kinderen niet erkend als een aparte sociale groep. Pas in de 18e eeuw ging men kinderen zien als de 'toekomstige vormgevers' en als de 'rijkdom van morgen'. Kinderen kregen de status van 'nog-niet'-mensen (*human becomings*): ze zouden 'nog niet weten, nog niet kunnen en nog niet zijn'. In de vorige eeuw werd deze status door de kinderrechtenbeweging ernstig ter discussie gebracht. De kinderrechtenbeweging wilde dat kinderen niet zouden worden gezien als *human becomings* maar als *human beings*. In het Kinderrechtenverdrag van 1989 zijn beide gedachten terug te vinden. Het kind is volgens het IVRK een zelfstandige drager van rechten en moet erkend worden als een actieve deelnemer in zaken die hem aangaan, in de context van onder andere het gezin, de school, de buurt en de samenleving. Daarnaast maakt het Verdrag duidelijk dat de leeftijd en de ontwikkeling redenen zijn voor een speciale benadering, speciale bescherming en speciale rechten van kinderen en jongeren.

Het Verdrag is een juridisch bindend instrument. Door zich aan te sluiten bij het Verdrag heeft Aruba zich verplicht om de kinderrechten in de praktijk te brengen. Dit houdt in dat niet alleen de overheid, maar ook de scholen en de leerkrachten moeten zorgen dat het onderwijs gaat voldoen aan de regels van het Verdrag.

Elke vier jaar moet Aruba over de voortgang van de kinderrechten rapporteren aan het VN Comité voor de Rechten van het Kind. Het VN Comité heeft Aruba al meerdere malen op de vingers getikt wegens het ontbreken van een nationaal jeugdbeleidsplan en een leerplicht. In 2012 moet Aruba voor de derde keer rapporteren. Dan kan worden gemeld dat de Leerplichtverordening in december 2011 tot stand is gekomen en vanaf 2012 zal worden ingevoerd. Hiermee begint het echte werk pas: het werken aan kwaliteitsonderwijs.

'Free the child's potential, and you will transform him into the world.'

MARIA MONTESSORI (1870-1952)
Arts, onderwijzer, filosoof en
humaniste (Italië)

Aruba moet elke vier jaar over de voortgang van de kinderrechten rapporteren aan het VN Comité

Aanvullende protocollen

Inmiddels zijn 3 optionele protocollen aan het IVRK toegevoegd:

- het Facultatief Protocol bij het Verdrag voor de Rechten van het Kind betreffende de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie, ontworpen om kinderprostitutie, kinderpornografie en de verkoop en onwettelijke adoptie van kinderen strafbaar te maken. Het protocol werd van kracht op 18 januari 2002;
- het Facultatief Protocol bij het Verdrag voor de Rechten van het Kind betreffende de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten, dat onder meer bepaalt dat de toegestane leeftijd voor deelname aan een gewapend conflict achttien jaar is en dat gedwongen in militaire dienst treden onder achttien jaar verboden is. Het protocol werd van kracht op 12 februari 2002.
- het Facultatief Protocol bij het Verdrag voor de Rechten van het Kind betreffende een individueel klachtrecht. Hiermee kunnen kinderen zelf klachten indienen over de schending van hun rechten bij het VN Comité voor de Rechten van het Kind. Het protocol is op 19 december 2011 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen en treedt naar verwachting in 2012 in werking.

Inhoud van het kinderrechtenverdrag

Alle rechten uit het Kinderrechtenverdrag zijn van belang; ze vormen één geheel. Ze zijn alle even belangrijk en ze zijn onderling van elkaar afhankelijk. Om het Verdrag beter te begrijpen, worden toch wel opdelingen van rechten gemaakt.

Een bekende indeling is die van de drie P's:

- **provisions** (voorzieningen): bijvoorbeeld het recht op voeding en gezondheidszorg (art. 6 en 24), het recht om te genieten van sociale zekerheid (art. 26) en het recht op onderwijs (art. 28 en 29). Het betreft *overlevingsrechten* (het recht van kinderen om te leven en om basisbehoeften te krijgen) en *ontwikkelingsrechten* (wat kinderen nodig hebben om zich volledig te kunnen ontplooiën);
- **protection** (bescherming): dit betreft bijvoorbeeld het recht om beschermd te worden tegen mishandeling en verwaarlozing (art. 19) en tegen allerlei vormen van uitbuiting (art. 32-36);
- **participation** (deelname/participatie): voorbeelden zijn het recht op vrijheid van mening (art. 12), van meningsuiting (art. 13), vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst (art. 14), vrijheid van vereniging en vergadering (art. 15) en vrijheid van toegang tot passende informatie (art. 17).

De participatierechten zijn het meest vernieuwende van het verdrag. Ze geven jeugdigen het recht om zelf handelingen te stellen en het recht op inspraak. Het belang van het kind moet een richtsnoer zijn bij elke beslissing die ten aanzien van hem wordt genomen (art. 6) en het is essentieel dat kinderen en jongeren zelf worden betrokken bij het bepalen van hun belangen.

Hebben volwassenen dan niets meer te zeggen? Worden kinderen 'de baas', moeten ze altijd gelijk krijgen en mogen ze altijd hun zin doordrijven? Dat staat nergens in het Kinderrechtenverdrag!

Volgens het Verdrag hebben volwassenen - en in de eerste plaats de ouders - een belangrijke rol. Ouders zijn de eerstverantwoordelijken voor de opvoeding, de begeleiding en de ontwikkeling van hun kinderen. Pas als dat fout gaat, moet de overheid ingrijpen, omdat het belang van het kind nu eenmaal voorop staat.

Het Verdrag vraagt wél om rekening te houden met kinderen: ze moeten hun mening kunnen en mogen geven als volwassenen een beslissing nemen die hen aangaat. En aan die mening moet ook passende waarde worden gehecht.

Het Verdrag wil werken aan een mentaliteitsverandering en een andere kijk op kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren beschikken vaak over een portie gezond verstand en inzicht in hun eigen situatie. Ze zijn meestal heel goed in staat om mee te denken over oplossingen.

Voorbehouden bij het IVRK

Aruba heeft enkele voorbehouden gemaakt bij het IVRK, die maken dat:

- kinderen en jongeren in Aruba geen zelfstandig recht hebben op sociale zekerheid en sociale verzekering (art.26). Ze zijn daarin afhankelijk van hun ouders of verzorgers;
- op jongeren in de leeftijd van zestien jaar of ouder het volwassenenstrafrecht kan worden toegepast;
- jongeren die van hun vrijheid zijn beroofd kunnen samen met volwassenen worden gedetineerd;
- in gevallen van delicten van lichte aard kan de berechting van jongeren plaatsvinden buiten aanwezigheid van een raadsman.

Deze voorbehouden gelden voor alle landen van het Koninkrijk. Het VN Comité voor de Rechten van het Kind heeft al bij verschillende gelegenheden ernstige kritiek geuit op deze voorbehouden: men vindt ze het Koninkrijk onwaardig!

'Inclusion is a process of identifying, understanding and breaking down barriers to participation and belonging.'

EARLY CHILDHOOD FORUM (2003)

'Education is the way to move mountains, to build bridges, to change the world. Education is the path to the future. I believe that education is indeed freedom.'

OPRAH WINFREY (1954-)
presentatrice, actrice en filantrope
(Amerika)

Kinderrechten en onderwijs

Het Verdrag stelt het onderwijs(beleid) in Aruba voor drie grote taken:

1. Het onderwijs moet het Verdrag rechtstreeks implementeren, door artikelen 28 en 29 uit te voeren. Dat betekent dat het recht op onderwijs verzekerd moet zijn en dat er een wettelijke leerplicht moet zijn. Het recht **OP** onderwijs wordt daarmee een fundamenteel kinderrechtsrecht in Aruba;
2. De overheid en de school moeten zelf ook de kinderrechten respecteren in hun relatie met de jeugdigen. Leerlingen verliezen hun rechten niet als ze de school binnen komen. Om aan de vereisten van artikel 29 te voldoen moeten scholen in de breedste zin van het woord kindvriendelijk zijn en rekening houden met alle aspecten van de waardigheid van het kind. Het gaat hier om rechten **IN** het onderwijs.
3. Daarnaast stelt het Kinderrechtenverdrag dat het onderwijs zich moet richten op het bijbrengen van eerbied voor de rechten en de fundamentele vrijheden van de mens (art. 29) en dat de inhoud van het Verdrag aan kinderen zelf bekend moet worden gemaakt (art. 42). Dit betreft kinderrechten- en mensenrechten-educatie of rechten **DOOR** het onderwijs.

Het onderwijs heeft een belangrijke plaats in het Kinderrechtenverdrag. En dat is terecht. Immers, onderwijs is een voorwaarde voor het succes van kinderrechten en mensenrechten en voor de mogelijkheid van democratie. Omgekeerd zijn de mensenrechten ook voorwaarde voor de mogelijkheid van (kwaliteits)onderwijs. Er is dus sprake van een wisselwerking.

Het recht op onderwijs

Het verdrag bevat enkele artikelen die specifiek over het onderwijs gaan.

Artikel 28 gaat over het recht op onderwijs. Het bevat organisatorisch-technische bepalingen die het recht op onderwijs effectief moeten maken. Een voorbeeld is het nondiscriminatieprincipe: elk kind heeft recht op onderwijs, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, geloof of overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand of handicap. Dat betekent bijvoorbeeld dat jeugdigen van wie de verblijfsvergunning niet in orde is recht hebben op onderwijs en op het behalen van schooldiploma's.

Andere voorbeelden zijn:

- verplicht en gratis toegankelijk basisonderwijs (wettelijke leerplicht);
- de beschikbaarheid van toegankelijk voortgezet en vervolgonderwijs;
- het geven van informatie en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze;
- als het nodig is: het bieden van financiële bijstand om onderwijs te kunnen volgen;
- maatregelen om spijbelen en vroegtijdig verlaten te verminderen.

Artikel 28 Recht op onderwijs

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:
 - a) primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
 - b) de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
 - c) met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;
 - d) informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
 - e) maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.

Het onderwijs moet gelijke kansen voor alle kinderen nastreven. Non-discriminatie staat centraal. Gehandicapte kinderen hebben recht op een waardig leven, waarbij de actieve deelname aan de samenleving vergemakkelijkt wordt. Ze hebben recht op een aangepast curriculum en op bijstand om te garanderen dat ze toegang hebben tot het onderwijs. Het derde lid van artikel 23 gaat specifiek over gehandicapte kinderen.

Artikel 23 Gehandicapte kinderen

3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.

Het VN Comité maakt zich zorgen om het lage aantal gehandicapte kinderen dat is ingeschreven op school en wil dat de Arubaanse overheid zich inspant dat gehandicapte kinderen zo veel mogelijk in 'normale' scholen les kunnen volgen, in plaats van hen in gespecialiseerde instellingen te plaatsen. Dit is voor hen een belangrijke voorwaarde tot integratie en de mogelijkheid tot participatie aan het publieke leven. Vaak wordt het weigeren van gehandicapte kinderen in openbare scholen gelegitimeerd met niet-wettelijke argumenten, zoals de ernst van de handicap, het gebrek aan faciliteiten en getraind personeel en de vervoersproblemen naar de school. Voor het VN Comité zijn deze argumenten niet valide!

'Children do not lose
their human rights
by virtue of passing
through the school
gates.'

VN comité voor de rechten
van het kind, 2001

In artikel 29 staan de doelstellingen en de waarden die met het onderwijs worden beoogd.

Artikel 29 Onderwijsdoelstellingen

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:
 - a) de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
 - b) het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
 - c) het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare;
 - d) de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
 - e) het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

Volgens artikel 29 moet het onderwijs erop zijn gericht om kind en jongeren o.a. het volgende bij te brengen:

- de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
- het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
- het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare;
- de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
- het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

De onderwijsdoelen uit het Verdrag gelden sinds 2001 ook voor Aruba. In de praktijk wordt - vanwege onbekendheid met het Kinderrechtenverdrag - onvoldoende uitvoering aan deze onderwijsdoelen gegeven.

Rechten in het onderwijs

De overheid en de school moeten zelf ook de kinderrechten respecteren. Jeugdigen hebben in alle opzichten recht op een veilige school. Om aan de vereisten van artikel 29 te voldoen moeten scholen in de breedste zin van het woord kindvriendelijk zijn en rekening houden met alle aspecten van de waardigheid van het kind. Hier worden enkele hoofdthema's verduidelijkt.

Kinderen die een eigen mening kunnen vormen, hebben het recht deze te uiten.

Eigen mening en participatie

Het onderwijs moet gerealiseerd worden op een manier die de waardigheid van het kind respecteert, en die het kind toelaat zijn mening te uiten:

- Kinderen die een eigen mening kunnen vormen, hebben het recht deze te uiten.
- Men moet gehoor geven aan hun standpunt in aangelegenheden die het kind betreffen.
- Men moet aan de mening van het kind passend belang hechten, in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

Het Verdrag wil de inspraak van kinderen op school aanmoedigen:

- Leerkrachten moeten ervoor zorgen dat leerlingen betrokken worden in alle aangelegenheden die hen aangaan zoals klassenregels, inrichting van de speelplaats, lesmethodes, examenregeling en huiswerkplanning.
- Men kan een leerlingenraad oprichten en deze de nodige middelen ter beschikking stellen.
- Er moeten klachtenprocedures bestaan die het mogelijk maken dat leerlingen gehoord worden wanneer ze vinden dat hun rechten geschonden worden.

Om de participatie van kinderen te bevorderen is het nodig dat kinderen toegang hebben tot de informatie op basis waarvan zij hun mening kunnen vormen en die de participatie bevordert. De school speelt hierin een belangrijke rol.

Rust en vrije tijd

Het recht op vrije tijd, spel en cultuur wordt expliciet vermeld in artikel 31 van het Verdrag.

Kinderen hebben recht op:

- rust en ontspanning;
- spel;
- het deelnemen aan recreatieve activiteiten (aangepast aan de leeftijd van het kind), en op
- het vrij deelnemen aan het culturele leven en kunst.

Spelen is een essentieel deel van de ontwikkeling van een kind, en kinderen die niet de kans krijgen om te spelen, lopen het risico belangrijke sociale en persoonlijke vaardigheden te missen.

In de realisatie van deze rechten kan door de school en de leerkrachten een rol gespeeld worden:

- De leerkrachten laten voldoende tijd voor rust en ontspanning.
- Er worden voldoende pauzes ingelast en de schooldagen mogen niet te lang zijn.
- Leerkrachten mogen geen te grote opgaven of opdrachten opleggen en moeten maat houden wat betreft huiswerk.
- Leerkrachten proberen kinderen te motiveren om deel te nemen aan bepaalde culturele activiteiten.
- Leerkrachten kunnen informatie geven over interessante boeken, films, theaterstukken en kunnen proberen om die te betrekken in de lessen.
- De school kan zelf buitenschoolse activiteiten organiseren.

'In play a child always behaves beyond his average age, above his daily behavior. In play it is as though he were a head taller than himself.'

LEV VYGOTSKY (1896-1934)
psycholoog (Rusland)

Kinderen moeten beschermd worden tegen het pestgedrag van andere kinderen en van volwassenen in de school.

'The schools play an important role when it comes down to protecting children against violence. Violence is one of the principal reasons why children don't go to school. It's also one of the causes of the alarming school dropout rates.'

Shakira Mebarak (1977-)
Colombiaanse zangeres/tekstschrijver, filantroop en UNICEF ambassadeur

Bewaken van de persoonlijke en lichamelijke integriteit van kinderen

De school moet in de eerste plaats zelf de persoonlijke en fysieke integriteit van het kind bewaken. Elke handeling die wreed, onmenselijk of ontrend is, zoals pesterijen en verbale agressie zijn een schending van de rechten van het kind. Kinderen moeten beschermd worden tegen het pestgedrag van andere kinderen en van volwassenen in de school. Scholen moeten het nodige doen om pestgedrag te voorkomen, en waar het toch voorvalt moet het nodige gedaan worden om het te doen ophouden. In alle maatregelen wordt de fysieke en persoonlijke integriteit van zowel de gepeste als de pester geëerbiedigd.

Wanneer er een vermoeden is van misbruik (door leerkrachten, andere leerlingen maar ook bijvoorbeeld binnen het gezin), moet dit gemeld worden aan de bevoegde instanties. Een misbruikt kind wordt als bijzonder kwetsbaar beschouwd, en de school moet zich hiervan bewust zijn en het kind op passende wijze steunen. Het is in dit verband van groot belang dat de volwassenen in de school bepaalde signalen leren herkennen. Het VN Comité heeft hierover gezegd:

'This includes identifying risk factors for particular individuals or groups of children and caregivers (in order to trigger targeted prevention initiatives) and identifying signs of actual maltreatment (in order to trigger appropriate intervention as early as possible).

This requires that all who come in contact with children are aware of risk factors and indicators of all forms of violence, have received guidance on how to interpret such indicators, and have the necessary knowledge, willingness and ability to take appropriate action (including the provision of emergency protection).

Children must be provided with as many opportunities as possible to signal emerging problems before they reach a state of crisis, and for adults to recognize and act on such problems even if the child does not explicitly ask for help. Particular vigilance is needed when it comes to marginalized groups of children who are rendered particularly vulnerable due to their alternative methods of communicating, their immobility and/or the perceived view that they are incompetent, such as children with disabilities. Reasonable accommodation should be provided to ensure that they are able to communicate and signal problems on an equal basis with others. (General Comment no. 13, 2011).'

Hoofdstukken 5 en 6 gaan over de principes van het herkennen van signalen en hoe daarmee om te gaan. In Deel II staan de handelingswijzers, met concrete stappenplannen.

Handhaving van de discipline

De handhaving van de discipline op scholen moet verenigbaar zijn met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming zijn met het Kinderrechtenverdrag:

- de aard van de straf moet passend zijn voor de overtreding;
- vernederende straffen, het gebruik van afzondering, straffen die uitermate streng of buiten verhouding zijn, en onrechtvaardige sancties zijn schendingen van de kinderrechten;

- leerlingen krijgen de kans zich te verdedigen wanneer ze beschuldigd worden en alvorens ze bestraft worden;
- leerlingen hebben recht op inspraak bij het opstellen van regels en afspraken.

Alle vormen van lijfstraffen zijn volgens het Verdrag verboden. Het VN Comité bekritiseert elke vorm (hoe licht ook) van lichamelijke straf:

'The Committee defines 'corporal' or 'physical' punishment as any punishment in which physical force is used and intended to cause some degree of pain or discomfort, however light. Most involves hitting ('smacking', 'slapping', 'spanking') children, with the hand or with an implement – whip, stick, belt, shoe, wooden spoon, etc. But it can also involve, for example, kicking, shaking or throwing children, scratching, pinching, burning, scalding or forced ingestion (for example, washing children's mouths out with soap or forcing them to swallow hot spices). In the view of the Committee, corporal punishment is invariably degrading. In addition, there are other non-physical forms of punishment which are also cruel and degrading and thus incompatible with the Convention. These include, for example, punishment which belittles, humiliates, denigrates, scapegoats, threatens, scares or ridicules the child.'

(General Comment no. 13: The right to freedom from all forms of violence; 2011).

Leerkrachten die leerlingen fysiek straffen, vertonen daarmee zelf gewelddadig gedrag en dragen de boodschap uit dat geweld in de school acceptabel gedrag is.

Om positief en respectvol gedrag tussen leerlingen, leerkrachten en stafleden te bevorderen, moet er een duidelijk beleid zijn waarbinnen geen enkele vorm van geweld wordt getolereerd.

Het VN Comité heeft in 2004 en 2009 zijn bezorgdheid geuit uit dat lijfstraffen in zijn algemeenheid (dus ook door de ouders) nog niet strafbaar zijn gesteld in Aruba:

'The Committee recommends that the State party: explicitly prohibit corporal punishment in law throughout the State party and carry out public education campaigns about the negative consequences of ill-treatment of children, and promote positive, non-violent forms of discipline as an alternative to corporal punishment (26 februari 2004, CRC/C/15/Add.227, Concluding observations on second report, paras. 43 and 44).

The Committee recommends that the State party prohibit corporal punishment by law and enforce the prohibition in all settings, including in the family, the schools and out of home placements. It also recommends that the State party conduct awareness-raising campaigns and parenting education programmes to ensure that alternative forms of discipline are used, in a manner consistent with the child's human dignity and in conformity with the Convention, especially article 28, paragraph 2, while taking due account of general comment No. 8 (2006) on the right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment '

(27 maart 2009, CRC/C/NLD/CO/3, Concluding observations on the third report of the Netherlands, paras. 36 and 37).

'If you want your children to improve, let them overhear the nice things you say about them to others.'

HAIM G. GINOT (1922-1973)
Onderwijzer, kinderpsycholoog en psychotherapeut (Israel)

Het is belangrijk
dat jeugdigen
leren over
mensen- en
kinderrechten.

Rechten door het onderwijs

Het is belangrijk dat jeugdigen leren over mensen- en kinderrechten. Immers, je kunt alleen eerbied voor de rechten van de mens ontwikkelen als je weet waar het over gaat. Kinderen die over hun rechten leren, leren tegelijk over de rechten en verantwoordelijkheden die met goed burgerschap samenhangen.

Over kinderrechteneducatie bestaan allerlei misverstanden. Kinderen die niet in een juiste context over kinderrechten hebben geleerd, neigen er naar om deze rechten als een individueel recht op te vatten. Dan hebben ze moeite om de rechten van anderen te kunnen erkennen en respecteren. In plaats dat ze begrijpen dat rechten en verantwoordelijkheden met elkaar zijn verbonden, denken kinderen en jeugdigen (maar ook volwassenen!) die geen kinderrechteneducatie hebben gehad dat het hebben van rechten betekent dat je alles kunt doen en laten wat je wilt. En dat is natuurlijk niet zo.

Een gebrek aan of het vermijden van kinderrechteneducatie zal daarom eerder een te sterke oriëntatie op de eigen persoon bevorderen dan goed burgerschap en een cultuur waarbinnen democratische normen en waarden heersen. De school is de plaats bij uitstek om aan kinderrechteneducatie te doen. Daarom dat het ook in het Kinderrechtenverdrag is opgenomen dat het onderdeel behoort te zijn van het schoolcurriculum.

Scholen moeten kinderen en jongeren met de inhoud van hun rechten vertrouwd maken. Het is natuurlijk niet voldoende om kinderen theoretisch vertrouwd te maken met hun rechten. Respect voor de kinderrechten en de mensenrechten moet een cultuur zijn. Daarom moet volgens het Kinderrechtenverdrag de school een veilige plaats zijn, waar de rechten van kinderen en jongeren worden gerespecteerd, waar democratisch met elkaar wordt omgegaan en waar jeugdigen worden beschermd tegen gevaren en tegen geweld. Kinderrechteneducatie zal ongeloofwaardig overkomen als in de dagelijkse omgang in de school de rechten van kinderen en jongeren niet worden gerespecteerd en kinderrechten niet tot de cultuur van de school horen.

Het onderwijs is voorwaarde voor de invulling van andere rechten: ook hierdoor is het onderwijs relevant voor de rechten van het kind. Zo is er een verband tussen onderwijs en het recht op gezondheid en de toegang tot gezondheidsdiensten:

- Kinderen hebben recht op de grootst mogelijke mate van gezondheid, en op voorzieningen voor de behandeling van overgewicht, eetstoornissen, ziektes en aandoeningen. Hiervoor is het nodig dat ouders en kinderen over de nodige informatie beschikken. Basiskennis over voeding en gezondheid zijn hierbij noodzakelijk.
- Andere belangrijke thema's die aan bod moeten komen zijn seksuele vorming en gezondheid, gezinsplanning en HIV-preventie.
- Het beschermen van kinderen tegen drugsmisbruik is een andere taak waarin de school verantwoordelijkheid moet opnemen. Door voorlichting en preventie kan verhinderd worden dat kinderen op jonge leeftijd drugs gebruiken en dat op die manier hun slaagkans op school en in het leven verkleint.

Rechten toepassen in het onderwijs

Het Kinderrechtenverdrag houdt niet enkel verplichtingen in voor de Arubaanse overheid, het houdt ook een hele opdracht in voor de school. Hieronder zijn de belangrijkste punten voor de school samengevat, met vermelding van het artikel nummer uit het Verdrag.

Kinderrechtenprotocol

- We discrimineren geen enkele leerling op basis van ras, huidskleur, godsdienst, bezit, sekse of seksuele geaardheid (art. 2).
- Iedere leerling mag zijn cultuur, taal of religie (art. 30) uitoefenen en denken wat hij of zij wil (art. 14).
- Voor zover dat mogelijk is zijn gehandicapte leerlingen welkom om volwaardig onderwijs te krijgen (art. 23).
- Leerlingen krijgen inspraak in de zaken die hen aanbelangen (art. 12).
- Onze leerlingen krijgen toegang tot de beschikbare informatiekanalen die zij nodig hebben (art. 17).
- De leerlingen mogen zich - binnen redelijke mate - organiseren of gezamenlijke standpunten innemen (art. 15).
- Onze school brengt de leerlingen respect bij voor de mensenrechten (art. 29).
- Onze school brengt de leerlingen respect bij voor verschillen in mening en overtuiging, voor andere culturen en volken, en voor de natuurlijke omgeving (art. 29).
- Wij ontwikkelen de volledige persoonlijkheid van de leerlingen (art. 29).
- Wij bereiden hen voor op het dragen van verantwoordelijkheid in een vrije samenleving (art. 29).
- Naast de tijd die leerlingen aan school moeten besteden geven wij hen de kans om te rusten en te ontspannen (art. 31).
- Wij schenken aandacht aan de gezondheid en gezondheidsopvoeding van onze leerlingen (art. 24).
- Leerlingen die slachtoffer waren van (seksueel) geweld, uitbuiting of verwaarlozing geven wij steun (art. 39).
- Als school beschermen wij onze leerlingen tegen geweld, zowel fysiek als mentaal (art. 19).
- Onze school maakt werk van de bescherming van onze leerlingen tegen drugs (art. 33).
- Wij kijken op onze school toe op de naleving van de mensenrechten (art. 42).

Het Kinderrechtenverdrag is al meer dan tien jaar geldig voor Aruba. Toch is het bij veel instanties die met en voor kinderen werken nog onbekend. Door die onbekendheid bestaan er allerlei vooroordelen en misvattingen over kinderrechten, waardoor er een zekere tegenzin bestaat om kinderen te onderrichten in hun rechten.

Het Kinderrechtenverdrag is al meer dan tien jaar geldig voor Aruba. Toch is het bij velen nog onbekend.

'There is no trust more sacred than the one the world holds with children. There is no duty more important than ensuring that their rights are respected, that their welfare is protected, that their lives are free from fear and want and that they can grow up in peace.'

KOFI ANNAN (1938-)
Ghanees diplomaat, 7e Secretaris
Generaal van de Verenigde Naties

Volgens het Verdrag moet de overheid maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat voorlichting over mensenrechten en de rechten van kinderen in het bijzonder een integraal onderdeel vormt van de opleiding van beroepskrachten in de sector. Scholen hoeven daar niet op te wachten. Het is tenslotte ook in hun eigen belang om te werken aan een veilige school.

Meer weten?

De volledige tekst van het Kinderrechtenverdrag is te vinden op:
<http://www.unicef.nl>

De General Comments van het VN Comité zijn te vinden op:
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm>

Alle General Comments van het VN Comité zijn van belang voor het onderwijs. In deze tekst is vooral gebruik gemaakt van:

- No. 1: The aims of education
- No. 8: The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment
- No. 13: The right of the child to freedom from all forms of violence

Hulpmiddelen

Verschillende NGO's hebben lessenspakketten ontwikkeld voor de bevordering van de kennis over kinderrechten. Zie de bijlage bij deze gids.

3. Scholen: de tweede opvoeders

Scholen spelen een belangrijke rol in het leven en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Ze worden daarom wel 'de tweede opvoeder' genoemd. Er is bovendien een directe relatie tussen de kwaliteit van het onderwijs en het gedrag van leerlingen. Kwalitatief goed onderwijs leidt tot bevordering van sociaal gewenst gedrag en tot vermindering van schoolverzuim en schooluitval. Ook op die manier is de school 'de tweede opvoeder'.

De kwaliteit van het onderwijs betreft het onderwijskundige domein. Hoe is het met dit domein in Aruba gesteld? In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van het Arubaanse onderwijs zoals dat uit diverse beleidsdocumenten en onderzoek naar voren komt. Er wordt ook ingegaan op de resultaten van het onderzoek naar jeugddelinquentie dat in Aruba is uitgevoerd. Daaruit blijkt dat er binnen het onderwijskundige domein nog veel winst valt te halen.

Kwaliteit van het onderwijs

Uit het onderzoek naar jeugddelinquentie (Van der Wal, 2008, 2011) blijkt dat Arubaanse kinderen in vergelijking met hun Nederlandse leeftijdgenootjes structureel in lagere opleidingen zitten, veel vaker blijven zitten en dat ze een minder goede binding met de school hebben. Deze resultaten zijn echter geen verrassing: de kwaliteit en de output van het onderwijs in Aruba is al geruime tijd een bron van zorg.

In het Nationaal Veiligheidsplan Aruba 2008-2012 (NOP) staat: 'Het algemeen onderwijsniveau van de Arubaanse bevolking is laag in vergelijking met de meeste OECD-landen. Bijna 75% van de bevolking heeft als hoogste graad lager beroepsonderwijs of de middelbare school (MAVO) bereikt. (...) Slechts 6% van de Arubaanse bevolking heeft hogere onderwijsniveaus bereikt; en van dit lage percentage, zijn de helft mensen die op een 3-5 jaar contractbasis in Aruba werken. Het lage onderwijsniveau en de taalproblemen binnen het onderwijssysteem hebben als gevolg dat de vereiste voorwaarden niet aanwezig zijn voor het ontwikkelen van een kritisch bewustzijn en tevens andere fundamentele competenties noodzakelijk voor het kunnen functioneren in een kenniseconomie.' (p. 15-16).

Ter vergelijking: voor een functionele economie dient zeker 30% van de beroepsbevolking in een land een hoger beroeps- of academisch onderwijs te hebben afgerond. Het NOP noemt de kwaliteit van het onderwijs een 'bedreiging voor de nationale veiligheid'.

'He who opens a school door, closes a prison.'

VICTOR HUGO (1802-1885)
*dichter, schrijver, staatsman en
mensenrechtenactivist (Frankrijk)*

Als de leerplicht van kracht is, begint het echte werk pas: **werken aan de kwaliteit van het onderwijs.**

Wat is hiervan de oorzaak?

Volgens de Wereld Bank was de internationale aandacht jarenlang voornamelijk gericht op het in de schoolbanken krijgen van ieder kind (de leerplicht). Daardoor bleef wat er in de school gebeurde buiten schot. Het gevolg is dat enorme aantallen kinderen geen kwaliteitsonderwijs krijgen. Dit is volgens de Wereld Bank in bijna het gehele Caribische gebied een groot probleem. Het verbeteren van het onderwijs in de Caribische regio vormt volgens de Wereld Bank een belangrijke uitdaging voor de 21e eeuw. Die uitdaging geldt ook voor Aruba. Als in 2012 de leerplicht van kracht is, begint het echte werk pas: werken aan de kwaliteit van het onderwijs.

Volgens de Sociaal-Economische Raad (SER, 2002) worden de slechte onderwijsresultaten in Aruba mede veroorzaakt door sociale leefomstandigheden: gebroken gezinnen, samengestelde gezinnen en de afwezigheid van controlerende opvoeders, waardoor niet of niet voldoende toezicht wordt gehouden op de kinderen. Het aantal leerlingen dat met wallen onder de ogen en zonder eten naar school komt is volgens de SER opvallend.

In de onderwijswereld wordt het gebrek aan motivatie en discipline van de leerlingen als een van de oorzaken van het lage onderwijsrendement aangewezen (SER). Volgens het NOP vinden docenten de schoolomgeving demotiverend en niet-inspirerend voor de leerlingen en docenten. De leerlingen zelf vinden hun docenten ongemotiveerd en niet-geïnspireerd. De schoolgebouwen vinden zij vies, onverzorgd, slecht onderhouden en in veel gevallen onveilig. Leerlingen van het voortgezet onderwijs geven aan dat zij behoefte hebben aan beter gekwalificeerde leerkrachten.

Hoewel de cijfers in de verschillende onderzoeken en rapporten duidelijk aangeven dat kinderen in Aruba onderpresteren, is ook duidelijk dat men het er (nog) niet over eens is waardoor deze onderprestatie wordt veroorzaakt. Dat vereist nader onderzoek, met als doel de oorzaken structureel te kunnen bestrijden.

Kinderen en jongeren kunnen zich immers niet ontwikkelen tot hun volste potentieel, terwijl ze daar wel recht op hebben.

Daarnaast heeft onderprestatie, zoals het NOP terecht opmerkt, gevolgen voor de maatschappij. Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking blijft (te) laag.

Maar ook dragen scholen die niet goed presteren actief bij aan gedragsproblemen bij kinderen, waaronder jeugdcriminaliteit. Over die relatie gaat de volgende paragraaf.

School en probleemgedrag

Het verband tussen school, problemen op school en probleemgedrag is al in veel onderzoek aangetoond. De school is een:

- pleegplaats waar regelovertredingen en soms ook ernstige delicten plaatsvinden;
 - vindplaats van signalen voor toekomstig probleemgedrag;
- en soms ook een:
- broedplaats voor probleemgedrag.

Het is echter niet altijd duidelijk of het éne probleem wordt veroorzaakt door het andere, of ze allebei een andere of dezelfde oorzaak hebben en of ze elkaar al dan niet versterken.

Over de relatie wangedrag op school en delinquentie is in onderzoek aangetoond:

- dat er een samenhang is tussen probleemgedrag op school en delinquentie elders, echter;
- dat niet alle leerlingen die zich op school misdragen ook elders of later delinquent gedrag vertonen;
- dat ernstig wangedrag op school wel een relatief sterke voorspeller is voor crimineel gedrag buiten de school;
- dat niet alle leerlingen die buiten de school delicten plegen, zich ook in de school misdragen.

De mate waarin probleemgedrag, delinquentie en geweld voorkomen, kan per school enorm verschillen. Die verschillen hebben veel te maken met het aannamebeleid van probleemjongeren, met het schoolklimaat en de houding van de school ten opzicht van probleemgedrag en geweld. Daarnaast gaan jongeren met het meeste probleemgedrag vaak ook naar een school met een hoog delinquentiegehalte, terwijl jongeren met het minste probleemgedrag naar scholen met een laag delinquentiegehalte gaan.

Een school waar veel delinquentie voorkomt heeft te maken met:

- wantrouwen tussen leerkrachten en leerlingen;
- een zwakke binding van de leerlingen met de school;
- onduidelijke regels;
- inconsequente toepassing van de regels;
- inconsistente bestraffing van overtreding van de regels.

Op dergelijke scholen wordt er veel gespijbeld, hebben de leerlingen beperkte capaciteiten en behoren de ouders van de leerlingen vaak tot de lagere sociale klassen.

Uit onderzoek blijkt dat op scholen met duidelijke en redelijke regels en voorschriften, die consistent worden toegepast, weinig normovertredend gedrag van leerlingen voorkomt.

'One test of the correctness of educational procedure is the happiness of the child.'

MARIA MONTESSORI (1870-1952)
onderwijskundige, filosoof en
humanist (Italië)

Jongere kinderen in
Aruba plegen
nauwelijks delicten.

Cijfers over jeugddelinquentie

Er wordt veel gesproken over jeugddelinquentie in Aruba, maar tot voor kort waren er weinig echte en representatieve cijfers beschikbaar. Daar is in 2007 verandering in gekomen. Uit het omvangrijke jeugdonderzoek dat is toen is uitgevoerd zijn de volgende gegevens verkregen (Van der Wal, 2008, 2011).

- *ruim de helft van de jongeren heeft ooit wel eens iets gedaan: meestal een licht delict*

Ruim de helft van de jongeren rapporteert wel eens een van de 38 gemeten delicten te hebben gepleegd. De drie meest voorkomende delicten in de voorafgaande twaalf maanden zijn (exclusief illegaal downloaden en vuurwerk afsteken): muren, rotsen e.d. bekladden (bijna 13%), internetbericht sturen om bang te maken (ruim 10%) en iemand bedreigen om bang te maken, alsmede iemand slaan zonder te verwonden (beide ongeveer 10%). Het betreft lichte vormen van delinquentie. Uit het jeugdonderzoek bleek dat jongeren in Aruba minder geweldsdelicten plegen dan hun Nederlandse leeftijdgenoten en veel minder dan jongeren in andere Caribische landen.

- *jongens halen vaker iets uit dan meisjes*

In Aruba rapporteert 1 op de 4 jongens en 1 op de 3,5 meisjes delinquent gedrag. Er zijn drie delicten aangetroffen die meisjes vaker plegen dan jongens, namelijk een bericht sturen om bang te maken, bekladden van muren, rotsen e.d. en iemand bedreigen om bang te maken. Delicten die jongens vaker plegen dan meisjes zijn: uitschelden wegens seksuele geaardheid, iets aan een woning beschadigen of vernielen, heling (verkopen), iets uit een afgesloten auto stelen en vechten vanwege een andere huidskleur. De verschillen in delinquent gedrag zijn voornamelijk dat meisjes minder delicten en minder ernstige delicten plegen en minder delicten gericht tegen personen (geweldsdelicten en discriminatie). Bij de kleine vermogensdelicten zijn er nauwelijks verschillen tussen jongens en meisjes.

- *jongere kinderen in Aruba plegen nauwelijks delicten*

Het bekende verschijnsel dat gedurende de adolescentie de betrokkenheid bij delinquentie toeneemt is ook in Aruba aangetroffen. Jongeren van 10-13 jaar in Aruba zijn minder bij delinquentie betrokken dan jongeren van 14-17 jaar: 22.9% van de leeftijdsgroep 10-13 jaar heeft deelname aan delinquentie gerapporteerd tegen 52.8% van de jongeren in de leeftijdsgroep 14-17. De jongere leeftijdsgroep maakt zich daarnaast aan een kleinere variëteit aan delicten schuldig en aan minder zware vormen van delinquentie.

- *leerlingen uit het lager VO plegen vaker delicten*

Het percentage delictplegers in het voortgezet lager onderwijs is hoger dan in het voortgezet hoger onderwijs. Niet-schoolgaande jongeren hebben in het algemeen vaker betrokkenheid bij delinquentie gemeld en vaker gemeld bij zwaardere vormen van delinquentie betrokken te zijn geweest. Zo'n 390 jongeren in Aruba gaan volgens

het onderzoek niet naar school. Het is van belang na te gaan wat de achtergronden zijn van deze jongeren, om tot een genuanceerd beleid voor het bestrijden van schooluitval en van delinquentie te kunnen komen. Leerlingen uit het basisonderwijs houden zich nog het minst bezig met delinquentie en bijna uitsluitend met bagatelzaken. Hier zal wellicht voornamelijk de leeftijd een rol spelen.

- *de meeste delicten zijn licht en worden vaak door een kleine groep dezelfde daders gepleegd*

De meest frequent voorkomende delicten (11 keer of vaker) zijn: illegaal downloaden (52.3%), persoon geslagen, niet verwond (15.6%), vuurwerk afsteken buiten de toegestane periode (13.2%), muren, rotsen e.d. beklad (11.3%) en bericht sturen om bang te maken (10.6%). Uit het onderzoek blijkt dat de meeste veelvoorkomende delicten vaker door dezelfde daders worden gepleegd. Ook blijkt dat de delicten die bij adolescenten vaker voorkomen overwegend licht van aard zijn.

- *jeugddelinquentie in Aruba niet alarmerend*

De meting van jeugddelinquentie in Aruba heeft geen alarmerend beeld opgeleverd en geeft een in vergelijking met bijvoorbeeld Nederland gunstig beeld. De meeste jongeren maken zich wel eens schuldig aan jeugddelinquentie, bij de meesten blijft dit beperkt tot een enkele keer en tot lichte vormen van delinquentie. De meeste veelvoorkomende criminaliteit wordt door een beperkte groep veelplegers gepleegd. Er is dus sprake van een jeugdcriminaliteitsbeeld dat geen afwijkende kenmerken vertoont, waarbij Arubaanse jongeren iets minder gewelddadig gedrag rapporteren dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten.

- *de meeste jeugddelinquentie in Aruba wordt in en rond school gepleegd*

Wat wel opvallend was in het onderzoek is dat de meeste jeugdcriminaliteit in en rond de school plaatsvindt. Van de preventie van gedragsproblemen en het houden van toezicht in de school is dus veel winst te verwachten.

De school als broedplaats

Niet goed functionerende scholen en een slechte kwaliteit van het onderwijs dragen actief bij aan gedragsproblemen, zoals antisociaal gedrag, gewelddadig gedrag en jeugdcriminaliteit. In het Arubaanse jeugdonderzoek naar de omvang en achtergronden van jeugddelinquentie (Van der Wal, 2008, 2011) is van een aantal factoren onderzocht hoe het zit in Aruba: hoe vaak komen ze voor en hebben ze in Aruba ook te maken met delinquentie? De resultaten van dit onderzoek worden hier samengevat.

Relatie met de school

Een goede relatie met school is in Aruba een beschermende factor voor jeugddelinquentie en ongewenst gedrag. Uit het jeugdonderzoek is gebleken dat jongeren in Aruba in het algemeen een goede relatie met hun school ervaren. Omdat er weinig naschoolse activiteiten zijn voor de jeugd, is de school de plaats om

De meeste
jeugddelinquentie
in Aruba wordt in
en rond school
gepleegd.

leeftijdsgenootjes en vrienden te ontmoeten. Dat draagt in grote mate aan de populariteit van de school bij.

Factoren in de school: relatie met school

(Van der Wal, 2011)

Relatie met school	Deze factor is zowel een risico als een beschermende factor voor jeugddelinquentie in Aruba.
Resultaten totaal	Arubaanse jongeren ervaren in het algemeen een goede relatie met hun school.
Sekse	Er zijn geen significante verschillen tussen jongens en meisjes.
Leeftijd	Jongere adolescenten ervaren een sterkere relatie met school dan de oudere adolescenten.
Opleidingsniveau	Jongeren in het hoger voortgezet onderwijs ervaren een sterkere relatie met school dan jongeren in het lager voortgezet onderwijs.

Een slechte relatie met de school is in Aruba een risicofactor en vergroot dus de kans op delinquentie:

- Jongeren die een slechte binding met de school hebben en die niet van school houden, lopen een hoger risico op delinquent gedrag.
- Scholen kunnen de binding en betrokkenheid van hun leerlingen bevorderen, maar deze ook tegenwerken, bijvoorbeeld wanneer de balans tussen het controleren van leerlingen en het bieden van steun en warmte wordt verstoord.
- De binding van leerlingen met de school is nogal kwetsbaar: dit wordt als een complicerende factor aangemerkt.
- Ook de manier waarop er met misdragende jongeren wordt omgegaan kan (wellicht ongewild) veel kwaad doen voor de binding en de betrokkenheid van leerlingen met hun school. Als onrechtvaardig ervaren interventies kunnen tot escalatie leiden in plaats van verbetering.

Schoolprestaties

Uit het jeugdonderzoek is gebleken dat de factor schoolprestaties in Aruba geen relatie heeft met jeugddelinquentie. Wat zou hiervoor een verklaring kunnen zijn? Wel is uit het onderzoek gebleken dat jeugdigen in vergelijking met Nederlandse leeftijdsgenootjes structureel in lagere opleidingsniveaus zitten. Lage schoolprestaties duiden op onderprestatie: hoe wordt dit veroorzaakt? Is er een relatie met de taalproblematiek, of met de vrij hoge psychosociale problematiek die onder jongeren (vooral ook in het basisonderwijs) is aangetroffen in het jeugdonderzoek? Het is van belang dat binnen het onderwijs wordt onderzocht waardoor de structurele onderprestatie wordt veroorzaakt. Ook op individueel niveau, in de klas, is het van belang dat de leerkrachten nagaan wat mogelijke achterliggende problematiek bij de leerlingen kan zijn.

Factoren in de school: schoolprestaties

(Van der Wal, 2011)

Schoolprestaties	Deze factor heeft geen relatie met jeugddelinquentie in Aruba.
Resultaten totaal	In totaal 10% van de jongeren geeft aan dat hun prestaties (zeer) onvoldoende zijn.
Sekse	Meisjes beoordelen hun schoolprestaties vaker dan jongens als zeer goed.
Leeftijd	Meer oudere dan jongere adolescenten beoordelen hun schoolprestaties als zeer goed.
Opleidingsniveau	Meer jongeren in het lager voortgezet onderwijs beoordelen hun schoolprestaties als (zeer) onvoldoende.

Schorsing

Uit het jeugdonderzoek is gebleken dat 5% van de jongeren in de afgelopen zes maanden minimaal 1 keer is geschorst. Ook is gebleken dat de factor schorsing een risicofactor is voor lichte delinquentie en sterke risicofactor zware delinquentie. Het verdient dus aanbeveling om binnen schoolverband na te gaan wat de achterliggende problematiek is van jongeren die (meerdere keren) worden geschorst.

Factoren in de school: schorsing

(Van der Wal, 2011)

Schorsing	Deze factor is een risicofactor voor jeugddelinquentie in Aruba.
Resultaten totaal	In totaal 5% van de jongeren is minimaal 1 keer geschorst in de afgelopen zes maanden.
Sekse	Jongens worden vaker geschorst dan meisjes.
Leeftijd	Meer oudere adolescenten dan jongere adolescenten geven aan dat zij in de afgelopen zes maanden wel eens zijn geschorst.
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs worden vaker geschorst dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs.

Uit het jeugdonderzoek is gebleken dat 5% van de jongeren in de afgelopen zes maanden **minimaal 1 keer is geschorst**.

Gebrek aan motivatie en een hekel hebben aan school lijken de kans op delinquentie te vergroten.

Spijbelen

Spijbelen is een gemiddelde risicofactor voor zowel lichte en zware delinquentie. Voor jongens is het voor beide vormen van delinquentie een gemiddelde risicofactor. Voor meisjes is de relatie met lichte delinquentie zwak en de relatie met zware delinquentie is gemiddeld. Voor jongere adolescenten is spijbelen een gemiddelde risicofactor voor lichte en zware delinquentie. Voor oudere adolescenten is het eveneens een gemiddelde risicofactor voor lichte delinquentie, echter een sterke risicofactor voor zware delinquentie.

Factoren in de school: spijbelen

(Van der Wal, 2011)

Spijbelen	Deze factor is een risicofactor voor jeugddelinquentie in Aruba.
Resultaten totaal	In totaal 89% van de jongeren spijbelt niet.
Leeftijd	Oudere adolescenten spijbelen veel vaker dan jongere adolescenten.
Sekse	Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen jongens en meisjes.
Opleidingsniveau	Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen de opleidingsniveaus.

Voortijdig schoolverlaten

Onder voortijdig schoolverlaten (drop outs) wordt verstaan: irregulier vertrek van school zonder dat de opleiding is afgerond met een diploma. Dit vertrek kan plaatsvinden door toedoen van de leerling zelf (niet meer verschijnen) of door toedoen van de school of andere instanties (schorsing, detentie etc.). Voortijdig schoolverlaten zal in veel gevallen vooraf zijn gegaan door hardnekkig spijbelen en het is denkbaar dat spijbelen en schoolverlaten met elkaar overeenkomen als het gaat om leerlingenkenmerken (persoonlijkheid, gedrag, gezin) en schoolkenmerken (klimaat, beleid en kwaliteit).

De redenen voor schoolverlaten spelen een rol. Gebrek aan motivatie en een hekel hebben aan school lijken de kans op delinquentie te vergroten. Stoppen met een opleiding om economische redenen of een huwelijk leiden in sommige gevallen zelfs tot vermindering van delinquent gedrag.

Inzake het aantal drop outs (voortijdige schoolverlaters) is het moeilijk recente betrouwbare cijfers te achterhalen. Op basis van de volkstelling 2000 stelde het CBS dat 450 kinderen en jeugdigen tussen de 5 en 16 jaar niet naar school zouden gaan. Een overheidscommissie berekende over datzelfde jaar dat 515 jongeren in die leeftijdsgroep geen onderwijs volgden (Van der Wal, 2008). De meer actuele cijfers die worden vrijgegeven variëren van 276 (CBS, 2005) tot 113 (Leerplichtcommissie Directie Onderwijs, 2007), maar deze lijken aan de lage kant. Volgens de YLS

Aruba 2007 ging in 2007 3.6% van de kinderen en jeugdigen in de leeftijd van 10-17 jaar niet naar school, hetgeen neerkomt op ongeveer 400 jongeren.

Uit het jeugdonderzoek is gebleken dat niet-schoolgaande jongeren vaker bij jeugddelinquentie zijn betrokken en ook vaker bij zwaardere vormen van jeugddelinquentie. Het is dus van belang dat er onderzoek wordt gedaan naar de omvang van deze groep jongeren en hun achtergronden en dat er een beleid wordt ontwikkeld dat is gericht op een zinvolle participatie in de maatschappij, als terugkeer naar school niet tot de mogelijkheden behoort.

Doubleren (blijven zitten)

In 2001 had Aruba een van de hoogste percentage zittenblijvers op de basisschool (9%) van de landen van Latijns Amerika en het Caribische gebied. Volgens onderzoek van de SER (2002) was in het schooljaar 2001-2002 48% van de totale basisschoolpopulatie overjarig. In de eerste klas van de basisschool betrof het 34% van de kinderen, in de zesde klassen van het basisonderwijs is 50% overjarig. Bijna 900 kinderen waren in 2001-2002 te oud om op de basisschool te zitten. Van de kinderen die te oud waren in de basisschool had 68% thuis het Papiamentu als voertaal. Als oorzaken van overjarigheid werden door de SER (2002) genoemd:

- kinderen zijn te laat ingestroomd in het onderwijs;
- door de slechte beheersing van de Nederlandse taal komen zij-instromers niet in de klas waar zij qua leeftijd zouden behoren te zitten;
- doubleren (zitten blijven).

De meest recente cijfers van de Directie Onderwijs geven aan dat in het schooljaar 2008-2009 7.6% van de kinderen in het basisonderwijs is blijven zitten. Op een totaal van 9074 basisschoolleerlingen waren er 692 zittenblijvers. In de eerste klas was 14.1% van de leerlingen zittenblijver en 1.2% van de zesdeklassers. De meerderheid van de 692 zittenblijvers had thuis het Papiamentu als voertaal (487), gevolgd door Spaans (98), Engels (60), Nederlands (22) en overige talen (25). Van de basisschoolpopulatie was in het schooljaar 2008-2009 34% overjarig: ruim één derde van de 9074 kinderen in het basisonderwijs was feitelijk te oud voor de klas waar zij in zaten. Het betrof 19.1% van de eerste klassers en 45.9% van alle leerlingen in de zesde klas van het basisonderwijs was in dat schooljaar overjarig.

Een consequentie van doubleren en het fenomeen 'overjarigen' is dat de balans in de klassen verstoord kan raken en dat er - naast de leerproblemen - sprake is van gedragsproblemen, omdat de kinderen zich niet meer thuis voelen in klassen met grote leeftijdsverschillen tussen de leerlingen. Vooral op de basisschool is bijvoorbeeld gesignaleerd dat in de vierde, vijfde en zesde klassen de (seksuele) ontwikkeling van kinderen door deze leeftijdsverschillen (ver) uiteen kunnen lopen.

Cijfers van het CBS en de Directie Onderwijs geven aan dat het structurele probleem van overjarigen niet beperkt is tot het basisonderwijs. Binnen het MAVO-onderwijs bedroeg het percentage in het schooljaar 2001-2002 68%. De Directie Onderwijs geeft over het schooljaar 2008-2009 aan dat het percentage is gedaald naar 59.1%. Binnen het HAVO is het percentage overjarigen in 2008-2009 42.1% en binnen het VWO 36%. Het probleem wordt met name veroorzaakt door het zittenblijven.

De factor zitten blijven is in Aruba een risicofactor voor delinquentie, dat betekent dat de kans op jeugddelinquentie toeneemt naarmate jeugdigen (meer) blijven zitten.

Het is opvallend dat het hoge percentage zittenblijven vooral voorkomt bij Papiamentstalige kinderen. De resultaten uit dit onderzoek impliceren in de eerste plaats dat in Aruba actief gewerkt dient te worden aan de taalachterstand, nu een laag verbaal IQ, vertraagde taalontwikkeling en problemen op school verband houden met jeugdcriminaliteit. Achterstand in taalontwikkeling kan leiden tot leerproblemen en kan bijdragen aan later optredende gedragsproblemen en jeugdcriminaliteit.

Deze resultaten plaatsen het Arubaanse onderwijs voor een principiële probleem. Ingevolge artikel 29, IVRK behoort het bevorderen van het respect voor de eigen taal tot de onderwijsdoelstellingen en dit betekent niet dat kinderen altijd aanspraak kunnen maken op onderwijs in hun moedertaal. De implicaties van het onderricht in een andere taal dan de moedertaal worden echter duidelijk als dit wordt afgezet tegen de schoolprestaties. Nader onderzocht dient te worden in hoeverre het achterblijven in de schoolprestaties gerelateerd is aan het feit dat in Aruba de instructietaal op school niet de moedertaal is.

Factoren in de school: blijven zitten

(Van der Wal, 2011)

Blijven zitten	Deze factor is een risicofactor voor jeugddelinquentie in Aruba.
Resultaten totaal	Bijna 50% van de Arubaanse jongeren is minstens 1 keer blijven zitten.
Sekse	Meisjes blijven minder (vaak) zitten dan jongens.
Leeftijd	Naarmate jongeren ouder worden, blijven ze vaker zitten. Eén vijfde van de oudere adolescenten is 2 of meerdere keren blijven zitten.
Opleidingsniveau	In het lager voortgezet onderwijs blijven jongeren aanmerkelijk vaker zitten vergeleken met de jongeren in het hoger voortgezet onderwijs.

Psychosociale problemen

Uit het jeugdonderzoek is naar voren gekomen dat hinderlijk gedrag in Aruba bij 4 op de 10 jongeren voorkomt. Het is gedrag waar normaliter niet veel of geen structurerende aandacht aan wordt besteed. Het betreft uit de klas gestuurd worden, dingen van zichzelf kapot maken, hinderlijk bellen en sms-en. Uit het onderzoek is gebleken dat dit soort gedrag een belangrijke signaalfunctie heeft en dat het is gerelateerd aan jeugddelinquentie. Het is dus van belang dat deze signalen worden herkend en dat wordt nagegaan wat er achter het klierige gedrag van de jongeren schuilt.

Hinderlijk gedrag, totaal en onderscheid naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau
(Van der Wal, 2011)

Hinderlijk gedrag	Deze factor is een risicofactor voor jeugddelinquentie in Aruba.
Resultaten totaal	Een substantieel deel van de Arubaanse jongeren (4 op de 10) vertoont hinderlijk gedrag.
Sekse	Er zijn geen significante verschillen tussen jongens en meisjes.
Leeftijd	Oudere adolescenten vertonen gemiddeld meer hinderlijk gedrag dan jongere adolescenten.
Opleidingsniveau	Er zijn geen significante verschillen.

Daarnaast ervaart een substantieel deel van de jeugdigen psychosociale problemen: ongeveer één op de zeven Arubaanse jongeren ervaart problemen op emotioneel vlak en één op de vijf Arubaanse jongeren heeft gedragsproblemen heeft. In vergelijking met Nederlandse jongeren is dat relatief veel.

Psychosociale problemen, totaal en onderscheid naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau
(Van der Wal, 2011)

Psychosociale problemen	Deze factor is een risicofactor voor jeugddelinquentie in Aruba.
Resultaten totaal	Ongeveer één op de zeven Arubaanse jongeren ervaart problemen op emotioneel vlak en één op de vijf Arubaanse jongeren heeft gedragsproblemen.
Sekse	Meisjes vertonen gemiddeld meer prosociaal gedrag en minder gedragsproblemen dan jongens. Jongens ervaren gemiddeld minder emotionele problemen dan meisjes.
Leeftijd	Oudere adolescenten vertonen aanmerkelijk meer hyperactief gedrag en gedragsproblemen dan jongere adolescenten. Er is sprake van grote en zeer grote verschillen. Jongere kinderen ervaren meer emotionele problemen.
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs vertonen veel meer gedragsproblemen dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs.

Een substantieel deel van de jeugdigen in Aruba heeft problemen op het emotioneel vlak.

'The solution of adult problems tomorrow depends in large measure upon the way our children grow up today. There is no greater insight into the future than recognizing that, when we save children, we save ourselves.'

MARGARET Mead (1901-1978)
antropologe (Amerika)

Behalve dat de hier genoemde problemen in Aruba zijn gerelateerd aan delinquentie, zullen jeugdigen die dergelijke problemen hebben zich niet goed kunnen ontwikkelen. Het is daarom van belang dat het (signaal)gedrag door de leerkrachten in de juiste context wordt geplaatst, maar dat ook per kind wordt nagegaan wat de oorzaak is van de leer- en gedragsproblemen die door de leerkrachten worden gesignaleerd.

Conclusie

Uit het jeugdonderzoek is gebleken dat de Arubaanse kinderen het niet gemakkelijk hebben in de school. Vooral leerlingen op de basisschool vertonen aanmerkelijk meer psychosociale problemen dan bijvoorbeeld hun leeftijdgenootjes in Nederland. En hoewel de meeste kinderen hun school wel leuk vinden, hebben zij een minder sterke binding met de school dan Nederlandse kinderen. Dat zijn zorgelijke gegevens, zeker nu bekend is dat kinderen met psychosociale problemen zich minder goed kunnen ontwikkelen en dat een zwakke binding met de school een sterke relatie heeft met probleemgedrag. Een link met de feitelijke output van het onderwijs is snel gemaakt: Arubaanse kinderen zitten in vergelijking met hun Nederlandse leeftijdgenootjes structureel in lagere opleidingsniveaus. De lage schoolprestaties in Aruba duiden op onderprestatie: kinderen kunnen zich niet ontwikkelen tot hun volste potentieel. De oorzaak van onderprestatie kan zijn gelegen in het kind zelf (waarbij in Aruba vooral de taalachterstand en de hoge mate van emotionele en gedragsproblemen opvallen), maar ook in het schooldomein (waarbij vooral de lage onderwijs output opvalt).

Voor het Arubaanse onderwijs betekent dit dat er gewerkt moet worden aan kwaliteitsverbetering van de school, hogere academische prestaties en een snellere doorstroom, aandacht voor taalproblemen en psychosociale problemen en de oorzaken daarvan.

4. Een veilige school: bouwen aan een schoolbrede fundering

Op een veilige school voelen leerlingen zich thuis. Ze komen graag naar school en voelen zich serieus genomen door de leraren. Leerlingen op een sociaal veilige school pesten niet en dragen vanzelfsprekend geen wapens bij zich. De school tolereert geen discriminatie en geen seksuele intimidatie. De school heeft een vertrouwenspersoon, er zijn een klachtenregeling en een leerlingenstatuut. Leerlingen mogen hun zegje doen en ouders worden op een positieve manier betrokken bij de school. De school werkt samen met politie, het Openbaar Ministerie, de Directie Sociale Zaken en NGO's in de jeugdzorg. De school gaat bestaand sociaal onveilig gedrag tegen, maar voorkomt dat gedrag ook door een actieve, positieve stimulering van sociaal gedrag. Hierdoor ontstaat een veilig klimaat waarbinnen de school problemen al in een vroeg stadium kan onderkennen en daarop kan reageren.

Het veiligheidsbeleid van een school is echter niet alleen bedoeld om leerlingen een veilige plek te bieden. Ook leraren (en ander personeel) hebben recht op een veilige omgeving. Geweld tegen leraren is ontoelaatbaar. Veilige scholen bevorderen een goede band tussen leerlingen, staf en onderwijzend personeel. Een win-win situatie voor iedereen die bij de school is betrokken.

Kenmerken van een veilige school

Een schoolbreed beleid gericht op academische prestaties, veiligheid en goed gedrag kan minimaal 80% van mogelijk probleemgedrag door leerlingen voorkomen. Onderdeel van dit schoolbrede beleid is het aanleren van:

- *life skills* (sociale vaardigheden), zoals onderhandelen en vreedzame conflict-hantering, en
- respect voor de fundamentele mensenrechten en vrijheden.

In een school met een dergelijk beleid is het voor de docenten en het overig personeel gemakkelijker om signalen te onderkennen van studenten die - ondanks het voorwaardenscheppende beleid - gedragsproblemen blijven vertonen of signalen vertonen en die een vroege interventie nodig hebben. In een voorwaardenscheppende school betreft dit 10 tot 15% van de leerlingenpopulatie.

Het schoolpersoneel dient getraind te zijn om dergelijke signalen te herkennen en binnen de school dienen voorzieningen te zijn om met bezorgheden ten aanzien van individuele kinderen om te kunnen gaan en er effectief op te kunnen reageren, met individuele, vroege interventies. De inhoud van interventies en hun intensiteit dienen te zijn toegesneden op de aard en omvang van de gedragsproblemen van ieder kind.

'Investing in [children] is not a national luxury or a national choice. It's a national necessity.'

Marian Wright Edelman (1939-)
kinderrechtenactiviste (Amerika)

Leerlingen met geïnteresseerde en betrokken ouders en verzorgers **doen het vaak beter op school en zijn minder geneigd om zich bezig te houden met antisociaal gedrag.**

Effectieve preventie- en interventieprogramma's zijn gericht op alle betrokkenen in de school en op positieve relaties met alle kinderen.

Dan blijft er een kleine groep over die intensieve interventies, begeleiding en behandeling nodig heeft. Deze leerlingen hebben gemiddelde tot zware emotionele en gedragsproblemen. Hun functioneren en kwaliteit van leven worden hierdoor ernstig aangetast. In de meeste gevallen hebben deze leerlingen speciaal onderwijs nodig of moeten zij medisch behandeld worden.

Focus op academische prestaties

Een veilige school is er van overtuigd dat ieder kind in staat is goede schoolprestaties te leveren en zich goed te gedragen. Tegelijkertijd houdt de school rekening met individuele verschillen. De school draagt deze overtuiging actief uit naar de leerlingen en hun ouders. De school maakt duidelijk dat de school, de leerling en thuis samen verantwoordelijk zijn voor het behalen van goede resultaten door de leerlingen. Leerlingen die niet de juiste begeleiding en ondersteuning krijgen, zullen onderpresteren en lopen de kans om sociaal ongewenst gedrag te gaan vertonen.

Zinvolle betrokkenheid van ouders en verzorgers

Leerlingen met geïnteresseerde en betrokken ouders en verzorgers doen het vaak beter op school en zijn minder geneigd om zich bezig te houden met antisociaal gedrag. Scholen moeten zich daarom inspannen dat ouders zich welkom en betrokken voelen en mogelijke hindernissen voor de actieve participatie van ouders bij het onderwijs van hun kinderen wegnemen. Veilige scholen nemen ouders serieus als ze bezorgd zijn over (het gedrag van) hun kinderen en ondersteunen zonnodig gezinnen in het krijgen van hulp.

Samenwerking met de samenleving

Scholen leveren een belangrijke bijdrage aan de samenleving en vormen zelf ook een onderdeel van die samenleving. Het is daarom in ieders belang dat de kwaliteit van de scholen en van het onderwijs wordt verbeterd. Scholen hebben baat bij goede connecties met gezinnen, maatschappelijke organisaties, zoals ngo's en religieuze organisaties, en met ondersteunende diensten en hulpverlenende instellingen, politie en Openbaar Ministerie. Wanneer die relaties er niet zijn, staat de school er alleen voor als er iets aan de hand is. De kans op ongewenst en onveilig gedrag neemt toe en de mogelijkheden om risicoleerlingen en slachtoffers te helpen zijn beperkt. In Aruba zijn er veel instanties en ngo's die op allerlei manieren actief (willen en kunnen) participeren in de school.

Bevorderen van positieve relaties tussen leerlingen, staf en leraren

Een positieve relatie met een volwassene die hulp en ondersteuning kan bieden als het nodig is, is een van de meest belangrijke preventieve factoren ter voorkoming van problemen en geweld. Leerlingen zoeken vaak naar leiding en ondersteuning van een volwassene in de school. Sommige leerlingen hebben actief de hulp van een volwassene in de school nodig om van hun gevoelens van isolement af te komen en om relaties met leeftijdgenoten te kunnen ontwikkelen. Effectieve scholen zorgen ervoor dat er gelegenheid is voor volwassenen om tijd te kunnen besteden aan individuele leerlingen. Effectieve scholen zorgen er ook voor dat er positieve relaties tussen de leerlingen kunnen worden ontwikkeld en dat leerlingen in staat worden gesteld elkaar te (leren) helpen.

Veiligheidsaangelegenheden worden openlijk besproken

Leerlingen komen naar school met allerlei goede en verkeerde denkbeelden over de dood, geweld en het gebruik van wapens. Scholen kunnen het risico op geweld verminderen door de leerlingen te leren over de gevaren van wapengebruik en ze technieken te leren voor het omgaan met gevoelens, boosheid en vreedzame conflict-hantering. Leerlingen moeten ook leren dat zij verantwoordelijk zijn voor hun daden en dat verkeerde keuzes grote gevolgen kunnen hebben voor de rest van hun leven.

Leerlingen worden niet gediscrimineerd

Een belangrijke bron van conflicten in een school is het feit (of het gevoel) dat leerlingen niet gelijk of onrechtvaardig worden behandeld op grond van hun afkomst, sekse, etniciteit, religie, handicap, nationaliteit, seksuele geaardheid, uiterlijke kenmerken of andere omstandigheden - door de staf of door medeleerlingen. Leerlingen die oneerlijke zijn behandeld of beoordeeld, lopen het risico om een zondebok te worden of slachtoffer van geweld en pesterijen. Sommige slachtoffers zullen hier gewelddadig op reageren (de schietpartijen op Amerikaanse scholen zijn daar een voorbeeld van). Andere leerlingen zullen risicogedrag gaan vertonen dat op zichzelf is gericht. Veilige scholen dragen binnen en buiten de school uit dat iedere leerling telt en wordt gerespecteerd. Op allerlei manieren - ook op het niveau van de leerlingen - wordt voortdurend gewerkt aan een klimaat waarin verschillen positief worden gewaardeerd en waarbinnen ieder kind welkom is.

Leerlingen kunnen veilig melden

Medeleerlingen zijn vaak van te voren op de hoogte van potentiële problemen en geweld. Het is van belang dat scholen de mogelijkheid bieden dat leerlingen op een veilige en vertrouwelijke manier kunnen praten over problemen die misschien kunnen escaleren. Leerlingen die iets melden mogen daar zelf niet door in de problemen raken. Het is duidelijk dat de scholen een goede en positieve band tussen volwassenen en leerlingen moeten bevorderen, waarin de leerlingen zich veilig voelen om problemen en mogelijke risico's te melden.

Het is heel belangrijk dat leerlingen zich veilig voelen om hun behoeften, angsten en zorgen te kunnen uiten bij de staf en de leerkrachten.

Leerlingen kunnen hun gevoelens uiten

Het is heel belangrijk dat leerlingen zich veilig voelen om hun behoeften, angsten en zorgen te kunnen uiten bij de staf en de leerkrachten. Als jongeren geen volwassenen rond zich hebben die om hen geven, kunnen ze zich geïsoleerd, afgewezen en teleurgesteld voelen. Dat kan vervolgens tot probleemgedrag leiden.

Doorverwijzingsmogelijkheden bij vermoedens van misbruikt en verwaarlozing

De school moet beschikken over een goed lopende interne zorgstructuur en een adequaat doorverwijzingssysteem voor kinderen die het slachtoffer lijken van misbruik en verwaarlozing (zie de handelingswijzers in Deel II van deze gids).

Naschoolse opvang en programma's

Naschoolse opvang en programma's zijn heel effectief gebleken in de preventie van probleemgedrag en jeugddelinquentie. Effectieve programma's kenmerken zich door een goede supervisie en door het aanbieden van ondersteuning en faciliteiten zoals advisering, bijles, mentorschap, begeleiding, culturele activiteiten, community service, clubs, toegang tot computers en huiswerkbegeleiding.

Bevordering van goed en verantwoord burgerschap en gedrag

Naast het bevorderen van academische prestaties, hebben scholen ook de taak om de leerlingen te helpen om goede burgers te worden. Dit onderwijsdoel vloeit voor Aruba rechtstreeks voort uit het Kinderrechtenverdrag. Dit betekent dat er in het schoolprogramma ruimte moet zijn voor lessen over normen en waarden, mensen- en kinderrechten.

Problemen worden geïdentificeerd en er wordt actief naar oplossingen gezocht

Scholen moeten openlijk en objectief de omstandigheden onderzoeken die gevaarlijk, risicovol of intimiderend kunnen zijn voor leerlingen en personeel. Dit betreft niet alleen de fysieke veiligheid van de school, maar ook de emotionele veiligheid. Voor effectieve scholen is dit een voortdurend proces, waarbij eveneens voortdurend wordt gezocht naar oplossingen. Veilige scholen betrekken ook de leerlingen en hun ouders en zo nodig maatschappelijke instanties bij het zoeken naar oplossingen.

Begeleiding en ondersteuning bij de transitie naar volwassenheid en de arbeidsmarkt

Jongeren hebben hulp nodig bij het maken van plannen voor hun toekomst en bij het ontwikkelen van vaardigheden die hen helpen succesvol te zijn. Zo kan de school allerlei life skill programma's aanbieden, bevorderen dat leerlingen (bijvoorbeeld via projecten) maatschappelijk werk doen of kleine stages lopen. Dit soort activiteiten zullen – als ze goed worden uitgevoerd en begeleid – leerlingen kennis laten maken met de maatschappij en ze hoop en zekerheid bieden voor de toekomst.

Tot slot

Onderzoek heeft herhaaldelijk aangetoond dat scholen heel veel kunnen doen aan de preventie van gedragsproblemen en van geweld. Een veilige school is van belang voor alle kinderen. Een veilige school is in staat om ondersteuning en hulp te bieden aan leerlingen die dat nodig hebben. De volgende stap is om vroege signalen te herkennen van leerlingen die moeilijkheden hebben, zodat er op een effectieve manier kan worden geïntervenieerd.

Kenmerken van een veilige school

- de focus van de school is gericht op academische prestaties;
- er wordt voorzien in een zinvolle betrokkenheid van ouders en verzorgers;
- er is samenwerking met maatschappelijke organisaties;
- positieve relaties tussen leerlingen en personeel en leraren worden actief bevorderd;
- er wordt openlijk gepraat over veiligheidsaangelegenheden;
- leerlingen worden gelijkwaardig en met respect behandeld;
- leerlingen krijgen gelegenheid om hun bezorgdheden te kunnen uiten;
- leerlingen kunnen zich vrij en veilig voelen hun gevoelens te uiten;
- er zijn doorverwijzingsmogelijkheden voor leerlingen die misbruikt en verwaarloosd lijken;
- er zijn naschoolse opvang en programma's voor kinderen;
- er wordt gewerkt aan goed en verantwoord burgerschap en gedrag;
- problemen worden geïdentificeerd en er wordt actief naar oplossingen gezocht;
- leerlingen worden begeleid en ondersteund bij hun transitie naar het volwassen leven en de arbeidsmarkt.

5. Reageren op signalen

'Never deny or ignore a child's feelings.'

HAIM G. GINOT (1922-1973)
onderwijzer, kinderpsycholoog en
psychotherapeut (Israel)

Pas op dat vroege
signalen niet
verkeerd worden
begrepen!

'Waarom hebben niets opgemerkt?' Die vraag komt vaak op als er iets ernstigs is gebeurd op school. We stellen die vraag niet om iemand de schuld te kunnen geven, maar om de situatie te begrijpen, zodat dergelijke gevallen voor de toekomst kunnen worden voorkomen. In onze gedachten gaan we herhaaldelijk na wat er die dag is gebeurd, wat tot het incident heeft geleid... heeft de leerling misschien iets gedaan of gezegd waardoor er een alarmbelletje bij ons moest afgaan? Heeft een andere leerling iets gezegd? Is er een kans gemist?

Er zijn aanwijzingen en signalen die, bekeken in de juiste context, kunnen aangeven dat een kind problemen heeft. Die signalen worden opgemerkt door onderwijzend personeel, ouders, verzorgers - en soms ook medestudenten. Van belang is echter dat ze niet verkeerd worden begrepen.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op vroege en acute signalen en op de uitgangspunten die kunnen bijdragen dat deze signalen niet verkeerd geïnterpreteerd worden.

Uitgangspunten

Er zijn signalen die kunnen aangeven dat een kind problemen heeft. Dergelijke signalen betekenen niet automatisch dat een leerling daadwerkelijk zichzelf of anderen geweld aan zal doen. Signalen zijn eerder een aanleiding om na te gaan of en wat er aan de hand is en wat de leerling nodig heeft. Ze maken het mogelijk dat er op tijd en op een verantwoordelijke manier hulp kan worden geboden aan een kind, voordat problemen uit de hand lopen.

Het is echter belangrijk om leerlingen niet te stigmatiseren of een etiket op te plakken. Het is goed om je zorgen te maken over een leerling, maar met overreageren en te snelle conclusies is niemand geholpen. In tegendeel.

Leerkrachten en stafleden zijn niet professioneel opgeleid om de gevoelens en motieven van kinderen te kunnen analyseren. Maar zij zijn wel de eerste personen die de kinderen dagelijks meemaken en hun gedrag observeren. Leerkrachten zijn ook de eersten die gedragsveranderingen kunnen zien, die probleemgedrag ervaren en die kinderen met problemen kunnen verwijzen naar de juiste instanties. Het is niet alleen logisch dat een veilige school al het personeel traint in het begrijpen en herkennen van vroege signalen: dit behoort tot ook de onderwijstaken en doelstellingen uit het Kinderrechtenverdrag (zie hoofdstuk 2).

In een veilige school zorgt het personeel dat een kind met problemen de juiste hulp krijgt, voelen leerlingen zich vrij en veilig om te melden dat een van hun

medeleerlingen problemen heeft en voelen ouders zich vrij om over de problemen van hun kind te praten. Door actief informatie uit te wisselen, kan een school snel en effectief reageren als er iets aan de hand is.

De mogelijkheden om vroege signalen te herkennen worden groter als de school en de ouders een goede relatie met kinderen en jongeren hebben. Het is van belang dat de volwassenen in de school de leerlingen goed kennen en op de hoogte zijn van hun achtergrond, hun behoeften, gevoelens, houding en gedragspatronen. De leerkrachten kunnen samen met de ouders de leerprestaties en schooldossiers doornemen om gedragspatronen en plotselinge verandering van gedrag te zien.

Onderwijzend personeel, ouders - en soms ook medestudenten - kunnen aan de hand van een aantal uitgangspunten en kenmerken er voor zorgen dat de vroege signalen niet verkeerd worden begrepen. Die uitgangspunten worden hier toegelicht.

Doe geen kwaad

Het gebruiken van signalen om kinderen met problemen te identificeren is niet zonder risico's. Het moet in de eerste plaats uitsluitend worden gedaan om in een vroeg stadium hulp te krijgen voor het kind. De signalen zijn niet bedoeld als excuus om kinderen uit te sluiten, te isoleren of te straffen. Ze zijn evenmin bedoeld als een checklist om kinderen te identificeren als probleemkinderen, ze een etiket op te plakken of te stereotyperen.

Als de vroege signalen aanleiding zijn om het kind naar externe hulpverlenende instanties te verwijzen, is het van belang dat dit vertrouwelijk gebeurt en dat de ouders het er mee eens zijn (tenzij er sprake is van vermeend misbruik of verwaarlozing: zie handelingswijzers 2.1 en 2.2).

Begrijp de context van geweld en agressie

Geweld komt ergens vandaan. Gewelddadig en agressief gedrag kan een expressie van emotie zijn en een oorzaak hebben die kan liggen in het gezin, in de school en in de bredere sociale omgeving van het kind. Voor dergelijke kinderen kunnen bepaalde omstandigheden of situaties gewelddadig gedrag *triggeren*. Andere kinderen kunnen agressief reageren als ze onder stress staan, als ze niet weten hoe ze op een goede manier met bepaalde situaties of spanningen om moeten gaan en als ze juist geleerd hebben om agressief te reageren.

In een veilige school zorgt het personeel dat een kind met problemen de juiste hulp krijgt.

Het stellen van een diagnose is voorbehouden aan professionele hulpverleners.

Nb. De hier beschreven signalen zijn niet allemaal even belangrijk en ze zijn evenmin in een bepaalde volgorde gerangschikt. In de handelingswijzers in Deel II van deze gids zijn de signalen verder uitgewerkt.

Ga niet stereotyperen

Het stereotyperen van kinderen kan het een school moeilijk en zelfs onmogelijk maken om adequaat kinderen met problemen te identificeren en te helpen. Het is belangrijk om kinderen niet op basis van vooroordelen een etiket op te plakken - ingegeven door bijvoorbeeld ras, afkomst, sociaal-economische status, leerprestaties of uiterlijk. Stereotypering is zeer schadelijk voor kinderen, vooral als binnen de schoolgemeenschap het kind er op wordt afgerekend.

Bekijk signalen vanuit een ontwikkelingsperspectief

De sociale en emotionele vaardigheden van kinderen en jongeren verschillen al naar gelang hun ontwikkeling. Daarom zullen basisschool leerlingen en leerlingen uit het voortgezet onderwijs op een andere manier duidelijk maken wat hen zorgen baart en wat zij nodig hebben. Het is van belang om te weten wat typisch gedrag is voor de verschillende ontwikkelingsfasen van kinderen en jongeren, zodat bepaald gedrag niet verkeerd wordt geïnterpreteerd.

Begrijp dat kinderen in principe signalen afgeven

Het is gebruikelijk dat kinderen die problemen hebben dat op een of andere manier laten merken en signalen afgeven. Uit onderzoek is gebleken dat de meeste kinderen die problemen hebben en risico lopen op agressief gedrag, regelmatig en steeds intensiever laten merken dat er iets aan de hand is. Het is belangrijk dat er niet overdreven wordt gereageerd op een enkel signaal, woord of handelen.

Vroege signalen

Het is niet altijd mogelijk om gewelddadig gedrag te voorspellen. Het is vaak wel mogelijk om signalen te herkennen. Voor sommige leerlingen is er een combinatie van factoren nodig om probleemgedrag te vertonen of om gewelddadig te worden, naar zichzelf of naar anderen. De factoren en omstandigheden die hier worden beschreven - zeker wanneer een leerling met meerdere te maken heeft - vormen een reden om na te gaan of er een interventie nodig is. Geen enkele van de signalen die hierna worden beschreven is voldoende om gewelddadig en agressief gedrag te voorspellen. De signalen zijn hooguit een hulpmiddel om kinderen te identificeren die mogelijk hulp nodig hebben. Ze zijn dus niet bedoeld om kinderen te labelen en te stigmatiseren. Het stellen van een diagnose is voorbehouden aan professionele hulpverleners.

Sociale terugtrekking/buitensluiting

In sommige gevallen is het zich geleidelijk en helemaal terugtrekken uit sociale contacten een belangrijke aanwijzing dat een kind problemen heeft. Het zich terugtrekken komt vaak voort uit gevoelens van depressie, afwijzing, slachtofferschap, onwaardigheid en een gebrek aan vertrouwen.

Excessieve gevoelens van isolatie en eenzaamheid

De meeste kinderen die zijn buitengesloten en geen vrienden hebben zijn niet per definitie gewelddadig. Vaak zijn deze kinderen niet in staat om vriendschappen aan te gaan omdat ze geïnternaliseerde problemen hebben (bijvoorbeeld psychosociale problemen). Uit onderzoek is gebleken dat excessieve gevoelens van isolatie en eenzaamheid voor een kleine groep kinderen wel is gerelateerd aan agressief en gewelddadig gedrag. Het is duidelijk dat beide groepen hulp nodig hebben, zij het op een andere manier.

Excessieve gevoelens van afwijzing

Tijdens het opgroeien en gedurende de adolescentie voelen veel jeugdigen zich afgewezen en buitengesloten, hetgeen ze als emotioneel en pijnlijk ervaren. Kinderen die problemen hebben zijn ook vaak geïsoleerd van hun mentaal gezonde leeftijdgenootjes. Hun reactie op afwijzing en buitensluiting hangt van allerlei achtergrondfactoren af. Als ze geen steun en hulp krijgen, lopen ze het risico om op een negatieve manier – inclusief door middel van geweld - uiting te geven aan hun emotionele problemen. Sommige agressieve kinderen die door hun niet-agressieve leeftijdgenootjes worden buitengesloten, zoeken hun heil bij andere agressieve ‘vrienden’, die – op hun beurt – het agressieve gedrag versterken.

Slachtoffer van geweld

Jeugdigen die zelf het slachtoffer zijn van enige vorm van geweld – fysiek, emotioneel en seksueel – thuis, op school of elders, lopen het risico zelf ook gewelddadig te worden.

Gevoelens van slachtofferschap

Kinderen die het gevoel hebben dat ze altijd maar worden gepest, belachelijk gemaakt, getreiterd, kunnen zich op den duur uit de sociale omgeving terugtrekken. Als er geen passende hulp wordt geboden, kunnen dergelijke kinderen haat- en woedegevoelens ontwikkelen. Aan dergelijke gevoelens kunnen zij met agressie en geweld uiting geven.

Zwakke binding met de school en slechte schoolprestaties

Slechte schoolprestaties kunnen een scala aan oorzaken hebben. Als er opeens een drastische wijziging is in de schoolprestaties van een leerling en als de slechte schoolprestaties aanhouden (structureel worden), is het van belang na te gaan wat er met de jongere aan de hand is. Slechte schoolprestaties belemmeren niet alleen de (cognitieve) ontwikkeling van het kind, maar kunnen ook emotionele schade veroorzaken of agressieve en gewelddadige reacties van het kind.

'Rebellion follows rejection.'

Haim G. GINOT (1922-1973)
onderwijzer, kinderpsycholoog en
psychotherapeut (Israel)

Langdurig probleemgedrag en disciplinaire problemen zowel in school en thuis kunnen er op wijzen dat het kind emotioneel iets te kort komt.

Geweld in werkstukken of tekeningen

Kinderen en jongeren uiten hun gevoelens, gedachten, verlangens en intenties vaak via tekeningen, verhalen, gedichten en andere geschreven uitingsvormen. Vaak zijn uitingen van geweld, wanneer ze in de juiste context worden geplaatst, ongevaarlijk. Dat wordt anders wanneer er in die uitingsvormen sprake is van excessief geweld, of wanneer specifieke personen voorwerp zijn van het geweld en deze personen ook regelmatig op deze wijze in tekeningen en dergelijke terugkomen (zoals familieleden, vrienden, klasgenoten of andere volwassenen in hun omgeving). Er kan in die gevallen sprake zijn van emotionele problemen en potentieel geweld. Omdat het risicovol is om dergelijke signalen verkeerd te interpreteren, is het van belang hier professionele hulp bij te halen, zoals een schoolpsycholoog, counselor, of een andere deskundige, om na te gaan wat de betekenis is.

Ongecontroleerde woede

Iedereen wordt wel eens boos. Echter, jeugdigen die vaak kwaad zijn of die overduidelijk boos reageren op kleine dingen, kunnen in een situatie zitten waarin ze zichzelf of anderen mogelijk geweld aan kunnen doen.

Impulsief en chronisch slaan, bangmaken en pestgedrag

Het is normaal voor kinderen om wel eens licht agressief gedrag naar elkaar te vertonen en om aan elkaar te trekken en te duwen. Als dit gedrag regelmatig voorkomt op jonge leeftijd of als een kind voortdurend anderen slaat of pest, dan moet dit worden gecorrigeerd. Daarmee wordt voorkomen dat het gedrag kan verergeren en kan escaleren in serieus gewelddadig gedrag.

Voorgeschiedenis van problematisch gedrag

Langdurig probleemgedrag en disciplinaire problemen zowel in school en thuis kunnen er op wijzen dat het kind emotioneel iets te kort komt. Dit kan leiden tot agressief en opstandig gedrag. Dergelijke onderliggende emotionele behoeften en problemen kunnen maken dat een kind regels gaat overtreden, geen gezag heeft voor autoriteiten (ouders, leerkrachten, politie), gaan spijbelen en zich agressief gaat gedragen naar leeftijdgenootjes en naar volwassenen.

Jeugdigen die dergelijke problemen hebben en die niet worden ondersteund en geholpen, kunnen zich steeds agressiever gedragen. De agressie kan gericht zijn tegen andere personen, maar kan zich ook uiten in wreedheid tegen dieren, of in brandstichting.

Jongeren die zich al op jonge leeftijd structureel bezighouden met antisociaal gedrag op school, thuis en elders lopen een groot risico om zich ook op latere leeftijd antisociaal en agressief te gedragen. Jongeren die zich met openlijk antisociaal gedrag bezighouden, zoals pesten, agressie en opstandigheid en jongeren die zich met heimelijke antisociale gedragingen bezighouden, zoals stelen, vandalisme, bedriegen en brandstichting lopen risico op ernstig agressief gedrag op latere leeftijd. Uit onderzoek blijkt dat de leeftijd waarop kinderen beginnen met agressief en antisociaal gedrag een belangrijk signaal is en een belangrijke voorspeller van later antisociaal en gewelddadig gedrag.

Bijvoorbeeld: kinderen die op jonge leeftijd (voor hun twaalfde) agressief gedrag vertonen en drugs gebruiken lopen meer risico om op latere leeftijd gewelddadig te zijn dan jongeren die pas in de midden en late adolescentie met dit dergelijk gedrag beginnen. Bij het constateren van dergelijke signalen is het daarom belangrijk dat er naar de voorgeschiedenis van de jongere wordt gekeken en dat er hierover contact wordt opgenomen met de ouders.

Intolerantie voor verschillen en vooroordelen

Elk kind heeft zijn opvattingen en voorkeuren. Als er echter sprake is van intense vooroordelen tegen andere kinderen die zijn ingegeven door ras, afkomst, religie, taal, gender, seksuele oriëntatie, prestatievermogen en uiterlijk, kan dit – samen met andere factoren – leiden tot geweld tegen die kinderen.

Drugs- en alcoholgebruik

Drugs- en alcoholgebruik is niet alleen ongezond voor kinderen, het neemt ook bepaalde remmingen weg, waardoor kinderen en jeugdigen gemakkelijker ten prooi vallen aan geweld: zowel als dader en als slachtoffer.

Omgang met antisociale groepjes

Kinderen die al op jonge leeftijd antisociaal zijn, worden vaak door hun sociale leeftijdgenootjes uitgesloten. Daarom zoeken ze aansluiting bij andere kinderen die antisociaal zijn. In groepsverband wordt antisociaal gedrag vaak versterkt. Dergelijke groepjes kunnen in de klas of op school een ware terreur uitoefenen naar hun medeleerlingen.

Wapenbezit en -gebruik

Kinderen en jongeren die aan wapens kunnen komen lopen niet alleen zelf risico dat ze gewelddadig gedrag gaan vertonen, ze hebben ook een verhoogd risico om slachtoffer te worden.

Serieuze bedreigingen met geweld

Loze dreigementen zijn een normale reactie op frustraties. Een gedetailleerde, precies omschreven bedreiging met geweld is daarentegen een van de meest betrouwbare voorspellers dat een jeugdige iets ernstigs en gevaarlijks gaat doen tegen zichzelf of anderen. Uit de media zijn genoeg gevallen bekend van jongeren die dreigementen hadden geuit en die ook hebben uitgevoerd, zoals de schietpartijen op scholen in de USA. Dergelijke bedreigingen moeten daarom serieus worden genomen. Er moet worden uitgezocht wat er aan de hand is met de jongere, om zo te voorkomen dat hij zijn dreigementen echt gaat uitvoeren.

Een enkel signaal is nog geen garantie dat er daadwerkelijk iets ernstigs gaat gebeuren.

Ernstige signalen

In tegenstelling tot vroege signalen, geven ernstige signalen aan dat een kind op het punt staat om voor zich zelf of voor anderen schadelijk gedrag te gaan vertonen. Ernstige signalen vragen om onmiddellijke actie. Een enkel signaal is nog geen garantie dat er daadwerkelijk iets ernstigs gaat gebeuren. Ze komen vaak voor in de vorm van openlijk, ernstig en vijandig gedrag en bedreigingen gericht tegen leeftijdgenoten, staf en andere personen. Ernstige signalen zijn vaak merkbaar voor meerdere personen, waaronder het gezin.

Voorbeelden van ernstige signalen zijn:

- ernstige fysieke vechtpartijen met leeftijdgenoten en gezinsleden;
- grove vernielingen;
- ernstige woede uitbarstingen zonder echte oorzaak;
- bedreigingen met (ernstig) geweld;
- bezit en gebruik van (vuur)wapens;
- ander zelfdestructief gedrag of (dreigen met) pogingen tot zelfdoding.

Wanneer ernstige signalen aangeven dat er gevaar dreigt, behoort veiligheid de eerste en belangrijkste overweging te zijn. Er moet onmiddellijk actie worden ondernomen.

Soms kan het nodig zijn het Korps Politie Aruba in te schakelen. In de handelingswijzers van Deel II van deze gids staat aangegeven wanneer hiervan sprake is en welke verdere acties de school kan en moet ondernemen.

Het ontwikkelen van interventies

Vroege signalen zijn niet een garantie dat een kind of een jongere daadwerkelijk gewelddadig zal worden, tegen zichzelf of tegen anderen. Een veilige school gaat uit van het vermogen van ieder kind om met problemen om te kunnen gaan en om negatieve emoties onder controle te kunnen houden. De volwassenen in een veilige school gebruiken hun inzicht in vroege signalen om op een effectieve manier te reageren. Hiermee voorkomen ze dat problemen uit de hand lopen en uitmonden in geweld. Veilige scholen zorgen er voor dat het schoolpersoneel, de leerlingen en de gezinnen vroege waarschuwingssignalen kunnen herkennen en weten wat ze betekenen:

- het schoolbestuur zorgt er voor dat er trainingen en begeleiding zijn. De hele school weet hoe men vroege waarschuwingssignalen kan herkennen en begrijpt wat de signalen kunnen betekenen;
- de schoolleiding moedigt het personeel en de leerlingen aan om hun vermoedens en bezorgheid ten aanzien van mogelijke signalen direct te uiten;
- er bestaat de mogelijkheid om professionele hulp in te schakelen als er sprake is van ernstig probleemgedrag en ernstige leerproblemen.

Elke school moet een procedure ontwikkelen voor leerlingen en personeel om hun observaties of bezorgdheid met betrekking tot waarschuwingssignalen te kunnen melden. In veel scholen is bijvoorbeeld het schoolhoofd degene die het eerst wordt aangesproken.

In de meeste gevallen is er geen sprake van gevaar en kan het schoolhoofd contact opnemen met de interne begeleider of schoolmaatschappelijk werker, die het probleem onmiddellijk aanpakt. De ouders of verzorgers van de leerling wordt op de hoogte gesteld als er interventies nodig zijn.

Als factoren in de school zelf de oorzaak zijn van de problemen, of de problemen van het kind verergeren, dan moet de school zijn best doen om die factoren zo snel mogelijk aan te pakken.

Het is niet gemakkelijk om te erkennen dat een kind problemen heeft, want dat betekent dat je ook iets moet doen. Het is gemakkelijker om niets te zien ... Schoolpersoneel kan er enorm tegenop zien om verantwoordelijkheid te nemen, omdat ze zichzelf niet getraind vinden. Besturen of directies die dergelijke tegenstand bemerken, moeten er alles aan doen om hun personeel te trainen en te overtuigen van het belang dat elk kind dat hulp nodig heeft dat ook daadwerkelijk krijgt. Het begrijpen van waarschuwingssignalen is een belangrijke stap in het bouwen van veilige scholen.

'Not being heard is no reason for silence.'

VICTOR HUGO (1802-1885)
dichter, schrijver, staatsman en
mensenrechtenactivist (Frankrijk)

Het is
gemakkelijker
om niets
te zien...

6. Reageren op crises en incidenten

Een school kan hard werken aan preventie en veiligheid, maar niet alles is te voorkomen. Het kan bijvoorbeeld gebeuren dat een school wordt overvallen door onverwacht geweld, een orkaandreiging, brand of het overlijden van een leerling. Voor de veiligheidsbeleving – ook op de langere termijn – van de leerlingen en het personeel is een effectief en adequaat optreden van de school van groot belang. De school moet direct optreden om de veiligheid van leerlingen en personeel te waarborgen. Daarna moet worden gewerkt aan de gevolgen en de nasleep van het incident.

Scholen die goed zijn voorbereid, hebben voor het geval van crisis en incidenten een plan van aanpak waarin aandacht is voor het fysieke en psychische welzijn van de leerlingen en het personeel.

Dit plan bestaat uit:

- regels voor interne en externe communicatie;
- ontruimingsplannen om te voorkomen dat personeel en leerlingen gevaar lopen;
- procedures om onmiddellijke assistentie van de politie en andere relevante instanties te kunnen krijgen;
- procedures om met de lange termijn effecten van de crises en incidenten om te kunnen gaan.

Het spreekt vanzelf dat dit plan bij iedereen bekend moet zijn en ook regelmatig moet worden geoefend.

Optreden tijdens een crisis

Er zijn allerlei redenen te bedenken waarom er onmiddellijk en adequaat moet worden ingegrepen om de veiligheid van leerlingen en personeel te garanderen: wapengebruik, bommeldingen, explosies en grote gevechten, maar ook natuurrampen, brand, ongelukken en zelfdoding maken dat er direct actie moet worden ondernomen en dat er intensieve nazorg wordt gegeven.

Door goede voorbereiding en planning kunnen scholen er voor zorgen dat er minder chaos en trauma's ontstaan. Deze voorbereiding kan bestaan uit:

- ontruimingsprocedures en andere maatregelen om leerlingen en personeel te beschermen tegen gevaar. Het is belangrijk dat scholen veilige plaatsen aanwijzen waar leerlingen en personeel in tijden van crisis naar toe kunnen. Het is ook belangrijk dat de ontruimingsprocedures regelmatig worden geoefend, zodat iedereen op de hoogte is van de gang van zaken en er minder chaos zal ontstaan als er echt iets aan de hand is;

- er moet een effectief communicatiesysteem zijn: duidelijke afspraken tussen de verantwoordelijken in de school hoe men met elkaar communiceert tijdens een crisis, zodat er geen misverstanden kunnen ontstaan;
- er moeten duidelijke afspraken zijn met de politie en andere belangrijke instanties over meldingen en hulp.

Deze procedures en afspraken moeten regelmatig worden geactualiseerd en geoefend.

In dit verband is het raadzaam om een crisisteam in te stellen in de school, dat met deze taken is belast.

Optreden na een crisis

Het is belangrijk dat de leden van het crisisteam op de hoogte zijn van de manieren waarop volwassenen en kinderen kunnen reageren op stress. De reacties op verlies, angst en overlijden kunnen per persoon verschillen en zijn daarnaast afhankelijk van leeftijd en ontwikkeling, cultuur en religie.

Veilige scholen zorgen ervoor dat er gecoördineerd wordt gehandeld na een crisis en betrekken daarbij professionele hulp van binnen en buiten de school.

Scholen die al ervaring hebben opgedaan met incidenten weten dat de volgende maatregelen van belang zijn:

- *Help ouders begrijpen wat de reactie van kinderen op geweld kan zijn*
Na een (gewelds)incident kunnen kinderen bang zijn, slecht slapen, ziek worden en gemakkelijk zijn afgeleid.
- *Help leerkrachten en personeel om met hun gevoelens en reacties om te gaan*
Napraten, evalueren en begeleiding zijn voor volwassenen net zo belangrijk als voor kinderen.
- *Help leerlingen en personeel na de crisis*
Er moet zowel kortstondige als langdurige begeleiding en mentale hulp beschikbaar zijn na een crisis.
- *Help slachtoffers en familieleden van slachtoffers om weer naar school te kunnen komen*
Vaak weten medeleerlingen van slachtoffers niet goed hoe ze moeten reageren. De school moet samen met de ouders of verzorgers nagaan hoe het slachtoffer of familieleden van slachtoffers gemakkelijker kan worden gemaakt weer naar school te gaan.

Handelingswijzers

In Deel II van deze gids zijn voor voor verschillende categorieën van crises en incidenten handelingswijzers en checklists opgenomen, die zijn afgestemd op de Arubaanse situatie. Scholen kunnen deze handelingswijzers naar eigen believen en behoeften aanvullen.

'If I have brightened
up one single sad
childhood, then I have
at least accomplished
something in my life.'

ASTRID LINDBEREN (1907-2000)
schrijfster en
kinderrechtenactiviste (Zweden)

- *Help leerlingen en leerkrachten om te gaan met de terugkeer van leerlingen die geschorst, ziek of gedetineerd waren*
De school moet zijn best doen om de terugkeer van leerlingen die in de gevangenis hebben gezeten of die in een andere (psychiatrische) inrichting hebben gezeten, zo normaal en onopvallend mogelijk te laten verlopen.

Conclusie

Een (gewelds)crisis in de school is traumatisch omdat dergelijke voorvallen zeldzaam en onverwacht zijn. Iedereen in de school wordt er op de een of andere manier door geraakt. In de nasleep van een crisis vraagt de school zich af wat er gedaan had kunnen worden ter preventie. Ook mensen van buiten de school zullen deze vraag stellen.

Uit ervaring en uit onderzoek is bekend dat scholen geweld in belangrijke mate kunnen verminderen en voorkomen, als ze daarbij worden geholpen door:

- beleid van het schoolbestuur, waarin zowel preventie- als interventiemaatregelen voor problematische leerlingen zijn opgenomen;
- schoolbrede preventie- en bestrijdingsplannen, waarbij de gehele schoolgemeenschap is betrokken;
- training in het herkennen van vroege waarschuwingssignalen van mogelijk geweld;
- procedures die personeel, ouders en leerlingen aanmoedigen om hun bezorgdheid over mogelijke waarschuwingssignalen bij andere leerlingen te vertellen;
- procedures die maken dat er snel en adequaat kan worden gereageerd en opgetreden bij vermoedens van problemen bij kinderen.

Iedereen die om kinderen geeft, wil dat het geweld tegen kinderen stopt. Het is de hoogste tijd om het stilzwijgen te doorbreken dat vaak nog op de meest welwillende scholen bestaat. Er is veel onderzoek en materiaal beschikbaar voor scholen die besluiten om daadwerkelijk iets te doen aan geweld in hun school. Deze gids is daar een onderdeel van.

Veilige scholen zijn de taak en de verantwoordelijkheid van iedereen. Leerkrachten, schoolbesturen, ouders, maatschappelijke organisaties en leerlingen moeten zich allemaal inzetten en de uitdaging aangaan om hulp te krijgen voor kinderen die dat nodig lijken te hebben.

7. Werken aan een veilige school

Scholen willen leerlingen en personeel een veilige omgeving bieden om in te werken en te leren. Om tot die veilige situatie te komen moeten scholen:

- afspreken dat veiligheid en zorg in de school speerpunten zijn;
- initiatief nemen tot samenwerking met politie, jeugdinstanties, instanties en organisaties in de jeugdzorg, etc.;
- voldoen aan de wettelijke verplichtingen (brandveiligheid, leerplicht, privacy etc.);
- een duidelijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden vastleggen;
- nagaan hoe de huidige veiligheidssituatie is;
- een veiligheids- en zorgbeleid en een plan van aanpak maken;
- zorgen dat veiligheid en zorg actuele onderwerpen blijven en structureel worden aangepakt.

Veiligheid en zorg zijn speerpunten

Scholen en hun besturen besluiten dat veiligheid en zorg speerpunten worden. De schoolbesturen nemen dit op in hun beleidsplan en schoolregels en stellen scholen in de gelegenheid om aan veiligheid en zorg te werken. In de scholen zelf worden de nodige maatregelen getroffen: er worden regels opgesteld, plannen gemaakt, geld en mankracht ter beschikking gesteld en tijd vrij gemaakt.

Samenwerking met andere instellingen

Een school is onveilig als er allerlei vormen van criminaliteit plaatsvinden, zoals fysiek geweld, vandalisme, pesten, wapenbezit, graffiti, agressie, diefstal, heling, ongewenst bezoek, drugs- en drankgebruik. Ook als een school niet adequaat reageert als er een incident of ongeluk gebeurt, een brand ontstaat of een orkaan dreigt, kunnen het personeel en de leerlingen zich onveilig voelen in de school. Het is belangrijk dat alle belanghebbenden – zowel binnen als buiten de school – bij het werken aan een veilige school worden betrokken, zodat er inbreng is van verschillende soorten ervaring, expertise en bevoegdheid. De belanghebbenden zijn de politie, jeugdinstanties, instanties en organisaties in de jeugdzorg, maar ook ouders en de leerlingen. Een veilige school vereist de inzet van verschillende partijen en daarvoor is samenwerking nodig. Het samenwerkingsprotocol tussen scholen, politie en OM (zie de bijlage) is daarvoor een belangrijk instrument.

Een school is onveilig als er allerlei vormen van criminaliteit plaatsvinden, zoals fysiek geweld, vandalisme, pesten, wapenbezit, graffiti, agressie, diefstal, heling, ongewenst bezoek, drugs- en drankgebruik.

De school kan in de eerste plaats overwegen om een zorgcoördinator aan te stellen en deze mede te belasten met veiligheid.

Verdeling van taken en verantwoordelijkheden

Het is belangrijk dat er een duidelijke verdeling komt van taken en verantwoordelijkheden als de school besluit om structureel aan veiligheid te gaan werken.

De school kan in de eerste plaats overwegen om een **zorgcoördinator** aan te stellen en deze mede te belasten met veiligheid.

De verantwoordelijkheid voor een veilige school kan echter niet door één persoon worden gedragen. Het is van belang dat de gehele school het onderwerp veiligheid begrijpt en draagt. Het is ook belangrijk dat er een schoolbreed **zorg- en veiligheidsteam** wordt ingesteld, dat zich met deze onderwerpen bezighoudt en veiligheid en zorg in de school actueel houdt. De zorgcoördinator kan als voorzitter van het team optreden.

Het zorg- en veiligheidsteam kan met de volgende taken worden belast:

- inspecties organiseren;
- de veiligheidsbeleving binnen school inventariseren;
- een stappenplan naar (sociale) veiligheid maken;
- regels opstellen voor het sociale verkeer op school en de naleving ervan;
- agressie en wapengeweld op school terugdringen;
- zorg- en veiligheidsconvenanten afsluiten;
- ontruimingsplan opstellen en oefenen;
- een veiligheidsverslag opstellen;
- incidentenregistratie voeren.

Het is belangrijk dat de leden van het team goed worden geselecteerd, zodat ze gezamenlijk over de benodigde kennis en inzichten beschikken om de taken met betrekking tot zorg en veiligheid uit te voeren en dat ze de mogelijkheid krijgen zich op dit gebied bij te scholen. De leden moeten bereid zijn om zich voor het team en voor de zorg en de schoolveiligheid in te zetten. Hun taak zal niet altijd gemakkelijk zijn, zeker niet in de beginfase.

Het team komt regelmatig bijeen en zo vaak als nodig. In de opstartfase zal dat misschien wekelijks zijn. Er zijn vier belangrijke stappen die het team moet nemen:

- het uitvoeren van een inventarisatie van de schoolveiligheid;
- het ontwikkelen van een plan van aanpak voor de preventie;
- bepalen hoe het plan of delen ervan geïmplementeerd moeten worden;
- het implementeren en evalueren van het plan.

Het realiseren van deze stappen kost de nodige tijd. Een team moet realistisch zijn in het stellen van doelen en maken van planningen en niet overhaast te werk willen gaan.

Inventarisatie van de veiligheidsituatie

Om te weten wat er op veiligheidsterrein in en om school speelt, onderzoekt de school welke incidenten plaatsvinden en hoe de veiligheidsbeleving is.

En ook moet er worden gekeken of er sprake is van specifieke veiligheidsproblemen per doelgroep.

Incidenten

De school onderzoekt de actuele veiligheidssituatie door gegevens te verzamelen over de aard en omvang van incidenten, overtredingen, misdrijven en onveiligheidsgevoelens in en rond school bij leerlingen en personeel en eventueel ook bij ouders en derden (omwonenden, winkeliers, bezoekers). In Deel II van deze gids is aangegeven hoe de school incidenten kan inventariseren en registreren.

Ook brandveiligheid maakt onderdeel uit van de analyse. Het is hierbij van belang om de volgende zaken na te gaan:

- bereikbaarheid voor hulpdiensten;
- beschikbaarheid en bereikbaarheid van voorzieningen om branden te bestrijden;
- de betrokkenheid van de brandweer en de mate waarin de brandveiligheid binnen de school gerealiseerd is; en
- het onderhoud en beheer.

Doelgroepen

De school kan doelgroepen onderzoeken waarvan bijvoorbeeld bekend is dat zij een aanzienlijk deel van de incidenten voor hun rekening nemen. In dit onderzoek brengt de school bijvoorbeeld de grootte van de groep, de soort incidenten die zij plegen en de frequentie daarvan in kaart.

Tot slot kan de school zich afvragen waarom deze doelgroep zoveel incidenten pleegt en hoe de school deze groep wil aanpakken. Daarbij is de vraag relevant of de hulpverlening wel is toegesneden op de problematiek van de betreffende leerlingen. Er moet immers passende hulp zijn voor deze doelgroep. Op die manier kan het aantal incidenten worden gereduceerd.

'Safety and security don't just happen, they are the result of collective consensus and public investment. We owe our children, the most vulnerable citizens in our society, a life free of violence and fear.'

NELSON Mandela (1918-)
Eerste zwarte president van Zuid Afrika. Winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede (1993)

Plan van aanpak

Aan de hand van de uitkomsten van de veiligheidsanalyse bepaalt de school welke problemen het meest urgent zijn en waar de aanpak zich in de komende tijd op zal richten.

Het plan van aanpak ten minste de volgende elementen:

- een analyse van de veiligheid op school;
- samenvatting van de veiligheidsanalyse;
- de doelstellingen met per doel geformuleerd prestatie-eisen;
- vaststelling van evaluatiemomenten en –criteria;
- financiële paragraaf (personele kosten en overige middelen);
- procedure bij interne en externe geschillen;
- de projectleiding.

Continuïteit

Werken aan een veilige school is een continu proces:

- met de partners nagaan wat er aan de hand is (veiligheidsonderzoek);
- afspreken wat daaraan gaat gebeuren (veiligheidsanalyse, doelen, plan);
- de afgesproken maatregelen uitvoeren (doen);
- nagaan of gedaan is wat werd afgesproken en nagaan hoe de situatie er nu uitziet (evaluatie).

Deze cyclus wordt steeds opnieuw doorlopen. Het is een positieve spiraal waarbij de school na iedere cyclus een stap verder is gekomen op de weg naar een veiliger school.

Tot besluit

Hoewel de meeste scholen (relatief) veilig zijn, kunnen ze nog veel veiliger worden. Het verbeteren van de veiligheid op school vereist een grote investering aan tijd, mankracht en middelen. Die zijn niet zomaar beschikbaar, zeker niet in tijden van bezuinigingen of wanneer er allerlei andere concurrerende prioriteiten zijn. Daarom is het goed te weten dat investeren in schoolveiligheid een hoog rendement heeft. Het loont om te investeren, want een hogere schoolveiligheid zorgt voor betere schoolprestaties en minder gedragsproblemen.

Introductie

Veiligheid is een breekbaar goed. Als een school niet goed en doortastend optreedt, kan een enkel incident het gevoel van veiligheid ernstig aantasten. Er is veel winst te behalen door het opstellen en naleven van regels en procedures. Deze regels en procedures zorgen niet alleen voor rust en duidelijkheid, maar bieden in allerlei omstandigheden ook een houvast en ze maken adequaat optreden mogelijk.

Dit tweede deel van de gids 'Werken aan een veilige school' bestaat uit maatregelen en handelingswijzers voor preventie, crises en incidenten, geschikt voor het voortgezet onderwijs.

Indeling maatregelen en handelingswijzers

De maatregelen en handelingswijzers zijn onderverdeeld in vier functionele groepen:

- maatregelen die te maken hebben met orde en veiligheid in de school;
- handelingswijzers bij slachtofferschap;
- handelingswijzers bij crises en incidenten;
- handelingswijzers in geval van ongewenst gedrag door leerlingen.

<i>Orde en veiligheid</i>	3
1.1 Preventieve orde- en veiligheidsmaatregelen	5
1.2 Optreden bij schoolverzuim	9
1.3 Registratie van incidenten	11
1.4 Omgaan met de pers.....	13
<i>Slachtofferschap</i>	15
2.1 Stappenplan bij slachtofferschap van geweld en mishandeling.....	17
2.2 Pesten en cyberpesten	31
2.3 Eet- en gezondheidsproblemen	37
<i>Crises en incidenten</i>	39
3.1 Slecht weer, windhoos, aardbeving en orkaan	41
3.2 Brand en stroomonderbreking.....	42
3.3 Ingrijpende gebeurtenissen.....	43
<i>Grensoverschrijdend gedrag</i>	47
4.1 Stappenplan bij grensoverschrijdend gedrag.....	49
4.2 Fysieke agressie.....	53
4.3 Verbale agressie	55
4.4 Alcohol en drugs.....	59
4.5 Vernieling	61
4.6 Wapenbezit.....	63
4.7 Diefstal.....	65
4.8 Vuurwerk	67
4.9 Seksuele intimidatie	69
4.10 Ongewenst bezoek in en rond school.....	71

Verschillen in zorgstructuren

De zorg- en managementstructuren binnen het Arubaanse onderwijs kunnen verschillen. Dit heeft te maken niet alleen te maken met het schoolniveau, maar is ook afhankelijk van de werkwijze van het schoolbestuur. De handelingswijzers in deze gids geven de verschillen waar relevant aan.

Er is in deze rekening gehouden met de zorg- en managementstructuren van:

- de Dienst Publieke Scholen (DPS)
- de Stichting Katholiek Onderwijs Aruba (SKOA)
- de Stichting Middelbaar Onderwijs Aruba (SMOA)
- de Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Aruba (SPCOA)
- het middelbaar beroepsonderwijs (EPI).

Verschillen in leeftijden

In deze gids is ook rekening gehouden met verschillen in aanpak en optreden die met de leeftijd van de leerlingen te maken hebben.

Zo is de leerplicht - die eind 2011 is aangenomen en vanaf 2012 gefaseerd wordt ingevoerd - van toepassing op jongeren tot 17 jaar. Optreden tegen spijbelende jongeren van 17 en ouder is dan alleen gebaseerd op het schoolreglement. Van belang is dat scholen met leerlingen van 17 en ouder hun schoolreglement aanpassen aan de normen en criteria van de Leerplichtverordening, om zo geen onbedoeld of ongewenst verschil in behandeling van spijbelende leerlingen te krijgen.

Op maat maken

Deze gids is gemaakt als een 'groeigids'. Scholen en besturen kunnen deze handelingswijzers naar eigen inzicht uitbreiden en aanvullen.

1. Orde en veiligheid

Het Korps Politie Aruba (KPA) is per definitie een organisatie die de school kan adviseren op het gebied van orde en veiligheid in de school. Daarom is het van belang dat de school een goede samenwerkingsrelatie opbouwt met het KPA en in het bijzonder met het district dan wel de barioregisseur waar de school onder valt. Het KPA staat voor dergelijke samenwerking open en was één van de eerste organisaties die het 'Protocol werken aan een veilige school' op 24 november 2011 heeft ondertekend (het protocol is als bijlage in deze gids opgenomen).

Het KPA kan niet alleen adviseren over de ruimtelijke en fysieke veiligheid op school, de noodzakelijke maatregelen en de preventie van criminaliteit, maar kan ook helpen bij het uitvoeren van preventieve controles op wapens, drugs en andere ongewenste goederen.

Het is raadzaam om als school regelmatig contact te onderhouden met de aangewezen functionaris van het KPA en om te bespreken wat er in het kader van de samenwerking en in geval van crises en incidenten van elkaar wordt verwacht.

In dit hoofdstuk zijn de volgende handelingswijzers opgenomen:

- 1.1 Preventieve orde- en veiligheidsmaatregelen
- 1.2 Optreden bij schoolverzuim
- 1.3 Registratie van incidenten
- 1.4 Omgaan met de pers

1.1 Preventieve orde- en veiligheidsmaatregelen

Preventieve controles door de school

De school kan ter preventie van het bezit en gebruik van drugs, wapens en vuurwerk door leerlingen op school besluiten tassencontroles uit te voeren in de klas. In het geval dat er in de school leerlingenkuisjes in gebruik zijn, kan de school ter aanvulling besluiten preventieve kuisjescontroles te houden.

Randvoorwaarden

- Maak binnen de school (of binnen het schoolbestuur) duidelijke afspraken over tassencontrole en het eventueel preventief fouilleren en kuisjescontroles.
- Neem deze afspraken op in het schoolreglement.
- Indien de school over leerlingenkuisjes beschikt is het raadzaam dat in het huurcontract met de leerling bepalingen zijn opgenomen inzake preventieve controles.
- Neem in het schoolreglement op wat er binnen de school wordt verstaan onder wapens, drugs of vuurwerk. De school is hierin niet helemaal vrij en is in ieder geval gehouden aan de wet (zie Handelwijzers 4.4, 4.7 en 4.9).
- Neem in het schoolreglement op wat er gebeurt wanneer wapens, drugs of vuurwerk worden aangetroffen bij een leerling (of in zijn tas of in zijn schoolkuisje).
- Het reglement moet (van te voren) bekend zijn bij alle partijen: schoolpersoneel, leerlingen en ouders of verzorgers.
- Een copie van het schoolreglement wordt aan de barieregisseur (KPA) gegeven.

Indien bij de preventieve controle een wapen of andere ongewenste goederen in een schoolkuisje worden aangetroffen, wordt als volgt gehandeld.

1. De directeur gaat in gesprek met de betrokken leerling, vraagt waarom het voorwerp in het kuisje ligt, wat de intentie van de leerling is en maakt hierover zo mogelijk afspraken.

Binnen de praktijk van het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager of begeleidingsmanager optreden.

2. Als de directeur goede afspraken heeft kunnen maken met de leerling:
 - kan hij het voorwerp innemen of de leerling vragen om van het voorwerp afstand te doen;
 - worden de ouders of verzorgers van de leerling van inname van voorwerp in kennis gesteld;
 - wordt - als de ouders of verzorgers dat willen - het voorwerp aan hen gegeven.
3. Als de directeur geen goede afspraken heeft kunnen maken of geen goed gevoel heeft bij de antwoorden van de leerling geldt het volgende:
 - de politie (het KPA) wordt in kennis gesteld;
 - de politie ondervraagt de leerling;
 - de politie kan zo nodig een getuigenverklaring opnemen van de schoolleiding;
 - de ouders of verzorgers van de leerling worden van de procedure en de inname van het voorwerp in kennis gesteld;
 - het schoolbestuur wordt geïnformeerd.

In geval van een SKOA-school wordt zo nodig het SPZ-team om ondersteuning gevraagd. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

4. De politie interpreteert de uitleg van de leerling en beoordeelt de omstandigheden:

- Als de politie concludeert dat er geen reden is om aan te nemen dat de leerling het doel heeft om ander letsel toe te brengen of te dreigen met het voorwerp, draagt hij de leerling over aan de directeur.
- Zijn er wel omstandigheden die leiden tot aanname dat leerling het doel heeft om een ander letsel toe te brengen of te dreigen met het voorwerp, dan neemt de politie het wapen in beslag of vraagt de leerling afstand te doen.

Preventieve controles in samenwerking met de politie

De school kan besluiten om voor de preventieve controles de hulp in te roepen van de politie (KPA). Dat kan op regelmatige basis, uit het oogpunt van algemene preventie, maar ook omdat er een vermoeden is dat er drugs, wapens of vuurwerk in de school aanwezig zijn. De directeur neemt contact op met de barieregisseur van het KPA en maakt hiertoe te nodige afspraken.

Voorwaarden voor assistentie door de politie

- De school heeft in haar schoolreglement opgenomen dat zij in de klas, kluisjes en tassen kan controleren op wapens, drugs en vuurwerk (zie hierboven bij 'Randvoorwaarden').
- Het schoolreglement moet bekend zijn bij het personeel binnen de school, de leerlingen en ouders en verzorgers.
- Het schoolreglement moet ook bekend zijn bij het KPA.

Ook als de politie medewerking verleent aan de preventieve controle op school, vindt deze plaats onder verantwoordelijkheid van de directeur (dan wel de schoolleiding). De politie ondersteunt de school, maar houdt daarbij vanzelfsprekend de verantwoordelijkheid voor eigen optreden, inzet en afhandeling. De school en de politie hebben immers ieder hun eigen taak uit te voeren.

Voor de uitvoering van de controles worden de volgende stappen gevolgd.

1. De voorbereiding

- de datum en het tijdstip van de controle worden bepaald;
- de politie komt in uniform;
- het aantal klassen wat gecontroleerd wordt is afhankelijk van het beschikbaar aantal politiemensen;
- de politie wordt door de directeur op school ontvangen;
- de docenten van de school worden NIET op de hoogte gebracht van de controle;
- een hulpofficier van Justitie wordt in kennis gesteld i.v.m. mogelijke aanhoudingen.

In geval van een SKOA-school worden het SPZ-team en het schoolbestuur geïnformeerd.

In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano en het EPI worden de schoolmaatschappelijk werker en de directeur geïnformeerd.

2. De controle

De directeur komt samen met de politie de klas binnen en richt zich tot de docent en de klas. De directeur:

- kondigt aan dat er wordt gecontroleerd op het bezit van drugs, wapens en vuurwerk;
- vertelt dat de controle een initiatief is van de school, waarbij de politie ondersteunt
- introduceert de functionarissen van de politie;
- herinnert aan het schoolreglement, de daarin genoemde afspraken rond de controles en het sanctiebeleid;
- vraagt of iemand drugs, een verboden wapen of vuurwerk bij zich heeft en dat nu wil inleveren en geeft aan dat de politie dit formeel zal vorderen.

Vervolgens vertelt de teamleider van het KPA wat er concreet gaat gebeuren. De teamleider:

- vertelt dat hij het overzicht houdt en goed kijkt;
- dat de andere politiemensen de controles van de tassen, kleding of kluisjes doen;
- wat er gebeurt bij het aantreffen van drugs, wapens of vuurwerk: dat die leerling uit de klas gaat voor verdere afhandeling;
- verzoekt alle leerlingen te blijven zitten en niet te praten, zeker niet bij het aantreffen van drugs, wapens of vuurwerk.

Leerlingen die aangeven bezwaar te hebben tegen de controle gaan de klas uit en worden opgevangen door de directeur.

De controle wordt als volgt uitgevoerd:

- de teamleider verzoekt de schooltassen op tafel te zetten en de inhoud van jassen/jackets, broekzakken en tasjes te legen en op de tafel te leggen;
- de leider controleploeg houdt steeds het overzicht over de gehele klas, i.v.m. het wegfrommelen of doorgeven van wapens, drugs en vuurwerk;
- de op de tafel gezette tassen en op tafel gelegde spullen worden gecontroleerd;
- de vrouwelijke politiemensen controleren de meisjes.

Bij het aantreffen van:

- verboden wapens of drugs wordt het wapen c.q. de drugs ingenomen, de leerling wordt (zo nodig) aangehouden, administratief gehoord en vindt de afwerking plaats;
- een wapen in strijd met het schoolreglement (zoals een schilmesje, schaar met scherpe punten of zakmes) wordt de leerling gesommeerd zich bij de directeur te vervoegen om afstand te doen van dit wapen;
- vuurwerk volgt een afdoening door het OM.

3. Controle kluisjes

Naast de controle in de klassen kunnen ook steekproefsgewijs de leerlingenkuisjes gecontroleerd worden. Na de controle van de tas zal een leerling worden meegenomen om zijn kluisje te controleren.

4. Afronding controle

De politie vraagt aan de klas:

- hoe zij de controle hebben ervaren;
- wat als positief en wat als negatief is ervaren;
- of er opmerkingen of suggesties zijn.

De directeur sluit de controle in de klas af.

De directeur en politie betreden de volgende klas, herhaling draaiboek.

In geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt de schoolmaatschappelijk werker geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en bij het EPI wordt de schoolmaatschappelijk werker geïnformeerd.

5. Evaluatie en afronding

Na de controle in de laatste klas wordt in een ruimte van de school een evaluatie gehouden: wat ging er goed en wat kan er beter?

De politie zorgt voor de afhandeling van opgedane overtredingen en misdrijven. Afhandeling wapens/drugs/vuurwerk:

- de leerling (verdachte) wordt gehoord;
- de vervolgpcedure wordt aan de betrokken leerling uitgelegd;
- de politie maakt een procesverbaal (voor verdere vervolging) of mutatie (aantekening).

De school informeert de ouders en het schoolbestuur.

In het geval van het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Overige preventieve maatregelen

Controles kunnen nodig zijn, maar belangrijker nog is dat kinderen en jongeren goed worden voorgelicht over de risico's die het gebruik van drugs (waaronder alcohol), wapens en vuurwerk met zich brengen. In een veilige school behoort voorlichting over deze aangelegenheden niet alleen een vast onderdeel van het curriculum te zijn, ook behoren de schoolregels zich hier duidelijk over uit te spreken en moet adequaat worden opgetreden als er op dit gebied zich problemen en incidenten voordoen.

Voor voorlichting in de klas kunnen scholen o.a. een beroep doen op:

- het KPA
- de Fundacion Anti Droga Aruba
- de Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon.

1.2 Optreden bij schoolverzuim

Eind 2011 is in Aruba de Leerplichtverordening aangenomen. Op grond van deze wet is iedere jeugdige in Aruba verplicht om vanaf zijn vierde jaar tijdens de reguliere schooluren onderwijs te volgen, tot hij een diploma heeft gehaald, danwel tot hij de leeftijd van 17 jaar heeft bereikt (artikel 2). Er zijn op deze regel uitzonderingen mogelijk, bijvoorbeeld:

- als een jongere wegens fysieke of psychische redenen niet geschikt of in staat is om een school te bezoeken;
- als de jongere ingeschreven staat bij een erkende onderwijsinstelling in het buitenland;
- als het om bijzondere redenen onwenselijk is dat een jongere wordt ingeschreven aan een school (artikel 3).

De ouders (of verzorgers) zijn verantwoordelijk voor naleving van de leerplicht. Ze kunnen hiervan tijdelijk worden vrijgesteld als:

- de school tijdelijk is gesloten of het onderwijs tijdelijk is gestaakt;
- de leerling wegens disciplinaire maatregelen of om gezondheidsredenen de toegang tot de school is ontzegd;
- de leerling wegens ziekte of een andere ongesteldheid tijdelijk niet in staat is naar school te gaan;
- er sprake is van een plotselinge of bijzondere, belangrijke persoonlijke of familiegebeurtenis is voor de leerling (artikel 4).

Om dit verzuim geoorloofd te laten zijn, is het noodzakelijk dat de ouder of verzorger aan het begin van de eerste schooldag van het verzuim en – in geval van bijzondere gebeurtenissen – zo mogelijk nog eerder het hoofd van de school van de reden van het verzuim in kennis stelt. Per jaar mag hooguit tien dagen per jaar worden verzuimd wegens bijzondere omstandigheden (artikel 4).

Er zijn op grond van de Leerplichtverordening twee soorten ongeoorloofd schoolverzuim te onderscheiden:

- **absoluut:** de jongere staat niet bij een school of onderwijsinstelling ingeschreven. Hier ligt een taak voor de leerplicht-ambtenaar.
- **relatief:** de jongere staat wel ingeschreven bij een school of onderwijsinstelling, maar deze wordt ongeoorloofd gedurende een lange of korte periode niet bezocht (ziekteverzuim en geoorloofd afwezig zijn vallen hier niet hieronder). Hier ligt een taak voor de school, in de vorm van een efficiënte registratie en een meldplicht.

Relatief schoolverzuim wordt onderverdeeld in:

- **luxe verzuim:** leerlingen worden thuisgehouden of blijven zelf thuis uit luxe overwegingen zoals een vakantie met het gezin of een feest;
- **signaalverzuim:** het schoolverzuim is een signaal dat er sprake is van dieperliggende problemen, zoals problemen in de gezinssituatie, faalangst, het zich niet thuis voelen op school, gepest worden en het niet kunnen omgaan met conflictsituaties.

Wat te doen bij verzuim?

Bij **luxe verzuim** neemt de school de nodige maatregelen, zoals ook voorgeschreven in de Leerplichtverordening. Het is van belang dat de ouders of verzorgers en de leerling worden overtuigd van de noodzaak en het belang om onderwijs te volgen.

Tegen schoolverzuim door jongeren vanaf 17 jaar wordt opgetreden op grond van het eigen schoolreglement. Hierbij is het van belang dat het schoolreglement aansluit op en overeenkomt met de regels en normen van de Leerplichtverordening.

Het is voorts belangrijk dat de school **signaalverzuim** als zodanig herkent en actie onderneemt: signaalverzuim kan namelijk leiden tot voortijdige schooluitval, hetgeen in Aruba bovendien is gerelateerd aan jeugddelinquentie. Het is van groot belang aandacht te besteden aan de achterliggende gronden van het verzuim en te zoeken naar een passende oplossing, indien mogelijk samen met school, ouders of verzorgers en de jongere. Hoe eerder er aandacht is voor de achterliggende problemen van het schoolverzuim hoe groter de kans is dat herhaling van verzuim of zelfs uitval van de jongere te voorkomen is.

In geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team ingeschakeld.

Binnen de SPCOA scholen en Colegio Arubano kan de schoolmaatschappelijk werker door de schooldirecteur of zorgcoördinator worden gevraagd mee te denken en mee te werken.

Binnen de praktijk van het EPI bepaalt de begeleidingsmanager of de schoolmaatschappelijk werker moet worden ingeschakeld.

Samenwerking tussen de instanties

Nu in 2012 de Leerplichtverordening wordt ingevoerd, is het van belang dat scholen en schoolbesturen de voorschriften in het schoolreglement verwerken en de leerlingen en hun ouders (of verzorgers) daarvan op de hoogte stellen. Ook is het van belang dat er interne richtlijnen worden opgesteld en er goede werkafspraken worden gemaakt met de leerplichtambtenaar en met de politie.

Maatregelen onderwijsinstelling

De Leerplichtverordening schrijft voor dat directies van scholen binnen 7 dagen kennis van in- en afschrijvingen van leerplichtige jongeren doorgeven aan de leerplichtambtenaar. Dit om absoluut schoolverzuim te kunnen controleren.

Van de school wordt op grond van de Leerplichtverordening voorts verwacht dat er een sluitende verzuimregistratie wordt gevoerd. Scholen dienen in hun schoolplan aan te geven hoe de verzuimregistratie is georganiseerd. Ook wordt van de school verwacht dat bij schoolverzuim zorg en aandacht wordt besteed aan de leerling. Vanuit school kan naast melding bij leerplichtzaken de situatie van een leerling ingebracht worden in het zorgteam van de school. Zo wordt herhaaldelijk kortdurend verzuim dat structureel dreigt te worden bij het zorgteam van de school gemeld.

In geval van een SKOA-school kan ondersteuning en advies worden gevraagd aan het SPZ-team.

Bij de SPCOA-scholen, Colegio Arubano en het EPI kan ondersteuning en advies worden gevraagd aan de schoolmaatschappelijk werker.

Als er sprake is van problematiek op meerdere levensterreinen en deze problematiek de interne zorgstructuur van de school overstijgt, kan de steun van de externe hulpverlening en collega-instanties worden ingeroepen.

Leerplichtambtenaar

De leerplichtambtenaar houdt toezicht op de naleving van de Leerplichtverordening om het recht op onderwijs voor ieder kind en iedere jongere van 4 tot 17 jaar te bewaken.

Als blijkt dat een leerplichtige jeugdige niet staat ingeschreven bij een school of indien een kennisgeving van (vermoedelijk) ongeoorloofd schoolverzuim is ontvangen, stelt de leerplichtambtenaar een onderzoek in. Daartoe hoort leerplichtambtenaar de betrokkenen van de school, de ouders of verzorgers en de jongere zelf. De Leerplichtambtenaar zal eerst proberen de ouders en de jongere ertoe te bewegen hun verplichtingen na te komen.

Weigeren de ouders of verzorgers de jongere in te laten schrijven bij een school, wanneer zij willens en wetens geen zorgdragen voor geregeld schoolbezoek, of wanneer de jongere zelf weigert, dan zal de leerplichtambtenaar aangifte gaan doen aan de officier van Justitie in de vorm van een proces-verbaal.

Het Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie legt een duidelijke relatie tussen jeugdcriminaliteit en schoolverzuim in Aruba (Criminaliteitsbeeldanalyse Aruba 2007). Dit is bevestigd met het Arubaanse jeugdonderzoek (Van der Wal 2008; 2011), waaruit is gebleken dat drop outs veel vaker betrokken zijn bij jeugddelinquentie dan schoolgaande jongeren. In dit kader is het van belang dat er een 'lik-op-stuk-beleid' zal worden gevoerd, waarbij afspraken worden gemaakt over een snellere afhandeling van leerplichtzaken. Daarbij maakt de leerplichtambtenaar ogenblikkelijk proces-verbaal op en stuurt dit in naar de officier van Justitie, die voor een snelle reactie zorgt.

Het OM zal in de meeste gevallen eerst een waarschuwing geven, maar zal daarna al snel overgaan tot een geldboete of een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie). Dit betekent dat een jongere al binnen enkele weken voor zijn ongeoorloofd spijbelgedrag wordt gestraft. Bij stelselmatig verzuim of wanneer de waarschuwing geen resultaat heeft, is er voldoende aanleiding om de zaak voor de rechter aan te brengen.

Het Openbaar Ministerie stelt voorop dat het van groot belang is zo snel mogelijk te reageren op een geconstateerde overtreding. Daarom is het noodzakelijk dat er op de scholen een sluitende verzuimregistratie is georganiseerd.

Vanzelfsprekend is het strafrecht niet in staat achterliggende problemen op te lossen, vandaar dat het nodig is dat scholen hier zelf een pro-actief beleid voeren en proberen het verzuim (en de achterliggende problematiek) al in een eerder stadium te signaleren en te (laten) verhelpen.

1.3 Registratie van incidenten

Om zicht te krijgen op de aard en omvang van het aantal incidenten zou iedere school een incidentenregistratie moeten bijhouden. Het helpt scholen niet alleen om beter inzicht te krijgen in hun veiligheidssituatie en maar ook om adequaat te handelen bij incidenten.

Registratie heeft pas zin als er iets met de verzamelde gegevens wordt gedaan. Het analyseren van cijfers, signaleren van trends en het vertalen daarvan naar beleid, maatregelen en voorzieningen zijn daarom voorwaarden voor een zinvolle incidentenregistratie.

De voordelen van een incidentenregistratie zijn:

- Het team van de school leert van de incidenten en er is sprake van een voortschrijdend veiligheidsbeleid op basis van de schoolpraktijk.
- Registratie en professionele aanpak van incidenten is van groot belang omdat duidelijkheid een belangrijke bijdrage kan leveren aan veiligheid.
- Een jaarlijkse evaluatie van incidenten en de afhandeling daarvan leidt tot een goed overzicht en geeft inzicht in de noodzakelijke beleidsaanpassingen.

Incidenten die in ieder geval geregistreerd moeten worden:

- fysiek geweld dat letsel tot gevolg heeft;
- fysiek geweld waarbij wapens gebruikt zijn;
- wapenbezit (onderscheiden naar vuur-, steek- en overige wapens);
- seksueel misbruik;
- grovere pesterijen;
- discriminatie (ondermeer naar ras, afkomst, geslacht, seksuele geaardheid);
- bedreigingen;
- ongelukken;
- automulatie, zelfdoding (of pogingen daartoe) en ernstige gezondheidsproblematiek zoals een hartaanval, epilepsie-aanvallen, hypoglycemie (bij diabetes), etc.;
- vernieling of diefstal van goederen;
- drugs en wapens;
- calamiteiten en ingrijpende gebeurtenissen.

Voor de registratie kan het volgende formulier worden gebruikt.

VOORBEELD REGISTRATIEFORMULIER

(intern gebruik)

Naam getroffen: _____

Adres: _____ Telefoon: _____

Getroffene is: werknemer / stagiair / leerling / ouder / anders, namelijk * _____

Plaats van het incident: _____

Datum en tijdstip incident: _____

Vorm van agressie / geweld: ☐ fysiek nl: _____
☐ verbaal nl: _____
☐ dreigen nl: _____
☐ vernielzucht nl: _____
☐ diefstal nl: _____
☐ seksuele intimidatie nl: _____
☐ anders nl: _____

Behandeling: ☐ géén
☐ behandeling in ziekenhuis / EHBO*
☐ opname in ziekenhuis
☐ ziekteverzuim / leerverzuim
☐ anders nl: _____

Schade:	Kosten:
☐ materieel nl: _____	Afl _____
☐ fysiek letsel nl: _____	Afl. _____
☐ psych. letsel nl: _____	Afl. _____
☐ anders nl: _____	Afl. _____

Afhandeling:	☐ politie ingeschakeld	aangifte gedaan: ja / nee*
	☐ slachtofferhulp	
	☐ AMK Bureau Sostenevi	ernstig ongeval: ja / nee*
	☐ psychische opvang	
	☐ huisarts	nazorg: ja / nee*

* Doorhalen wat niet van toepassing is.

Korte beschrijving van het incident: _____

Suggesties voor verdere afhandeling: _____

Suggesties voor preventie in de toekomst: _____

Plaats _____ Datum _____

Naam _____ Functie _____ Handtekening _____

1.4 Omgaan met de pers

Binnen de meeste scholen geldt de regel dat alleen de schoolbesturen of de directeuren van de schoolbesturen gespreks-partner zijn van de pers. Directeurs zullen toestemming moeten hebben van hun schoolbesturen voor contacten met de pers. Het verdient aanbeveling om over het omgaan met de pers afspraken vast te leggen. Het onderstaande persprotocol kan als voorbeeld dienen.

Voorstel voor een persprotocol

Het persprotocol bevat afspraken met betrekking tot de perswoordvoering.

1. De verantwoordelijkheid voor alle perscontacten berust bij de schoolbesturen. Zij staan in principe de pers te woord. Zij kunnen echter besluiten de woordvoering over te dragen aan iemand anders.
2. Perswoordvoerders zijn:
 - voor de schoolbesturen: de directeur van het schoolbestuur of schoolbestuursleden;
 - voor de scholen: de eindverantwoordelijke directeurs/directeuren (met toestemming van de schoolbesturen).
3. Alle uitgaande persberichten worden vóór versturen voorgelegd aan de perswoordvoerder en/of het schoolbestuur.
 - Iedere persoon die de pers telefonisch te woord staat, verwijst altijd door naar de perswoordvoerder en gaat nooit zelf in op vragen van een journalist.
 - De perswoordvoerder beslist wie voor zover het dat onderwerp betreft de pers te woord staat.
 - Vraag altijd bij het eerste contact om het artikel vóór plaatsing ter inzage te krijgen.
 - Onverwacht bezoek van een journalist is een kans, geen bedreiging. Instrueer medewerkers binnen de school: breng de journalist naar een kantoor en geef hem een kop koffie en wat te lezen.
 - Laat de journalist nooit alleen door de school lopen.
 - Als het contact met de journalist een artikel oplevert, dienen kopieën te worden verstuurd naar de perswoordvoerder (en indien nodig het schoolbestuur).
4. Het schoolbestuur of de perswoordvoerder wil de pers benaderen:
 - Bepaal in overleg met een perswoordvoerder of het item voldoende nieuwswaarde heeft om er een persbericht over te schrijven;
 - Schrijf het persbericht en overleg de inhoud met een perswoordvoerder;
 - Neem voor het versturen contact op met het schoolbestuur.
 - De perswoordvoerder van de eigen school (en de schoolbesturen) dient (dienen) een kopie te krijgen van alle uitgaande persberichten. Als het persbericht artikelen oplevert in de media, dienen ook daarvan kopieën te worden verstuurd.

Inhoud van een persbericht

Een persbericht bevat (van boven naar onder) minimaal de volgende elementen:

- plaats en datum;
- de kop: de inhoud kernachtig samengevat;
- de eerste alinea vetgedrukt met antwoord op de vragen: Wie, Wat, Waar, Wanneer, Waarom en Hoe;
- in de volgende alinea's uitwerking en toelichting op het nieuwsfeit;
- aan het einde: naam, telefoonnummer en email van de perswoordvoerder of het schoolbestuur.

Tips voor vruchtbaar contact met de media

Onder de noemer persgesprek valt elk gesprek dat met een journalist wordt gevoerd. Meestal is het eerste contact telefonisch. In dit gesprek dien je je over een aantal zaken te informeren:

- Waar gaat het artikel over? Welke vragen wil de journalist stellen?
- Voor welk medium werkt de journalist?
- Is het een krant? Welke? Wanneer wil de journalist het stuk in de krant hebben? Wat is het onderwerp?
- Wat is het voor een artikel? Gaat het alleen over de school of worden er meerdere scholen benaderd?
- Vraag altijd of je het artikel voor plaatsing mag inzien. Zorg ervoor dat je weet voor welk tijdstip je dient te reageren.

Is het een radiostation of televisiezender?

- Welke zender? Wanneer moet het interview worden uitgezonden?
- In welk programma?
- Wat is dat voor een programma?
- Wat voor kijkers/luisteraars?
- Hoeveel tijd is er uiteindelijk beschikbaar voor het interview?

Overige aandachtspunten persgesprek

- Formuleer voor jezelf de kernboodschap en houd hieraan vast.
- Zorg dat je weet hoe je je organisatie kort en eenvoudig beschrijft.
- Benadruk de goede aspecten van de school; wees positief en trots.
- Keep It Short and Simple! Maak korte zinnen met weinig bijzinnen.
- Overvalt het je dat een journalist belt, informeer dan welke vragen hij wil gaan stellen en vraag enige voorbereidingstijd. Spreek je een tijd af waarop je terugbelt, houd je hier dan altijd aan.

Belangen van de leerlingen in de school

Hou bij alle contacten met de media rekening met de belangen van de leerlingen:

- Is hun privacy voldoende beschermd?
- Kunnen zij in de (emotionele) problemen komen door de media-aandacht?
- Is het wel nodig dat leerlingen door de media 'on the spot' worden gezet?

Let erop dat jongeren media-aandacht heel interessant en opwindend kunnen vinden, maar dat hun belangen daar lang niet altijd mee zijn gediend. De school dient hen daartegen te beschermen en dient zonodig de ouders/verzorgers in te lichten.

Tot besluit

Bij allerlei (onverwachte) situaties (zoals noodweer, inbraak, brand) is er van te voren al media-aandacht te verwachten. Hou er rekening mee dat journalisten een verhaal willen. Bij onvoldoende informatie bestaat het risico dat zij gaan speculeren. En niets is vervelends bijvoorbeeld bij slecht weer als op de radio gespeculeerd wordt dat de school toch open is, maar dat dat niet het geval is.

Als de pers bij calamiteiten niet snel genoeg worden bediend, heeft de school minder controle op de situatie. Het is dus van belang dat de school in dergelijke gevallen proactief handelt en een perswoordvoerder aanwijst en paraat heeft. Op die manier is er meer controle op de informatie die naar buiten komt.

Mocht het met de berichtgeving toch fout zijn gegaan, vraag de krant dan om een rectificatie.

2. Slachtofferschap

In Deel I van deze gids ‘Werken aan een veilige school’ is aan de orde gekomen dat de school alert dient te reageren op signalen die mogelijk duiden op een achterliggende problematiek bij kinderen. In een veilige school kijken leerkrachten verder dan hun neus lang is. Want hoewel leerkrachten niet zijn opgeleid om als hulpverlener op te treden, zij maken leerlingen intensief mee en zijn vaak de eersten die merken dat er iets aan de hand is. Leerkrachten hebben een belangrijke rol om geweld tegen kinderen en jongeren te voorkomen en bestrijden.

Kinderen en jongeren die slachtoffer zijn (geweest) van geweld, of jeugdigen waar iets mee aan de hand is, kunnen zich niet ontwikkelen tot hun volste potentieel. In het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind wordt aan leerkrachten en scholen daarom de verantwoordelijkheid opgelegd om met die signalen daadwerkelijk wat te doen. Leerkrachten kunnen dat lang niet altijd alleen. Om deze reden werken scholen in Aruba aan een zorgstructuur en sluiten ook steeds meer scholen en instanties zich aan bij het concept ‘Werken aan een veilige school’.

Aruba kent een groot aantal instellingen en organisaties die scholen op dit gebied kunnen ondersteunen. Verschillende NGO's kunnen ondersteuning bieden om bepaalde aangelegenheden en vraagstukken in de klas bespreekbaar te maken. De Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon, maar ook FADA, Fundacion Pa Nos Muchanan, Fundacion Respetami en andere NGO's beschikken over getraind personeel en hebben vaak lesmateriaal voor verschillende leeftijden. Leerkrachten en scholen staan er dus niet alleen voor.

Voor de leerkracht is het een belangrijke ondersteuning dat hij zijn leerlingen kan verwijzen naar de hulpmogelijkheden van de Kindertelefoon. Deze verleent zowel telefonisch als via chatten een laagdrempelige, anonieme en vertrouwelijke vorm van eerstelijnszorg en is dagelijks van 2-6 p.m. gratis bereikbaar. Er bestaat ook de mogelijkheid voor directe doorverwijzing van kinderen en jongeren die dat nodig hebben en die daar mee instemmen.

In dit hoofdstuk zijn de volgende handelingswijzers opgenomen:

- 2.1 Stappenplan bij vermoedens van slachtofferschap van geweld en mishandeling
- 2.2 Pesten en cyberpesten
- 2.3 Eet- en gezondheidsproblemen

2.1 Stappenplan bij slachtofferschap van geweld en mishandeling

In deze handelingswijzer gaat het om jongeren die slachtoffer zijn van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld. Eerst zal worden toegelicht wat onder deze begrippen wordt verstaan.

Vervolgens wordt uitgebreid een route beschreven die bij vermoedens en bij bevestiging van vermoedens van slachtofferschap van deze vormen van geweld kan worden doorlopen.

Betekenis van de begrippen

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer wordt gepleegd. Het geweld kan bestaan uit geestelijk en lichamelijk (waaronder seksueel) geweld.

Jeugdigen die thuis getuige zijn van geweld lopen ernstige psychische schade op. Jeugdigen kunnen getraumatiseerd raken doordat zij getuige zijn van de mishandeling tussen hun ouders.

Veel van deze jeugdigen zijn zelf tevens slachtoffer, omdat zij ook mishandeld worden of omdat zij tussenbeide springen.

Kindermishandeling

Kindermishandeling is:

- elke vorm van, voor de minderjarige, bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard,
- die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat, actief of passief, opdringen,
- waardoor ernstige schade wordt of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek psychisch letsel.

Hieronder vallen ook verwaarlozing en onthouden van essentiële hulp, medische zorg en onderwijs.

Vormen van kindermishandeling

Lichamelijke mishandeling	De jongere wordt geslagen, geschopt, geknepen, gebrand en dergelijke.
Psychische mishandeling	De jongere wordt afgewezen, geterroriseerd, aangezet tot afwijkend en antisociaal gedrag, gepest, getreiterd, gekleineerd; aan de jongere worden extreem hoge eisen gesteld, een juiste vorm van onderwijs wordt onthouden.
Seksuele mishandeling	De jongere wordt gedwongen seksuele handelingen te ondergaan, seksuele handelingen uit te voeren, getuige te zijn van seksuele handelingen van anderen of wordt gedwongen te kijken naar pornografisch materiaal. Er is sprake van incest als de dader een familiebetrekking met de jongere heeft.
Lichamelijke verwaarlozing	De jongere wordt (medische) verzorging en/of veiligheid onthouden, de jongere krijgt onvoldoende voedsel en kleding.
Psychische verwaarlozing	De jongere wordt geestelijk verwaarloosd, geïsoleerd, genegeerd; koestering wordt onthouden en er is nooit aandacht of tijd voor de jongere.

Vaak komen verschillende vormen van kindermishandeling tegelijkertijd voor. Sommige gevallen worden gemeld bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) Bureau Sotenemi, maar lang niet allemaal. Ook in Aruba zijn gevallen bekend dat jeugdigen overlijden aan kindermishandeling.

Seksuele exploitatie

Er zijn verschillende vormen van seksuele exploitatie mogelijk. Jongeren kunnen door volwassenen worden verleid of worden gedwongen tot seksuele handelingen. Het slachtoffer worden van sugar mommies en sugar daddies bestaat eruit dat de jongere (meestal een meisje) door haar 'vriend' (sugar daddy) wordt versierd met als doel haar te dwingen tot sex.

Teen dating violence

Teen dating violence is controlerend, gewelddadig en agressief gedrag binnen een liefdesrelatie tussen adolescenten. Het komt voor bij heteroseksuele en homoseksuele relaties en kan bestaan uit verbaal, emotioneel, fysiek en seksueel geweld of een combinatie ervan. Slachtoffers van dating violence kunnen jarenlang in een gewelddadige relatie gevangen blijven, om vele redenen, zoals: angst voor de dader/partner, schaamte, het gevoel hebben dat ze zelf schuld hebben aan het geweld, het bagatelliseren van het geweld, loyaliteit naar de dader, gevoelens voor de dader, sociaal of religieus stigma en gebrek aan begrip (ook van de omgeving). Deze redenen verschillen overigens niet van die bij volwassenen in een gewelddadige relatie.

Taak van de school

Slachtofferschap van geweld bij leerlingen vraagt om extra aandacht van de school.

Scholen zijn bij uitstek plaatsen waar (vermoedens van) huiselijk geweld en kindermishandeling (vroegtijdig) gesignaleerd kunnen worden. Docenten en mentoren kunnen vanuit hun relatie met de leerlingen, een vertrouwensrelatie opbouwen en een belangrijke **signaalfunctie** vervullen en zorgen dat er ingegrepen wordt door professionals op dit gebied.

Daarnaast kunnen scholen een belangrijke rol spelen bij de **bewustwording en preventie** van geweld tegen jongeren. Er zijn verschillende instanties en NGOs die kunnen helpen door middel van voorlichting of door het geven van workshops de verschillende onderwerpen bespreekbaar te maken en te werken aan bewustwording en preventie.

In de praktijk blijkt dat het omgaan met signalen die kunnen wijzen op enige vorm van slachtofferschap bij leerkrachten onzekerheid teweeg kan brengen. Deze handelingswijzer biedt een structuur aan en geeft handvatten hoe gehandeld kan worden bij een vermoeden van huiselijk geweld, seksueel misbruik en kindermishandeling.

Stappenplan bij vermoedens van slachtofferschap

Bij een vermoeden van huiselijk geweld/ kindermishandeling of andere vormen van slachtofferschap kan de school de volgende route volgen.

Fase 1: vermoeden

- Signalen inventariseren.
- Intern overleg (bijvoorbeeld counseler, zorgcoördinator, jeugdarts, mentor, eigen leerkracht, schoolmaatschappelijk werker).
- Eventueel leerling extra observeren.
- Eventueel gesprek met leerling (beloof geen geheimhouding).
- Observeer de omgeving van de school (bijvoorbeeld op sugar mommies en sugar daddies).
- Het AMK Bureau Sostenemi consulteren.
- In geval van een SKOA-school wordt zo nodig het SPZ-team om ondersteuning gevraagd.
- In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano of het EPI wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Fase 2: overleg

- Plan van aanpak maken in (bestaand) zorgteam onder leiding van de zorgcoördinator.
- Gegevens inventariseren en bespreken van de informatie.
- Aan de vertrouwensrelatie met leerling blijven werken.
- Advies vragen bij het AMK Bureau Sostenemi.
- In geval van een SKOA-school wordt zo nodig het SPZ-team om ondersteuning gevraagd.
- In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano of het EPI wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Fase 3: uitvoering

- Uitvoering plan van aanpak.
- Eventueel met ouders of verzorgers praten (na instemming van de leerling).
- Advies vragen bij het KPA.
- Bespreking van de resultaten in het interne zorgteam.
- Inschakelen van jeugdarts, het schoolmaatschappelijk werk, het AMK Bureau Sostenemi.
- In geval van een SKOA-school wordt zo nodig het SPZ-team om ondersteuning gevraagd. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

- In geval van een SPCOA-school wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.
- Bij Colegio Arubano of het EPI wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.
- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Fase 4: beslissing

- Bij bevestiging vermoeden/ blijvend vermoeden hulp op gang brengen/ verwijzen (in overleg met leerling).
- melden het AMK Bureau Sostenemi (het bureau kan in de gesprekken ondersteunen).
- bespreek met leerling elke volgende stap, ook de mogelijkheid van het doen van aangifte.
- In geval van een SKOA-school wordt zo nodig het SPZ-team om ondersteuning gevraagd. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.
- In geval van een SPCOA-school wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.
- Bij Colegio Arubano of het EPI wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.
- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Fase 5: evaluatie

- In het interne zorgteam wordt de gang van zaken geëvalueerd.
- In geval van een SKOA-school wordt zo nodig het SPZ-team om ondersteuning gevraagd. Het SPZ-team wordt blijvend geïnformeerd.
- In geval van een SPCOA-school wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.
- Bij Colegio Arubano of het EPI wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.
- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Fase 6: nazorg

- Blijf contact met de leerling houden.
- Mogelijk heeft de leerling langdurige hulpverlening nodig. Schakel indien nodig externe hulp in.
- Eventueel leerling opnieuw inbrengen in het interne zorgteam.
- In geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team blijvend geïnformeerd.
- In geval van een SPCOA-school, het EPI en Colegio Arubano wordt de schoolmaatschappelijk werker blijvend geïnformeerd.

Nb. Iedereen behoudt op elk moment de mogelijkheid en de verantwoordelijkheid om contact op te nemen met het AMK Bureau Sostenemi, voor consultatie of melding.

Uitwerking fase 1: de docent (mentor) heeft een vermoeden

De bron van het vermoeden van slachtofferschap van een van de vormen van geweld kan zijn:

- a. gedrags- en andere signalen die de leerling laat zien (zie de **Signalenlijst** op pagina 27);
- b. iemand (bijvoorbeeld een andere leerling) vertelt u een zorgwekkend verhaal over een leerling;
- c. een leerling neemt u in vertrouwen over de eigen situatie;
- d. er zijn sugar mommies en sugar daddies in de omgeving van de school gesignaleerd.

Ingeval van a en b:

Als u zelf naar aanleiding van signalen en gedragsveranderingen bij de leerling een vermoeden heeft, of een ander vertelt u een zorgwekkend verhaal over een leerling, dan:

- observeert u of de leerling opvallend gedrag vertoont, of anders dan normaal doet of onverklaarbare lichamelijke afwijkingen heeft, zoals blauwe plekken, schaaf- of brandwonden, herhaalde botbreuken, ander letsel zoals doofheid, mank of moeizaam lopen, hoge spierspanning. Kijk ook goed naar de ouder-kind relatie (zie de **Signalenlijst** op pagina 27);
- noteert u wat u aan opvallend gedrag bij de leerling opmerkt. Inventariseer de signalen: welke, hoe lang en hoe vaak, is er sprake van een plotselinge of geleidelijke gedragsverandering. Dit worden uw persoonlijke aantekeningen (zie de **Observatiepunten** op pagina 29);

- overlegt u met mensen die u informatie kunnen geven, zoals de mentor, de zorgcoördinator, de directeur, de interne begeleider, de begeleidingsmanager, de leerlingbegeleider, het AMK Bureau Sostenemi, Fundacion Respetami, de jeugdarts van de Jeugdgezondheidszorg. Hou echter in dit stadium het aantal mensen met wie u de vermoedens bespreekt beperkt: u heeft immers nog maar een vermoeden;
- blijft u aan de vertrouwensrelatie met de leerling bouwen. U kunt eventueel een gesprek met de leerling voeren over uw zorgen (zie de aanbevelingen bij fase 1);
- bepaalt u een tijdslimiet voor deze fase.

In geval van c:

Als een leerling u in vertrouwen neemt:

- luistert rustig naar hetgeen de leerling u te vertellen heeft. U probeert niet te emotioneel te reageren. U neemt de leerling serieus en spreekt uw zorgen uit;
- noteert wat de leerling heeft verteld. Dit worden uw persoonlijke aantekeningen;
- houdt u contact met de leerling. U vraagt ook wat de jongere zelf zou willen.
- Zie verder wat in geval van a of b wordt geadviseerd.

In geval van d:

Als er sugar mommies/sugar daddies of andere verdachte personen in de omgeving van de school gesignaleerd zijn:

- observeert u of de leerling opvallend gedrag vertoont, bijvoorbeeld geobsedeerd door sex, heeft dure spullen (zie de Observatiepunten op pagina 29);
- gaat u in gesprek met de leerling;
- overlegt u met mensen die u informatie kunnen geven, bijvoorbeeld het AMK Bureau Sostenemi, Fundacion Respetami, de politie;
- zie verder wat in geval van a of b wordt geadviseerd.

Aan het einde van deze fase besluit u:

- Het vermoeden is onterecht of ongegrond. Er is een andere reden voor het gesignaleerde gedrag. Zoek uit wat er wel aan de hand is. Blijf contact houden met de leerling en blijf alert.
- Er is twijfel over, dan wel geen bevestiging van het vermoeden. Blijf nauwkeurig registreren wat u bij de leerling opvalt of wat u wordt verteld. Bekijk na twee maanden uw aantekeningen en bespreek de leerling opnieuw.
- Het vermoeden wordt bevestigd of versterkt. Dit wordt ingebracht in het interne zorgteam (fase 2).

Aanbevelingen fase 1:

- Vertrouw op uw intuïtie en houd dat niet voor uzelf: praat erover. Probeer helder te krijgen hoe het komt dat u een 'niet-pluis gevoel' heeft.
- Ga niet overhaast te werk. Wie iets wil bereiken moet zorgvuldig handelen. Betrek anderen tijdig en niet pas dan, wanneer het voor u 'zo niet langer kan': dan bent u te lang zelf bezig geweest en geeft u anderen niet de tijd rustig aan het werk te gaan.
- Accepteer huiselijk geweld/ kindermishandeling als één van de vele mogelijke oorzaken van onverklaarbaar/opvallend gedrag van een leerling. Probeer in deze fase het beeld meer compleet te krijgen.
- Het is niet de taak van de school om het bewijs van de mishandeling te leveren! Een goed onderbouwd vermoeden is voldoende om in actie te kunnen komen.
- Ga niet zelf een hulpverlenersrol vervullen, maar zorg ervoor dat de leerling tijdig anoniem in het intern zorgteam besproken wordt.
- Ga zorgvuldig om met de privacy van de leerling en van de ouders. Zorg ervoor dat uw persoonlijke werkaantekeningen bij het leerlingdossier opgeborgen worden.

Bedenk bij signalen van huiselijk geweld/ kindermishandeling dat:

- de meeste signalen stressindicatoren zijn, die ook op iets anders kunnen wijzen.
- hoe meer signalen, hoe groter de kans is dat er inderdaad sprake is van geweld en kindermishandeling.
- Zie verder de signalenlijst (pagina 27).

Aandachtspunten bij gesprekken met leerlingen

- Als de leerling u in vertrouwen neemt, beloof dan nooit absolute geheimhouding. Leg uit dat u hem niet kan helpen als u het niet met anderen kunt bespreken. U kunt wel beloven geen stappen te zullen zetten zonder dat met hem te bespreken.
- Steun de leerling in het feit dat hij zijn geheim aan u heeft verteld.
- Vertel dat de leerling niet de enige is die dit overkomt en dat hij zelf geen schuld heeft aan de situatie.
- Probeer een zo duidelijk mogelijk beeld van de situatie te krijgen, zonder de leerling uit te horen. Accepteer in eerste instantie als de leerling nog niet meteen alles durft te vertellen, maar kom daar later wel op terug.
- Vraag wie hier nog meer van op de hoogte zijn en van wie de leerling steun krijgt.
- Sommige leerlingen vinden het prettig als een vriend(in) bij het gesprek aanwezig is. Vaak weet die al wat er aan de hand is en kan tijdens het gesprek de leerling ondersteunen en eventueel aanvullingen en verduidelijkingen geven.
- Ga na of de situatie op school veilig is voor de leerling.
- Zeg dat u wilt helpen, maar kom niet meteen met oplossingen.
- Ga zoveel mogelijk uit van wat de leerling zelf wil en zelf aangeeft. Probeer steeds in te schatten hoe ver de leerling is en wat hij al aankan.
- Als u merkt dat de leerling u niet in vertrouwen durft te nemen, vraag dan of hij liever met iemand anders binnen de school zou willen praten.
- Spreek een volgend gesprek af met de leerling.
- Voorkom een te grote uitzonderingspositie voor de leerling.

Sommige leerlingen vinden het prettig om iets te lezen over hun situatie. Help hen met het vinden van geschikte literatuur en websites.

Uitwerking fase 2: overleg

Degene die het eerst een vermoeden van kindermishandeling heeft gesignaleerd, meldt dit - afhankelijk van de (zorg) structuur van de school - aan de zorgcoördinator, de schooldirecteur of de begeleidingsmanager. Deze stelt een intern zorgteam samen. Aan dit interne zorgteam kunnen bijvoorbeeld deelnemen: de docent, de mentor, de schooldirectie, een eventuele vertrouwenspersoon, de zorgcoördinator, de begeleidingsmanager, een jeugdarts en de schoolmaatschappelijk werker.

In dit overleg wordt een plan van aanpak gemaakt. Er wordt een strategie bepaald, een taakverdeling gemaakt en er wordt iemand aangewezen die de verdere stappen gaat coördineren. In de meeste gevallen zal dit de zorgcoördinator of de begeleidingsmanager van de school zijn. De coördinator, begeleidingsmanager of interne begeleider zal de externe contacten onderhouden. Hij let ook op de tijd en stelt een tijdslimiet voor deze fase vast.

Het doel van deze fase is nog steeds om zoveel mogelijk duidelijkheid te krijgen over de situatie. Het verschil met fase 1 is dat er nu meer mensen bij zijn betrokken, waardoor er meer informatie beschikbaar kan komen en de verantwoordelijkheid wordt gedeeld.

Het interne zorgteam maakt dus een plan van aanpak. Afhankelijk van de situatie zijn er verschillende zaken die in het overleg kunnen worden besproken:

- De docent, mentor of de zorgcoördinator bouwt een vertrouwensrelatie op met de leerling, voor zover dat nog niet is gebeurd (zie hieronder bij de aanbevelingen).
- Er wordt overwogen of er advies wordt gevraagd bij instanties als het AMK Bureau Sostenemi (dit kan anoniem, dat wil zeggen dat de naam van de betrokken leerling niet wordt genoemd), het KPA en de Fundacion Respetami.
- Er wordt eventueel met de ouders gepraat, na instemming van de leerling (zie hieronder de aanbevelingen bij fase 2).
- Er wordt nagegaan welke bijdrage er eventueel nog meer geleverd kan worden door de verschillende deelnemers aan het overleg, bijvoorbeeld jeugdarts of eventueel maatschappelijk werker. Ook kan aan collega's die broers of zussen in de klas hebben informatie gevraagd worden.
- Afhankelijk van de contacten die de school heeft, kan het zinvol zijn om andere personen/instanties in te schakelen. Te denken valt bijvoorbeeld aan de huisarts, Jeugdgezondheidszorg, het AMK Bureau Sostenemi, de politie of Fundacion Respetami. Het kan ook zijn dat deze instanties pas in een latere fase in beeld komen.

In geval van een SKOA-school wordt zo nodig het SPZ-team om ondersteuning gevraagd. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zo nodig de schoolmaatschappelijkwerker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en bij het EPI wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd.

In het geval van het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Mogelijke conclusies en beslispunten aan het eind van deze fase:

- Het interne zorgteam heeft geen bevestiging van het vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling gekregen. Het gedrag heeft mogelijk een andere oorzaak. In dat geval blijft u alert, blijft u bouwen aan de vertrouwensrelatie met de leerling en overlegt u na een bepaalde periode nog eens samen over het gedrag of lichamelijke gesteldheid van de leerling.
- Indien u twijfelt of er bestaat een redelijk vermoeden van huiselijk geweld/ kindermishandeling, dan maakt het interne zorgteam een plan van aanpak (zie fase 3).

Aanbevelingen fase 2

De docent neemt bij een vermoeden van kindermishandeling contact op met de zorgcoördinator. Die is verantwoordelijk voor het nemen van vervolgstappen en bewaakt het proces. Het is belangrijk om goed af te spreken wie met de leerling verder gaat praten. Dat kan degene zijn aan wie de leerling zijn verhaal verteld heeft, maar er kan ook besloten worden (in overleg met de leerling) dat een ander dat gaat doen (bijvoorbeeld de zorgcoördinator). Bekijk ook in het interne zorgteam of degene die de gesprekken met de leerling voert behoefte heeft aan emotionele ondersteuning.

Spreek in binnen de school af dat één persoon de vaste contactpersoon wordt voor AMK Bureau Sostenemi. Dit is zowel voor de school als voor het bureau het meest werkbaar. Het verdient aanbeveling om al in fase 2 advies te vragen bij het bureau (zie verder fase 3).

Specifieke aandachtspunten sugar mommies/sugar daddies

- Let op de omgeving van de school, zijn er sugar mommies/sugar daddies die meisjes aan het ronselen zijn. Noteer eventueel een kenteken en informeer bij de politie.
- Zorg ervoor dat het meisje of de jongen niet geïsoleerd raakt, dat is precies wat de sugar mommy of sugar daddy wil. Hij is dan de enige die de jongere nog heeft.
- Het kan ook zo zijn dat jongeren die al in de prostitutie zitten, anderen aanzetten dat ook te doen.

Uitwerking fase 3: de uitvoering van het plan van aanpak

In fase 2 is besloten tot een plan van aanpak. Mogelijke stappen zijn:

Advies/ consultatie bij AMK Bureau Sostenemi

- iemand van het interne zorgteam spreekt met AMK Bureau Sostenemi;
- deze geeft advies over de verdere stappen die genomen kunnen worden;
- de resultaten van het gesprek met AMK Bureau Sostenemi worden doorgesproken in het interne zorgteam. Naar aanleiding hiervan wordt het plan van aanpak eventueel bijgesteld.

Een gesprek met de ouders

- overleg binnen het interne zorgteam, welke persoon het beste met de ouders kan spreken;
- bereid het gesprek goed voor in het interne zorgteam (zie aanbevelingen);
- voer het gesprek bij voorkeur nooit alleen;
- overleg na afloop van het gesprek in het interne zorgteam over verdere stappen.

De Jeugdgezondheidszorg (JGZ) roept de leerling op voor onderzoek

- de jeugdarts/ sociaal verpleegkundige kan een leerling oproepen voor onderzoek, nadat de school de zorgen heeft besproken met de ouders;
- de jeugdarts/verpleegkundige onderzoekt de leerling en kijkt naar de lichamelijke- en sociale- en emotionele ontwikkeling en spreekt met de ouders;
- de resultaten worden in het interne zorgteam ingebracht voor zover ze betrekking hebben op het vermoeden van huiselijk geweld/ kindermishandeling, rekening houdend met de privacy van de leerling en de ouders.

Inschakelen van de politie

- Zodra er een redelijk sterk vermoeden van misbruik is, neem zo spoedig mogelijk contact op met de politie en stem daarmee een strategie af. U kunt hiermee voorkomen dat er zich later bij een eventuele strafzaak problemen voordoen o.a. in verband met de bewijsvoering.
- Indien u geconfronteerd wordt met het feit dat naakte en/of pornografisch getinte afbeeldingen van leerlingen op het internet of op telefoons zijn geplaatst, neem zo spoedig mogelijk contact op met de jeugd- en zedenpolitie (JZP). Noteer indien mogelijk de naam van de betrokken internetsite. In deze situaties is het van groot belang om zo snel mogelijk te handelen, aangezien deze sites soms binnen een dag weer van het internet verdwijnen of zich razendsnel kunnen verspreiden.

Bespreken in het zorgoverleg

Probleemleerlingen worden in het zorgoverleg besproken. Hieraan nemen deel: het interne schoolzorgteam en indien nodig externe actoren als het AMK Bureau Sostenemi, de politie, de Jeugdgezondheidszorg.

In het geval van een SKOA-school participeert het SPZ-team in het zorgoverleg.

In geval van een SPCOA-school, het EPI en Colegio Arubano wordt de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Resultaten bespreken in het interne zorgteam

- analyse van de waarnemingen;
- verzamelen van feitelijke informatie;
- beeld van de verzorgingssituatie van de leerling;
- draaglast/ draagkracht van de ouders.

De beoordeling van deze resultaten zal tot een beslissing moeten leiden (fase 4).

Aanbevelingen fase 3

Adviezen en de ondersteuning van het AMK Bureau Sostenemi kunnen bijvoorbeeld liggen op het gebied van:

- het inschatting van de situatie;
- welke stappen er verder gezet kunnen worden om meer duidelijkheid te krijgen;
- of het raadzaam is om in deze situatie met ouders en leerling te gaan praten;
- tips voor gespreksvoering met ouders en leerling;
- het gezamenlijk voeren van de gesprekken met de ouders of leerling;
- of en in welke fase het raadzaam is om een melding te gaan doen of aangifte bij de politie.

Aandachtspunten voor gesprekken met ouders indien de school zelf de gesprekken voert:

- Een gesprek met de ouders kan vele gevolgen hebben. Zo kan blijken dat de vermoedens onterecht waren. Sommige ouders voelen zich al geholpen als u hun zorg deelt en u de problemen bespreekbaar maakt. Aan de andere kant kunnen ouders het gesprek ook zien als bewijs van de loslippigheid van hun kind en van uw bemoeizucht en kan een gesprek averechts werken. Een goede afweging van de mogelijke gevolgen van een gesprek is dan ook heel belangrijk.
- Bepaal van tevoren wat het doel is van het gesprek. Vaak is uw zorg delen met de ouders de beste ingang. De termen huiselijk geweld en kindermishandeling gebruikt u natuurlijk niet.
- Als ouders zeggen ook bezorgd te zijn dan kunt u samen kijken welke ondersteuning ouders kunnen gebruiken. U zult kunnen merken aan het gedrag en schoolprestaties van de leerling dat de situatie thuis veranderd. Ziet u geen verbeteringen, merkt u dat ouders het contact uit de weg gaan of problemen die er duidelijk zijn ontkennen, dan kunt u dit beschouwen als een extra signaal.
- Ga niet met de ouders praten als de leerling dit niet wil.
- Vertel geen dingen aan de ouders waarvan de leerling niet wil dat de ouders dat weten.

Het voeren van het gesprek

- Ga ouders niet beschuldigen en probeer ook niet het 'bewijs' van mishandeling boven tafel te krijgen.
- Bespreek niet uw vermoedens, maar uw zorgen en geef aan dat u hierbij allebei een verantwoordelijkheid kent. Zeg dat u samen met de ouders op zoek wilt naar de oorzaak van de problemen.
- Vertel ouders wat u heeft waargenomen, dus niet uw interpretaties.
- Stel open vragen en vraag aan de ouders of zij zich zorgen maken over de leerling. Hoe pakken ouders dat thuis aan, helpt dat ook? Zo nee, zijn ze bereid het op een andere manier te proberen?
- Vraag welke verklaring zij hebben voor de problemen, welke oplossing zij zelf in gedachten hebben en vraag of ze nog hulp daarbij nodig hebben.
- Verwijs ze eventueel door naar de huisarts, de hulpverlening of de politie.
- Vaak zal één gesprek niet voldoende zijn. Spreek dan na het eerste gesprek meteen een vervolg af.
- Zorg ervoor dat ouders met slechts 1 of hooguit 2 personen uit uw school te maken krijgen gezien de vertrouwensrelatie die tot stand dient te komen.
- Vanzelfsprekend heeft de betreffende leerling behoefte aan steun en hulp. Bekijk wie de leerling het beste ondersteuning kan bieden.

Het kan zijn dat het plan van aanpak bijgesteld moet worden naar aanleiding van de uitkomsten van de activiteiten. Dit wordt besproken in het intern zorgteam.

Het is belangrijk om de jongere te blijven volgen en zorg te dragen voor het evalueren en terugkoppelen van de resultaten.

Uitwerking fase 4: het nemen van een beslissing

Na beoordeling van de resultaten uit fase 3 zal een beslissing genomen moeten worden.

1. Het vermoeden is onterecht

Er is een andere reden voor het gesignaleerde gedrag:

- zoek uit wat er dan wel aan de hand is;
- blijf alert;
- blijf contact houden met de leerling;
- bespreek eventueel de leerling opnieuw in het interne zorgteam;
- er is geen sprake van huiselijk geweld/ kindermishandeling;
- er vindt geen verdere actie plaats (zie fase 6); sluit het traject af met fase 5 evaluatie.

2. Er bestaat nog steeds twijfel

Er kan nu tot een extra observatie periode besloten worden, het verdient de voorkeur af te spreken wat er geobserveerd gaat worden, door wie en hoe lang (zie fase 6);

3. Het vermoeden is bevestigd

Vervolgstappen zijn:

- *Hulp aan ouders en leerling aanbieden, in overleg met de leerling en eventueel na overleg met het AMK Bureau Sostenemi.*
Als ouders het probleem onderkennen en mee willen werken aan verandering van hun situatie, kan het interne zorgteam adviezen geven en doorverwijzen naar instanties voor hulpverlening.
- *Als ouders geen hulp willen, of het is niet mogelijk om met hen daarover te praten, kan een melding bij AMK Bureau Sostenemi worden gedaan.*
Als het vermoeden gegrond is en de zorg over het kind blijft bestaan, dan is de enige mogelijkheid een melding te doen bij het AMK Bureau Sostenemi, ook voor registratiedoeleinden en dossiervorming. Dat kan de directeur, de leerkracht, zorgcoördinator, de jeugdarts of de jeugdverpleegkundige van de Jeugdgezondheidszorg doen. Bespreek in het interne zorgteam wie gaat melden. Na de melding ligt de verantwoordelijkheid voor het op gang brengen van hulpverlening mede bij het AMK Bureau Sostenemi. Het gaat hier om vrijwillige hulpverlening. Als dat niet lukt, terwijl de situatie ernstig blijft, dan zal het bureau de Directie Voogdijraad inschakelen. De melder wordt hiervan op de hoogte gesteld.
- *In crisissituaties, acute of (levens)bedreigende situaties kan bij het AMK Bureau Sostenemi een melding worden gedaan of kan aangifte bij de politie worden gedaan.*

Interne meldingen

- In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team om ondersteuning gevraagd. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.
- In geval van een SPCOA-school wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.
- Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.
- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Aanbevelingen fase 4

Om ouders goed door te kunnen verwijzen naar de hulpverlening, is het noodzakelijk dat de school over een actuele sociale kaart beschikt. Goede contacten tussen school en hulpverlening kunnen het gemakkelijker maken om goed te verwijzen. Een structureel overleg tussen school en hulpverleners kan dit bevorderen. Degene die door het interne zorgteam is aangewezen om contact met het AMK Bureau Sostenemi te onderhouden, kan met het bureau overleggen wanneer het moment is aangebroken om een melding te doen en of deze melding open dan wel anoniem gedaan zal worden.

Het AMK Bureau Sostenemi kan ook zelf besluiten om de zaak over te dragen aan de Directie Voogdijraad, bijvoorbeeld als de ouders niet te motiveren zijn voor vrijwillige hulpverlening. De melder wordt hiervan op de hoogte gesteld.

Wanneer een vermoeden van kindermishandeling wordt gemeld bij het AMK Bureau Sostenemi, moet men rekening houden met de tijd die het bureau nodig heeft om informatie te verzamelen en mensen te mobiliseren. Soms moet men bij een zaak wachten op een gunstig moment om in te kunnen grijpen of om iets in beweging te kunnen zetten. Melden bij het AMK Bureau Sostenemi maakt de kans dat dit lukt groter.

In ernstige situaties kan ook bij de politie advies gevraagd worden of aangifte gedaan worden.

Uitwerking fase 5: evaluatie

- Het interne zorgteam evalueert datgene wat er is gebeurd en de procedures die zijn gevolgd.
- Zonodig wordt de zaak ook doorgesproken met andere betrokkenen, zoals interne en externe betrokkenen.
- Zonodig worden verbeteringen in afspraken en/of procedures aangebracht.
- Het interne zorgteam besluit welke informatie in het leerlingdossier wordt vastgelegd.

Aanbevelingen fase 5: evaluatie

- Leg op schrift vast hoe er gewerkt is. (stappen, acties, besluiten).
- Het is van belang om op van tevoren vastgestelde tijdstippen met direct betrokkenen een (tussentijdse) evaluatiebijeenkomst te plannen.
- Als er een verbetering in de procedure moet worden aangebracht, verdient het aanbeveling om dat in deze handelingswijzer op te nemen.
- Als bij de evaluatie (of in een eerder stadium), blijkt dat er op school onvoldoende kennis aanwezig is over kindermishandeling, kan besloten worden om bijscholing daarover te gaan volgen. De Fundacion Respetami en de Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon kunnen ondersteunen.
- In de evaluatiefase kan ook bekeken worden of de school voldoende aandacht besteedt aan weerbaarheid van de leerlingen tegen kindermishandeling en seksueel geweld. Als daar behoefte aan is, kan de school eventueel een weerbaarheidsprogramma met de leerlingen gaan volgen.
- Het bieden van permanente educatie en het regelmatig opfrissen van kennis, kunde en houding is van groot belang en noodzakelijk om goed om te gaan met signalen van huiselijk geweld.

Uitwerking fase 6: nazorg*Leerling/ouders:*

- Los van de gekozen weg, blijft de leerkracht/mentor contact onderhouden met de leerling (vertrouwensfiguur).
- Blijf de leerling steunen en breng zo nodig hulp op gang.
- Indien er aanleiding toe is, komt het interne zorgteam weer bij elkaar (fase 2).
- Bij blijvende twijfel wordt het wederom bij AMK Bureau Sostenemi gemeld.
- Als gebleken is dat het vermoeden niet gegrond was, kunnen de werkaantekeningen worden vernietigd en kan het dossier met betrekking tot deze leerling afgesloten worden.

Betrokken leerkracht/intern zorgteam:

De zorgen rondom een leerling kunnen bij de leerkracht/intern zorgteam allerlei twijfels en gevoelens losgemaakt hebben. Het is van belang dat er ook nazorg voor hen beschikbaar is.

Aanbevelingen fase 6: nazorg

- Het belang van het bieden van ondersteuning aan de leerling moet niet onderschat worden. Veel mensen die in hun jeugd mishandeld of misbruikt zijn, hebben het gered doordat andere volwassenen zich om hen bekommerden.
- Het kan gebeuren dat de hulpverlening anders loopt dan de school had verwacht. Het is belangrijk dat de leden van het interne zorgteam elkaar ondersteunen in het omgaan met gevoelens van machteloosheid en teleurstelling die hiermee gepaard kunnen gaan.
- Nazorg is bij huiselijk geweld en kindermishandeling essentieel. Na de melding begint het vaak pas voor de leerling: het verhaal moet soms nog verschillende keren worden herhaald bij het AMK Bureau Sostenemi, bij de politie, etc.
- De leerkracht, mentor of de schoolmaatschappelijk werker, de begeleidingsmanager of de zorgcoördinator moeten voor de leerling als steunpunt blijven fungeren (soms maandenlang).
- Nazorg kan niet alleen voor de leerling, maar ook voor andere betrokkenen binnen de school nodig zijn. Denk hierbij, behalve aan bijvoorbeeld degene die gesprekken met de leerling heeft gevoerd, ook aan vrienden of vriendinnen van de leerling die van de situatie op de hoogte zijn.

Signalenlijst bij vermoedens van slachtofferschap (vanaf 12 jaar)

Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stress-indicatoren, die slechts aangeven dat er iets met de leerling aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (andere gezinsproblemen, puberteitsproblematiek, overlijden van een familielid, enz.).

Hoe meer signalen van deze lijst een leerling te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van een vorm van geweld.

De signalen die op deze lijst vermeld worden, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling (lichamelijke en psychische mishandeling, lichamelijke en psychische verwaarlozing en seksueel misbruik). Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken.

LICHAMELIJKE SIGNALEN	
• blauwe plekken, krab-, bijt- of brandwonden, botbreuken, littekens • wit gezicht (slaaptekort) • hoofdpijn, (onder)buikpijn • slecht verzorgd er uit zien, vermageren of dikker worden • verwondingen aan genitaliën, vaginale infecties en afscheiding • jeuk of infectie bij vagina en/of anus	• problemen bij het plassen, terugkerende urine-weginfecties • pijn in de bovenbenen, samengeknepen bovenbenen • pijn bij lopen en/of zitten • seksueel overdraagbare ziekten, zwangerschap, abortus Overige medische signalen • klein voor leeftijd, vertraagd intreden van de puberteit • matige algehele gezondheidstoestand
GEDRAGSSIGNALEN	
• in zichzelf gekeerd, depressief • extreem verantwoordelijkheidsgevoel • passief, meegaand, apathisch, lusteloos, labiel, nerveus, gespannen, angstig • zelfverwondend gedrag, suïcidaal gedrag • plotselinge gedragsverandering (stiller, extra druk, stoer, agressief) • niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn • slaapstoornissen, vermoeidheid, lusteloosheid • schuld- en schaamtegevoelens, bedplassen • negatief zelfbeeld • eetstoornissen, zoals anorexia of boulimia • regressief gedrag, ouwelijk gedrag	• totale onderwerping aan de wensen van de ouder • sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouder • angst voor ouder • bevrozing bij lichamelijk contact van andere volwassenen • allemansvriend • lege blik in ogen en vermijden van oogcontact • waakzaam, wantrouwend • is niet geliefd bij leeftijdsgenoten • weglopen van huis • crimineel gedrag, agressief gedrag • alcohol- en/of drugsmisbruik • plotselinge achteruitgang in schoolprestaties, vaak absent, spijbelen • geheugen- en/of concentratieproblemen, faalangst • niet willen uitkleden voor de gymles
SPECIEFIEKE SIGNALEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK	
• angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of in het bijzonder • sterk verzorgend gedrag (parentificatie) • excessief en/of dwangmatig masturberen • seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van anderen • seksuele promiscuïteit/prostitutie • seksualiseren van alle relaties	• extreem teruggetrokken en geremd seksueel gedrag • angst voor mogelijke homoseksualiteit • angst voor zwangerschap • negatief lichaamsbeeld: ontevreden over, boos op of schaamte voor eigen lichaam • schrikken bij aangeraakt worden • houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')

KENMERKEN OUDERS OF GEZIN

- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van de jongere
- ouder toont weinig belangstelling voor de jongere
- ouder ervaring met geweld uit eigen verleden
- ouder is apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- ouder is onzeker, nerveus en gespannen
- ouder is onderkoeld in het brengen van eigen emoties
- ouder heeft negatief zelfbeeld
- ouder gaat steeds naar andere artsen/ ziekenhuizen ('shopping')
- ouder komt afspraken niet na
- ouder geeft aan het niet meer aan te kunnen, draaglast gezin groter dan draagkracht
- 'multi-probleem' gezin, ouder die er alleen voorstaat, regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- (sociaal) isolement, vaak verhuizen, sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc
- veel ziekte in het gezin
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

SIGNALEN DIE SPECIFIEK ZIJN VOOR JONGEREN DIE GETUIGE ZIJN VAN HUISELIJK GEWELD

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige jongeren, m.n. jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes of verkering te slaan), agressie naar medeleerlingen, leeftijdgenoten, agressie en wreedheid naar dieren
- alcohol- of drugsgebruik
- opstandigheid, angst, depressie
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid, verlegenheid
- gebrek aan energie voor schoolactiviteiten
- zichzelf beschuldigen
- suïcidaliteit
- sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- gebrek aan sociale vaardigheden
- schooluitval
- moeite met concentreren
- overcompenseren (opvallend extra inzet op school)
- teen dating violence: sommige jongeren, zowel jongens als meisjes, lopen een verhoogde kans om slachtoffer te worden van geweld tijdens de verkering. Jongens lopen over het algemeen meer kans plegger te worden

SPECIFIEKE SIGNALEN VOOR SLACHTOFFERS VAN SEKSUELE EXPLOITATIE

- plotselinge afwijkende normen en een plotselinge obsessie met seks
- plotselinge belangstelling voor bepaalde jongens, veel nieuwe contacten, gaat om met 'ouderen'
- extra sociaal wenselijk opstellen (om toch maar niet te veel op te vallen) weinig of steeds minder binding met thuis
- wisselt snel van emoties, is weinig flexibel, ziet niet hoe situaties kunnen veranderen
- vermoeid en vermagerd (vaak 's avonds en 's nachts hard werken)
- verandering qua kleding, make-up; vaak heel verzorgd en erg uitdagend uiterlijk
- psychosomatische klachten (schreeuw om aandacht)
- zelfverwonding (verbergen of er mee te koop lopen)
- lage zelfwaardering, weinig realistisch zelfbeeld
- gemakkelijk beïnvloedbaar, durft/kan geen grenzen aangeven
- depressief
- drinkt, blowt, eet slecht
- veel geld of dure spullen (via pooier, loverboy, sugar daddy/mommy)
- extreem uitgaansgedrag (in werkelijkheid haar werkplek)
- veel op straat rondhangen: daar zijn vrienden die de leemte van thuis opvullen
- overdreven vrolijk (maskeren wat er werkelijk speelt)
- veel terugtrekken, plotselinge huilbuien, woede-uitbarstingen
- overdreven verhalen vertellen: stoer doen, zoeken naar aandacht
- op verschillende plekken totaal ander gedrag vertonen (verschillende werelden)
- onregelmatig schoolbezoek: andere bezigheden, is te moe na werkzaamheden
- thuis veel problemen
- vertoont wegloupgedrag
- vermijdt het onderwerp prostitutie of projecteert op anderen

nb. Het is opmerkelijk dat meisjes die door de jongens geronseld zijn en al in de prostitutie zitten, nieuwe meisjes vaak op weg helpen, ze uitleggen hoe ze moeten werken etc.

Observatiepunten bij opvallend gedrag

Nummer leerling(e): _____ jongen/ meisje _____

Leeftijd: _____

School: _____

Groep: _____

Mentor: _____

1. Sinds wanneer vertoont de leerling opvallend gedrag?

2. Is er de laatste tijd iets in het gedrag of in de situatie van de leerling veranderd?

3. Het opvallende gedrag bestaat uit (zie signalenlijst):

4. Hoe is de verhouding tot de medeleerlingen? (vrienden, wat voor groep, een vriend, vriendin)

5. Hoe is de uiterlijke verzorging van de leerling, zoals kleding en dergelijke?

(draagt de leerling plotseling dure kleding, sieraden)?

6. Hoe is de verhouding tot vrouwelijke docenten?

7. Hoe is de verhouding tot mannelijke docenten?

8. Hoe is het contact tussen de school en de ouders?

9. Zijn er bijzonderheden over het gezin te melden? Indien mogelijk ook de bron vermelden.

10. Wat is er bij u bekend over eventuele broertjes en zusjes?

11. Zijn er opvallende veranderingen in de schoolresultaten?

12. Wat zijn volgens u de problemen?

nb.

De gegevens in het dossier dienen zorgvuldig en zo objectief mogelijk te worden beschreven.

Het is belangrijk zeer zorgvuldig om te gaan met deze werkaantekeningen. Zet deze niet op naam.

Zodra het mogelijk is vernietigt u ze.

2.2 Pesten en cyberpesten

Ook op Aruba is pesten onder jongeren een probleem: zowel op school, thuis als op straat. Pesten is niet alleen vervelend, het is ook schadelijk voor de ontwikkeling van jeugdigen. Relaties tussen jongeren onderling en vooral vriendschapsrelaties zijn belangrijk voor hun ontwikkeling. Voor jongeren is het daarom heel belangrijk om door hun leeftijdsgenoten (peers) geaccepteerd te worden. Kinderen en jongeren die moeizaam met leeftijdsgenoten omgaan, zijn minder in de gelegenheid om met elkaar op een positieve wijze de sociale omgangsvormen te oefenen. Jeugdigen zonder vrienden of vriendinnen en kinderen die veel gepest worden hebben meer kans op leerproblemen, gedragsproblemen (waaronder jeugddelinquentie en sociaalemotionele problemen).

De meeste jeugdigen die gepest worden ondervinden dit op school. Het is dus van belang om als school gezamenlijk en schoolbreed het probleem op te lossen en te werken aan een school waar een leuke en prettige sfeer heerst.

Om pesten te bestrijden zijn de volgende maatregelen noodzakelijk:

- De school zal in de eerste plaats naar de leerlingen, leerkrachten, mentoren en ouders toe duidelijk moeten maken dat pesten ontoelaatbaar is. In het schoolreglement wordt duidelijk stelling genomen tegen pesten.
- De bestrijding van pesten is een onderdeel van het (veiligheids)beleid van de school.
- Leerlingen en leerkracht/mentoren moeten bewust worden en blijven van de ernst van het pesten en de schade die het pesten kan berokkenen.
- Het onderwerp pesten wordt als thema in alle klassen geïntroduceerd en dit thema wordt regelmatig herhaald.
- Leerlingen leren alternatief gedrag voor pesten en leren mogelijke oplossingen aandragen.
- Leerlingen leren dat Telefon pa Hubentud hen kan ondersteunen met raad en advies.
- Situaties waarbinnen sprake is van pesten worden met collega's en in het zorgteam (of met de zorgcoördinator) besproken en er wordt gezamenlijk een plan van aanpak ontwikkeld. Daarbij kan Telefon Pa Hubentud ondersteuning bieden.

In het geval van de SKOA scholen kan het SPZ- team de school in een dergelijk proces ondersteunen.

In geval van een SPCOA-school, het EPI en Colegio Arubano wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

- Ouders krijgen voorlichting over pesten en de wijze waarop de school dit wil aanpakken. De ouders worden gevraagd om actief mee te werken aan de bestrijding van pesten.
- De school schaft geschikt materiaal aan of ontwikkelt zelf materiaal om het thema bespreekbaar te maken. Er kan ook gebruik worden gemaakt van het materiaal van Telefon Pa Hubentud.
- De school kan met andere scholen overleggen over succesvolle methoden om het pesten te bestrijden.

Om het pestprobleem effectief aan te pakken zal de school een goede samenwerking nastreven tussen ouders, leerkracht/mentoren/mentoren, leerlingen, zorgcoördinator, zorgteam van de school en overige betrokkenen.

De 'No Blame Approach' binnen de scholen

Als er zich een pesten gerelateerd probleem voordoet binnen de school, wordt er in de eerste plaats voor een goede ondersteuning vanuit het zorgteam binnen de eigen school gezorgd.

In het geval van de SKOA scholen kan het SPZ- team de school in een dergelijk proces ondersteunen.

In geval van een SPCOA-school, het EPI en Colegio Arubano wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Vervolgens wordt het pestenprobleem aangepakt met behulp van de volgende stappen:

1. gesprek met de gepeste leerling
2. gesprek met de ouders
3. het probleem duidelijk maken
4. de verantwoordelijkheid delen
5. de ouders betrekken bij het zoeken naar een oplossing
6. de verantwoordelijkheid op de ouders overdragen
7. evaluatie
8. afronding.

1. gesprek met de gepeste leerling

Als de leerkracht/mentor te horen krijgt dat er gepest wordt, voert hij als eerste een gesprek met het slachtoffer. De leerkracht/mentor probeert met de desbetreffende leerling over de situatie en zijn/haar gevoelens te praten. Het is niet nodig om na te gaan, wat er allemaal precies is gebeurd. De leerkracht/mentor moet echter wel weten, wie er betrokken zijn bij het pesten. Om dit te weten te komen, belooft hij de leerling dat er met de anderen over de gevoelens van de gepeste zal praten en dat de schuldigen niet gestraft zullen worden. Veel slachtoffers van pestgedrag zwijgen, omdat ze bang zijn dat de pesters wraak zullen nemen als ze praten. De leerkracht/mentor maakt de leerling duidelijk, dat hij ervoor zal zorgen dat het pesten ophoudt. Laat de leerling tijdens dit gesprek merken dat hij de leerkracht/mentor kan vertrouwen. Dan vraagt de leerkracht/mentor de leerling om een verslagje, waarin zijn gevoelens tot uiting komen.

2. gesprek met de ouders

De leerkracht/mentor regelt een gesprek met de bij het pesten betrokken leerlingen, zowel met de hoofddader als met de mededaders. Er kunnen ook vrienden van het slachtoffer bij betrokken zijn. Normaal gesproken is het slachtoffer niet bij dit gesprek aanwezig. De sfeer tijdens het gesprek moet zo rustig en ontspannen mogelijk zijn.

3. het probleem duidelijk maken

De leerkracht/mentor legt aan de ouders uit hoe het slachtoffer zich voelt. Hij maakt de leerlingen geen verwijten. Als de leerlingen vertellen wat er is gebeurd, gaat de leerkracht/mentor daar niet of nauwelijks op in. In plaats daarvan legt de leerkracht/mentor uit, dat het doel van het gesprek is dat men begrijpt hoe de gepeste leerling zich voelt en dat het niet de bedoeling is om uit te vinden wie wat wel of niet heeft gedaan. De betrokken leerlingen zijn vaak verbaasd dat ze niet beschuldigd worden en dat ze zich niet hoeven te verantwoorden. De open sfeer van het gesprek stimuleert de medewerking van de betrokken jongeren.

4. de verantwoordelijkheid verdelen

Hoewel er geen beschuldiging worden geuit, benadrukt de leerkracht/mentor dat de kinderen/jongeren er wel verantwoordelijk voor zijn dat het slachtoffer zich weer goed gaat voelen.

5. de ouders betrekken bij het zoeken van een oplossing

Eén voor één wordt aan de betrokken leerlingen gevraagd welke ideeën ze hebben om het slachtoffer te helpen, zodat het zich op school, en in de klas weer prettig voelt. Ideeën die vaak worden genoemd zijn bijvoorbeeld:

Ik zal met de leerling omgaan en hem erbij betrekken.

Ik zal de leerling in mijn team of vriendenkring betrekken.

Ik zal hem beschermen.

Ik zal hem iets geven.

Ik zal hem mijn excuses aanbieden.

De leerkracht/mentor spreekt voor elk voorstel zijn positieve waardering uit.

6. de verantwoordelijkheid op de ouders overdragen

Het gesprek eindigt zodanig, dat de leerkracht/mentor de verantwoordelijkheid om het probleem op te lossen op de ouders overdraagt. Er wordt een afspraak voor een vervolggesprek gemaakt, waarin wordt besproken wat er veranderd is.

7. evaluatie

Ongeveer een week later praat de leerkracht/mentor met elk betrokken kind/jongere afzonderlijk, en uiteindelijk ook met het slachtoffer, over hoe het gegaan is. Zo krijgt de leerkracht/mentor inzicht in de veranderingen.

8. afronding

Wanneer de leerkracht/mentor signaleert, dat het pesten daadwerkelijk is gestopt, informeert hij de ouders/verzorgers hierover. Bovendien informeert hij de schooldirectie/zorgcoördinator/begeleidingsmanager over het voorval en de gemaakte afspraken. De directie registreert dit in de zogenaamde incidentenregistratie. Hiermee is de procedure afgerond.

Digitaal pesten (cyber pesten)

Digitaal pesten is een nieuwe vorm van pesten. Op het internet kan men een andere identiteit aannemen of volledig anoniem blijven, waardoor de grenzen van het pestgedrag worden verlegd.

Digitaal pesten is een groeiend probleem, waar de nodige preventieve maatregelen voor moeten worden genomen. Wanneer de leerkracht/mentor merkt dat er door kinderen uit zijn klas thuis gebruik wordt gemaakt van chatprogramma's als MSN, ping, facebook, of er e-mailcontacten tussen leerlingen zijn (en eigenlijk is dit tegenwoordig standaard!), bespreekt de hij in overleg met de zorgcoördinator met de groep de voordelen én risico's van het gebruik van internet. Dit thema hoort structureel en planmatig aan de orde te komen in de klas. Hiervoor kan de hulp van Telefon pa Hubentud worden ingeroepen.

Signalen van cyberpesten moeten altijd serieus worden genomen. Wanneer de leerkracht/mentor signaleert, dat er sprake is van cyberpesten, volgt hij in overleg met de zorgcoördinator of directeur het onderstaand stappenplan, conform de 'No Blame Approach'.

1. gesprek met de gepeste leerling
2. opsporen van de dader(s) en een gesprek aangaan
3. ouders/verzorgers van de leerlingen op de hoogte stellen
4. de daders betrekken bij het zoeken naar een oplossing
5. de verantwoordelijkheid op de daders overgedragen
6. evaluatie
7. afronding

1. gesprek met de gepeste leerling

Het is van belang dat de leerkracht/mentor een gesprek aangaat met de leerling die het slachtoffer is van cyberpesten. Belangrijk tijdens het gesprek is dat de leerkracht/mentor:

- de leerling en diens klacht serieus neemt;
- de leerling zijn verhaal laat doen en daar de tijd voor neemt;
- zich probeert in te leven in de leerling;
- de leerling geen verwijten maakt. Dat maakt het onveilig voor de leerling, waardoor deze minder zal vertellen of zelfs helemaal niets meer zal vertellen.
- de leerling de tip geeft om de pester te blokkeren en te verwijderen wanneer het om pesten via MSN gaat. Voordat de leerling dit doet moet deze de gesprekken uitprinten die hij heeft gevoerd met de pester. Deze gesprekken kunnen mogelijk als bewijsmateriaal dienen;
- door blijft vragen. Vooral wanneer het gaat om een gesprek met een leerling na het signaleren van digitaal pesten. De leerling zal niet snel vertellen dat hij gepest wordt (of zelf pest).

2. opsporen van de dader(s) en een gesprek aangaan

Soms zal bekend zijn wie de pester is en soms niet. Door gesprekken te bewaren en uit te printen is het soms mogelijk te achterhalen wie de dader is: in deze gesprekken kunnen aanwijzingen staan. Wanneer het pesten op school gebeurt kan dit in samenwerking met het systeembeheer worden achterhaald. De stijl van het bericht en eventuele taalfouten en aanwijzingen kunnen de dader verraden. De dader kan wellicht ook worden gevonden door in de klas te praten over wat er is gebeurd.

Is de dader bekend, dan wordt er apart met hem gesproken. Hierbij is het van belang:

- dat er wordt ingegaan op wat er gaande is;
- dat de leerkracht/mentor goed doorvraagt;
- dat er goed wordt geluisterd naar de kant van het verhaal van deze leerling en dat zijn verhaal serieus wordt genomen;
- dat de pester begrijpt wat de mogelijke gevolgen kunnen zijn voor de gepeste leerling;
- dat de leerling begrijpt dat hij zich schuldig maakt aan een ernstig feit en dat dit in sommige gevallen zelfs strafbaar is. Er kunnen strafrechtelijke consequenties zijn als het slachtoffer aangifte doet.

Als het pesten op deze manier bespreekbaar wordt gemaakt, bestaat het gevaar dat het slachtoffer opnieuw door de pester(s) te grazen wordt genomen. Zorg ervoor dat er een goed pestbeleid is en dat docenten oog houden voor het pestgedrag. Wanneer er een goed pestbeleid is, wordt de kans op herhaling kleiner. Bespreek dit in het team en met de directie. Telefon pa Hubentud kan de school helpen bij een effectieve anti-pest aanpak. Kijk hiervoor op www.mijnleerlingonline.nl

3. ouders/verzorgers van de leerlingen op de hoogte stellen

De leerkracht/mentor informeert zo spoedig mogelijk de ouders/verzorgers van de gepeste leerling en van de pester zo spoedig over wat er speelt. Dat gebeurt bij voorkeur vóór het gesprek met de betrokken leerlingen. Denk hierbij aan het volgende:

- Vraag hen of zij de signalen herkennen. Wanneer zij niet weten wat de signalen zijn, kunt u hen hierover informatie geven;
- Vertel de ouders/verzorgers dat het niet hun schuld is;
- Informeer de ouders over de afspraken die met het slachtoffer en de dader(s) zijn gemaakt, wanneer het gesprek met hen al heeft plaatsgevonden.
- Vertel hen welke maatregelen zij kunnen nemen en wat zij kunnen doen;
- Verwijs de ouders/verzorgers voor meer informatie naar bijvoorbeeld: Telefon pa Hubentud, de opvoedwinkel, Respectami, www.pestweb.nl www.mijnkindonline.nl en www.stichtingstomp.nl Zij kunnen antwoord geven op vragen van ouders/verzorgers.

4. de daders betrekken bij het zoeken naar een oplossing

Eén voor één wordt aan de betrokken leerlingen gevraagd welke ideeën ze hebben om het slachtoffer te helpen, zodat het zich op school, en in de klas weer prettig voelt. Ideeën die vaak worden genoemd zijn bijvoorbeeld:

- Ik zal met de leerling omgaan en hem erbij betrekken.
- Ik zal de leerling in mijn team of vriendenkring betrekken.
- Ik zal hem beschermen.
- Ik zal hem iets geven.
- Ik zal hem mijn excuses aanbieden.
- De leerkracht/mentor spreekt voor elk voorstel zijn positieve waardering uit.

5. de verantwoordelijkheid op de daders overdragen

Het gesprek eindigt zodanig, dat de leerkracht/mentor de verantwoordelijkheid om het probleem op te lossen op de daders overdraagt. Er wordt een afspraak voor een vervolgesprek gemaakt, waarin wordt besproken wat er veranderd is.

6. evaluatie

Ongeveer een week later praat de leerkracht/mentor met elk betrokken kind/jongere afzonderlijk, en uiteindelijk ook met het slachtoffer, over hoe het gegaan is. Zo krijgt de leerkracht/mentor inzicht in de veranderingen.

7. afronding

Wanneer de leerkracht/mentor signaleert, dat het cyberpesten daadwerkelijk is gestopt, informeert hij de ouders/verzorgers hierover. Bovendien informeert hij de directie/zorgcoördinator over het voorval en de gemaakte afspraken. De directie registreert dit in de zogenaamde incidentenregistratie. Hiermee is de procedure afgerond.

Nazorg

Het is belangrijk om de leerlingen voorlopig te blijven volgen, om te voorkomen dat het pestgedrag terugkeert. Vraag de leerling die gepest is af en toe hoe het met hem gaat. Let erop dat dit gebeurt in een veilige ruimte. Wanneer de leerling over de gang loopt zal hij waarschijnlijk minder snel zeggen dat het niet goed gaat. Ook de leerling die gepest heeft kunt u vragen hoe het met hem gaat. Deze kan namelijk ook behoefte hebben aan aandacht

Blijvend pestgedrag en herhaling van het pestgedrag

Wanneer het pesten door blijft gaan of terugkeert volgen we achtereenvolgens de volgende stappen:

- Er vindt een gesprek plaats tussen directie en/of zorgcoördinator, leerkracht/mentor en ouders van de pestende leerling. In dit gesprek worden afspraken gemaakt over de aanpak. De leerkracht/mentor maakt van dit gesprek een verslag.
- Mocht in het voornoemde gesprek geen overeenstemming bereikt worden, dan neemt de directie (een besluit over de vervolgstappen. Hiervan worden ouders en leerkracht/mentor in overleg met de zorgcoördinator binnen een week na het gesprek schriftelijk op de hoogte gesteld.

In het geval van een SKOA-school wordt in overleg met het schoolbestuur en met eventuele ondersteuning van het SPZ-team beslist over vervolgstappen.

In geval van een SPCOA-school, het EPI en Colegio Arubano wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

- Bij aanhoudend ongewenst gedrag van de leerling kan de directie en het schoolbestuur besluiten tot een (tijdelijke) schorsing van de leerling.
- Wanneer ook hierna het ongewenste gedrag aanhoudt, zal de directeur het bevoegd gezag verzoeken tot verwijdering over te gaan. Hierbij wordt de procedure gestart, als omschreven in de regels van het schoolbestuur (toelating, schorsing en verwijdering).

Belangrijk

Pesten vindt niet alleen tussen leerlingen plaats. Ook leraren en ander schoolpersoneel maken zich schuldig aan pesten van leerlingen of van collega's. Het is van belang dat de schoolleiding daar oog voor heeft. Pesten tussen leerlingen kan niet worden bestreden als de volwassenen in de school niet het goede voorbeeld geven, of - in geval zij zich zelf schuldig maken aan pesten - niet op hun gedrag worden aangesproken.

Het is in dit verband daarom belangrijk dat het verbod van pesten geldt voor iedereen in de school en dat slachtoffers en mogelijke getuigen veilig kunnen melden wat er aan de hand is. Het samen met de leerlingen opstellen van een pestenprotocol (Telefon Pa Hubentud heeft voorbeelden) en het aanstellen van een vertrouwenspersoon waar leerlingen terecht kunnen, zijn belangrijke voorwaarden voor het kunnen aanpakken van pesten.

2.3 Eet- en gezondheidsproblemen

Anorexia, boulimia en binge eating disorder (eetbuistoornis) zijn ernstige psychische ziekten, die enorme gevolgen kunnen hebben voor de persoon die eraan lijdt en zijn omgeving. Hoe eerder een eetstoornis herkend wordt, hoe eerder iemand hulp kan krijgen. Maar een eetstoornis op tijd herkennen is vaak moeilijk door ontkenning en schuldgevoel bij degenen met een eetprobleem, zij houden het voor de buitenwereld verborgen. Ook weten mensen in de omgeving er te weinig van; ze zien soms niet dat er sprake is van een serieus probleem. Toch zijn er voor de omgeving vaak wel signalen op te merken, die kunnen duiden op een (beginnende) eetstoornis.

Vermoeden... en dan?

Wanneer je bij iemand een aantal van de genoemde signalen langere tijd herkent, kan het zijn dat hij aan een (beginnende) eetstoornis lijdt. Neem het probleem serieus en ga af op je gevoel. Als je denkt dat de situatie ernstig is, kun je beter tijdig iets doen om te helpen.

Wat de leerkracht/mentor kan doen

Gesprek met de leerling

Ga op een rustig moment in gesprek met de leerling in kwestie. Vertel wat je opgevallen is en dat je je zorgen maakt. Kies je woorden zorgvuldig: beschuldig niet, geef geen kritiek en probeer het (eet)gedrag niet te controleren. Dat kan juist averechts werken. Misschien zegt de leerling dat er niets aan de hand is. Het verborgen houden van het eetprobleem of het goed praten ervan kan een teken van angst zijn. Dring dus niet teveel aan, maar probeer een sfeer van vertrouwen te scheppen. Je kunt bijvoorbeeld samen dingen doen die niets met eten te maken hebben. Mogelijk dat de leerling later alsnog een beroep op je doet. Mocht het zo zijn dat de leerling ontkent, dan kan de bezorgdheid worden gedeeld met de ouders of de verzorgers.

Overleg met de ouders

In overleg met de zorgcoördinator kan gekozen worden om een gesprek aan te vragen met de ouders. Betrek de ouders erbij en geef in gesprek met de ouders aan dat de school zich zorgen maakt. Stimuleer de ouders om een afspraak te maken bij de huisarts. Wanneer je merkt dat een gesprek met de ouders moeizaam of onmogelijk is, adviseer de leerling om iemand anders in vertrouwen te nemen (zoals de counselor of een maatschappelijk werker) of vraag je zorgcoördinator, interne begeleider of huisarts om advies over wat je verder kunt doen. Schakel eventueel de Jeugdgezondheidszorg in en vraag om steun en advies.

Ingeval van een SKOA-school kan het SPZ-team om ondersteuning gevraagd worden.

In geval van een SPCOA-school, het EPI en Colegio Arubano wordt zo nodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Besef dat je het eetprobleem zelf niet kunt veranderen. Stimuleer iemand daarom professionele hulp te zoeken. (Huis) artsen en andere hulpverleners kunnen uitzoeken of er daadwerkelijk sprake is van een eetstoornis. In dat geval is professionele behandeling noodzakelijk. Een eetstoornis is geen griepje dat vanzelf weer over gaat. Wanneer de stoornis niet wordt behandeld, kan het bovendien fataal zijn.

Tips voor de leerkracht

- Voorkom eetstoornissen en draag bij aan een positief zelfbeeld.
- Steun het kind op allerlei manieren.
- Vergroot je kennis over eetstoornissen.
- Stel de ouders gerust, zij voelen zich vaak onzeker en machteloos.
- Zorg dat je zelf ook steun krijgt en geef je grenzen aan.
- Maak het onderwerp bespreekbaar met de ouders.
- Geef complimenten.
- Focus op positief zelfbeeld.
- Toon begrip.
- Wees geduldig.

De meest voorkomende signalen van eetstoornissen zijn:

Signalen eetgedrag	Signalen sociaal gedrag	Lichamelijke signalen
• teveel of te weinig eten • willen eten op afwijkende tijden of juist op vaste tijden • maaltijden overslaan, vaak 'geen trek' hebben • voortdurend bezig zijn met eten, lijnen en calorieën tellen • stiekem weggooien van eten • na het eten naar het toilet gaan om te braken • stiekem hamsteren van voedsel (bijv. in de tas) • stiekem gebruik of bewaren van laxemiddelen, plas- of dieetpillen • niet willen eten waar anderen bij zijn, of het eetgedrag juist aan anderen aanpassen • verpakkingen lezen en letten op calorieën, extreem kieskeurig met eten zijn • graag willen helpen met eten koken, maar zelf niet of nauwelijks eten • smoezen en trucs gebruiken om niet te hoeven eten • treuzelen of 'spelen' met eten tijdens maaltijden • vermijden van situaties waarin gegeten wordt (feestjes/traktaties) • stiekeme eetbuien: lege verpakkingen, 'verdwenen' voedsel (bijv. uit koelkast)	• voortdurend voor de spiegel of op de weegschaal staan • bang zijn om dik te worden • zichzelf lelijk en dik voelen • afkeer uiten van 'dik' zijn • het bezoeken van allerlei websites over eten en lijnen • rusteloos, hyperactief gedrag, • veel in beweging zijn, overmatig sporten (vaak individueel) • faalangst en gebrek aan zelfvertrouwen • overdreven prestatiegericht en perfectionistisch gedrag (bijv. in sport, studie of werk) • sterke stemmingswisselingen, • prikkelbaarheid • angsten en paniekaanvallen • afspraken afzeggen, ontwijken van sociale contacten • ruzie maken, last hebben van spanningen en irritaties • somberheid, depressiviteit, huilbuien • vermindering van interesse, • concentratieproblemen • stelen (van etenswaar of laxemiddelen) • niet meer rondkomen van eigen (zak)geld	• veel aankomen of afvallen, of schommelen in gewicht • vage klachten (hoofdpijn, moeheid, lusteloosheid) • menstruatieklachten • keelpijn, heesheid, opgezette speekselklieren • gebitsproblemen (gaatjes) • het koud hebben (met name handen en voeten) • maag/darmklachten • (buikpijn, misselijkheid, zuurbranden) • spierslapte, duizeligheid, flauwte • wondjes op vingers en handen • (door geforceerd braken) • slaapproblemen
Signalen omgeving	Signalen zelfbeeld	
• lijnen met vrienden of thuis • eetstoornis of obesitas in de familie • ernstige gebeurtenissen in de familie of op school (ziekte, dood, misbruik, scheiding, depressie, verslaving, pesten)	• onvrede afkeer van eigen lichaam • lage zelfwaardering • zichzelf lelijk/dik vinden • afkeer om man of vrouw te worden	

3. Crises en incidenten

3.1 Slecht weer, windhoos, aardbeving en orkaan

Slecht weer, windhoos, onweer en weerlicht

- Doe alle elektrische apparaten uit en haal de stekkers uit het stopcontact.
- Controleer of er waterlekage is om te voorkomen dat er waardevolle spullen beschadigd kunnen raken.
- Kalmeer angstige kinderen en zorg voor kalmte en rust.
- De directeur of adjunct-directeur (bij het EPI: de opleidingsmanager of begeleidingsmanager) informeren over eventuele beschadigingen aan het gebouw of goederen.
- Als de electriciteit uitvalt op school, de storingsdienst van ELMAR informeren (tel. 5237141).

Aardbeving

- De leerkracht evacueert zijn groep na een aardbeving buiten het bereik van het gebouw.
- Bel 911, geef de nodige informatie en geef aan hoe erg de situatie is, geef het adres van de school en beschrijf de kortste route naar de school.
- De leerkracht probeert de gewonden te verzorgen.
- De leerkracht telt en controleert zijn klas buiten op het schoolplein en kijkt of iedereen aanwezig is.
- Verbied iedereen om het gebouw in te gaan tot nader advies van de DOW-experts.
- De directeur of adjunct-directeur informeren.
- Bel DOW.
- De directeur neemt contact op met de DOW, brandweer of politie voor meer advies.
- Het schoolbestuur informeren.
- De leerkrachten bellen (na overleg met de (adjunct)directeur) de familieleden van de kinderen.

Orkaan

Normaliter zijn de scholen dicht op last van de overheid indien een orkaan wordt verwacht.

Preventief ter bescherming van de school

- Hou rekening met stroomonderbreking.
- Laat het schooldak repareren bij eventuele lekkage of betreffende losliggende onderdelen.
- Zorg dat alle ramen goed dicht kunnen.
- Zorg dat alle deuren goed op slot kunnen.
- Houtluisproblemen oplossen.
- Verwijder alle boomtakken van de bomen in de buurt van het dak.
- Zorg dat er geen losse en gevaarlijke objecten in de tuin of op het schoolterrein zijn, zoals hout, blikken, glas/flessen en zinkplaten.
- Beveilig het gebouw.
- Kwetsbare en kostbare apparatuur op een veilige plaats opbergen.
- Beveilig alle installaties.
- De tv-antenne van het dak halen en op een veilige plaats opbergen.
- De sateliet-schotel demonteren, als er niet genoeg tijd voor is, in een platte positie leggen.
- Bedek deuren en ramen met stevige houtplaten.
- Zet auto's in een gesloten garage of heel dicht bij een muur (liefst aan de oostkant), maar ver van eventuele bomen en/of lantaarnpalen.
- De banden van trailers leeg laten lopen, voor meer stabiliteit.
- Bewaar alle chemische en andere gevaarlijke producten op een veilige plaats.
- Zijn er kokospalmen, haal de kokosnoten uit de bomen.
- Sluit de electriciteitstoevoer af, draai de gaskranen dicht en bind de vuilnisbakken vast.

Gedurende de orkaan

- Indien de orkaan zich onverwacht aandient: de leerkracht evacueert de leerlingen gedurende en tijdens de orkaan naar een veilige plek.
- De directeur wordt geïnformeerd.
- De directeur neemt contact op met de familieleden en regelt dat de leerlingen worden opgehaald.
- Na de orkaan neemt de directeur contact op met de teamleden voor het werk dat binnen de school gedaan moet worden.

3.2 Brand en stroomonderbreking

Brand

- Altijd 911 bellen, goed uitleggen waar de brand is, het adres en de kortste route naar de brand vertellen.
- Is de school in brand (groot of kleine brand), dan evacueert de leerkracht zijn leerlingen naar een veilige plaats buiten het gebouw. Dit moet snel en geordend gebeuren. Het verdient aanbeveling om dit geregeld in de school te oefenen.
- De leerkracht gaat naar de plaats van de brand om de situatie wederom in te schatten.
- Eén persoon wordt aangewezen om de directeur te waarschuwen.

Kleine brand

- De leerkracht probeert zelf de brand te blussen met een brandblusser. Zorg voor de eigen veiligheid.
- Informeer de directeur en de collega's.
- Sluit alle deuren en ramen (als het kan).
- Maak eventuele aanwezige gaskranen dicht (als het kan).
- Begeleid de leerlingen snel en geordend buiten het schoolgebouw. Blijf bij de leerlingen, ook nadat de brandweer gearriveerd is.
- Verbied iedereen om het gebouw in te gaan.
- EHBO geven aan de lichtgewonden (indien de leerkracht kennis van EHBO heeft). Echter als het slachtoffer ernstige brandwonden heeft opgelopen liefst niet zelf vervoeren of aanraken, maar aan het ambulancepersoneel of andere professionals overlaten.
- Strakke kleden uittrekken of losmaken, zodat de persoon beter kan ademen.
- Lichte (brand)wonden: eerst behandelen met water. Hou de brandwond gedurende ongeveer tien minuten onder stromend water.
- Bij aankomst van de brandweer, informeer hen betreffende de stand van zaken en volg hun instructies op.
- De leerkrachten bellen (na overleg met de (adjunct)directeur) de familieleden van de leerlingen.

Omvangrijke brand

- Begeleid de leerlingen snel en geordend buiten het schoolgebouw. Blijf bij de leerlingen, ook nadat de brandweer gearriveerd is.
- Een aangewezen leerkracht controleert of iedereen het gebouw heeft verlaten.
- Als er nog iemand in het schoolgebouw zit, probeert een aangewezen leerkracht deze te redden; denk hierbij wel aan de eigen veiligheid.
- Als het mogelijk is, sluit de ramen en deuren.
- Maak eventuele aanwezige gaskranen dicht (als het mogelijk is).
- Iedereen verlaat snel en geordend het schoolterrein tot buiten het hek; blijf bij de leerlingen, ook nadat de brandweer gearriveerd is. Buiten wordt een ieder geteld.
- Verbied iedereen om het gebouw in te gaan.
- De directeur en schoolbestuur informeren.
- Bij aankomst van de brandweer, hen informeren van de stand van zaken en volg hun instructie op.
- De gewonden verzorgen. Echter als het slachtoffer ernstige brandwonden heeft opgelopen liefst niet zelf vervoeren of aanraken, maar aan het ambulancepersoneel of andere professionals overlaten.
- De leerkrachten bellen (na overleg met de (adjunct)directeur) de familieleden van de leerlingen.

Stroomonderbreking

- Doe alle elektrische apparaten uit en haal de stekkers uit het stopcontact.
- Bel de storingsdienst van ELMAR om de klacht door te geven (tel. 5237141)
- Gebruik kaarsen als het nodig is en neem de nodige veiligheidsmaatregelen.
- De directeur informeren.
- Elke maand controleren of er genoeg batterijen, zaklantaarns en kaarsen op school aanwezig zijn.

3.3 Ingrijpende gebeurtenissen

Checklist bij calamiteiten en schokkende gebeurtenissen

Scholen kunnen geconfronteerd worden met calamiteiten of ingrijpende en schokkende gebeurtenissen. Voorbeelden van dergelijke gebeurtenissen zijn:

- de plotselinge dood van een leerkracht of een leerling;
- een ernstig (verkeers)ongeval bij of in de school;
- grote brand in school tijdens de les;
- in geval van bommeldingen
- geweld of bedreiging tegen leerling(en) of leerkracht(en);
- ernstig openlijk racisme jegens een leerling of leerkracht;
- suïcidepoging van een leerling, leerkracht of nabij familielid;
- ontucht-affaire, waarbij meerdere leerlingen van school slachtoffer zijn.

Een calamiteit wordt gekenmerkt door het onverwachte, overweldigende en veelomvattende karakter ervan. Hierdoor dreigen op school vaak gevoelens van verslagenheid en machteloosheid te overheersen. Voor scholen is het dan doorgaans uiterst moeilijk direct te weten hoe de leerlingen zo goed mogelijk kunnen worden opgevangen.

In deze gids is gekozen voor een beknopte checklist, omdat in geval van calamiteiten er een behoefte bestaat aan een korte duidelijke uitleg. De handelingswijzer kan op deze wijze dan ook algemeen worden ingezet, bij verschillende soorten schokkende gebeurtenissen.

Melding komt binnen op school

- Het bericht wordt doorgegeven aan de directie.
- De directie (bij het EPI: de opleidingsmanager of begeleidingsmanager) verifieert de melding.
- De directie zorgt voor de eerste opvang op school: eerste hulp, evacuatie, veiligheid, inschakelen hulpdiensten, kwetsbare personen binnen de school.
- Crisisteam samenstellen: vaststellen taken en verantwoordelijkheden.

In geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team aan het crisisteam toegevoegd.

In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano of het EPI wordt de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

- Informeren van leerkrachten, leerlingen, schoolbestuur en ouders.

In geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.

In geval van een SPCOA-school wordt de schoolmaatschappelijk werker via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.

Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

- Een dossier en logboek beginnen.

De directeur van de school dient altijd een up-to-date lijst van adressen en telefoonnummers van leerlingen en leerkrachten paraat te hebben.

Informereren van personeel

- Leerkrachten, bestuur (eventueel SPZ-team en schoolmaatschappelijk werkers informeren) en indien nodig ouders informeren over de wijze waarop de leerlingen worden geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.
- Voorbereiden bijeenkomst: wie, wat, waar.
- Inlichten afwezige personeelsleden.
- Wat kunnen leerkrachten verwachten om de reactie van leerlingen op een goede wijze op te vangen.
- Ruimte geven tot het stellen van vragen.
- Informatie over opvangmogelijkheden van leerlingen.
- Geef op verschillende momenten voldoende informatie naar je team en geef voldoende mogelijkheid tot het stellen van vragen.

Informereren van leerlingen en ouders

- Informeren leerlingen over hetgeen is gebeurd, wie er bij is betrokken etc.
- De zorg voor de leerlingen toevertrouwen aan de leerkracht eventueel aangevuld met een externe deskundige.
- Voor urgente zaken moet er een telefoonlijst opgezet worden: leerkrachten bellen ouders van hun leerlingen.
- De leerkrachten verzoeken om zonedig niet met derden over de calamiteit/crisis te spreken. Dit is nodig om de persvoorlichter (in de meeste gevallen zal dit het schoolbestuur zijn) zijn werk zo optimaal mogelijk te laten doen.
- Informeren ouders: hoe, wie, wat, wanneer.
- Andere instanties inlichten: bijv. externe hulpverlening, inspectie, Politie, Directie Volksgezondheid.
- In het geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team om hulp gevraagd.
- In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano of het EPI wordt de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.
- Duidelijke informatie: mondeling en schriftelijk.
- Opvang leerlingen en direct betrokkenen na de informatieverstrekking.
- Beschikbaar zijn om de brief aan de ouders en verzorgers mondeling toe te lichten, nadat deze is uitgedeeld.
- Indien (in overleg met schoolbestuur) er een persbericht uitgaat, eerst uitdelen aan de ouders en aansluitend per fax of email naar de media sturen.

Externe communicatie: omgaan met de pers

- Het crisisteam coördineert de voorlichting en dit wordt vastgelegd in het logboek.
- Het schoolbestuur staat de pers te woord. De pers zal altijd proberen meer mensen aan het woord te laten (ook leerlingen). Zorg dat iedereen op de hoogte is van de procedure en spreek af dat alleen de persvoorlichter informatie geeft.
- Persconferentie kan ook buiten school op neutraal terrein.
- Zie er op toe dat de pers niet ongevraagd het schoolgebouw binnen gaat.
- Houd de relatie met de pers positief. Grenzen aangeven is prima, maar zorg er wel voor dat er zinvolle informatie naar hen toe komt.
- Bescherm de leerlingen tegen zichzelf; zij willen graag praten over de pijn en het verdriet waar ze mee geconfronteerd worden.
- Overleg altijd met de betrokkenen.
- De concepttekst van een interview/persbericht altijd vooraf lezen voordat deze gepubliceerd wordt (raadpleeg het persprotocol in handelingswijzer 1.4)

Opvang en verwerking

- Bepaal de rol van de verschillende leerkrachten.
- In het geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team om hulp gevraagd.
- In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano of het EPI wordt de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.
- Ruimte voor opvang: waar, wie, wanneer
- Werkvormen voor de leerlingen: brieven, tekeningen, verhalen (de school beschikt over het werkboek 'Als je iets naars meemaakt')
- Afscheidsdienst, rituelen plannen en organiseren.
- De draad weer oppakken, hoe, moment markeren, ruimte voor het delen van emoties, ruimte voor vertellen en luisteren.
- Lessen, werkvormen, ruimte om het gebeurde te verwerken.

- Extra aandacht en zorg voor slachtoffers van de calamiteit.
- Zorg voor iemand die beschikbaar is als blijkt dat de situatie in de klas een extra persoon nodig heeft.

Bezoek getroffen ouders

- Wie wordt bezocht wordt bepaald door de directeur.
- Maak van te voren een afspraak.
- Overleg van tevoren of er dingen zijn die minimaal moeten worden gevraagd/verteld.

Nazorg

- Extra zorg voor risicoleerlingen en –leerkrachten.
- In het geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team om hulp gevraagd.
- In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano of het EPI wordt de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.
- Geef de kinderen (slachtoffer of nabestaande) ruimte om zich terug te trekken in bijv. stiltehoek of hoekje in eigen klas.
- Organiseer een ouderavond.
- Hou een nagesprek met betrokken ouders.
- Laat kaartjes thuis laten bezorgen voor de slachtoffers.
- Evaluatie na enkele dagen/weken/maanden met leerkrachten. Voeg een evaluatierapport toe aan dit handelingswijzer.

Checklist bij situaties van medische urgentie

Een leerling, medewerker of een bezoeker wordt op school ziek of krijgt op school een ongeluk. De directeur wordt gewaarschuwd en er wordt een inschatting gemaakt van wat noodzakelijk is. Opties:

- Er is een ambulance nodig.
- Het is mogelijk EHBO te geven met daarna een urgent doktersbezoek.
- Het is voldoende om EHBO te geven, zonder daarna naar een dokter te moeten.

Ambulance nodig:

- Taakverdeling: wie belt en antwoordt de telefoon, wie blijft bij de patiënt.
- Breng de patient in een stabiele situatie door EHBO- of CPR-technieken toe te passen.
- Bel 911, informeer de Centrale van de ernst van de situatie, het adres van de school en de kortste route om bij de school te komen.
- De (adjunct)directeur informeren en vragen of hij de groep wil overnemen of bijstaan.
- De directeur kan een extra leerkracht roepen om hem/haar bij te staan.
- De directeur neemt contact met de familie/de contactpersoon van de leerling of betrokkene bij ongeval en vraagt deze om op school te komen.
- De directeur kalmeert iedereen en zorgt dat de patiënt zo kalm mogelijk blijft.
- Als het familielid niet op tijd arriveert, gaat de directeur of de leerkracht (na overleg met de directeur) mee in de ambulance.
- De directeur gaat mee naar het hospitaal. Het familielid wordt geïnformeerd om naar het hospitaal te gaan.
- In geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.
- In geval van een SPCOA-school wordt de schoolmaatschappelijk werker via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.
- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

EHBO met daarna een urgente doktersbezoek

- Takenverdeling: wie belt en antwoordt de telefoon, wie blijft bij de patiënt.
- De juiste EHBO- of CPR-technieken toepassen, volgens de regels en zoals aangeleerd.
- Bel de schoolarts/huisdokter op.
- De (adjunct)directeur informeren en vragen of hij je groep wil overnemen en bijstaan.
- De directeur vraagt indien nodig om een extra persoon voor hulp.
- De directeur neemt contact met de familie of de contactpersoon bij ongevallen en vraagt deze om op school te komen.
- De directeur gaat met de patiënt naar de huisdokter of schat in dat het familielid met de patiënt naar de dokter kan gaan.
- De directeur kalmeert iedereen.
- De directeur gaat de medicijnen bij de Botica ophalen of schat in dat het familielid de medicijnen op kan halen.
- De directeur geeft de nodige behandeling volgens de voorschriften van de huisarts of schat in dat het familielid de verantwoordelijkheid kan overnemen.
- In geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.
- In geval van een SPCOA-school wordt de schoolmaatschappelijk werker via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.
- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

EHBO zonder daarna naar een dokter te moeten

- De juiste EHBO- of CPR-technieken toe passen, volgens de regels en zoals aangeleerd.
- De (adjunct)directeur informeren en indien nodig vragen of hij je groep wil overnemen of bijstaan.
- De (adjunct)directeur neemt contact met de familie of de contactpersoon om hen te informeren.
- In geval van een SKOA-school wordt het SPZ-team via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.
- In geval van een SPCOA-school wordt de schoolmaatschappelijk werker via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.
- Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

4. Grensoverschrijdend gedrag

Scholen zijn een ontmoetingsplaats van en voor vele mensen. De scholen willen een veilige omgeving zijn waar leerlingen en docenten en het overige personeel zich op hun gemak voelen en waar goed en prettig gewerkt en geleerd kan worden. Toch verloopt het interactieproces (soms letterlijk) niet altijd zonder slag of stoot en is er sprake van grensoverschrijdend gedrag. Om in dergelijke situaties planmatig, verstandig, eenduidig en consequent te kunnen handelen is een houvast belangrijk. Om die reden zijn verschillende handelingswijzers voor het voortgezet onderwijs en het EPI opgesteld, mede gebaseerd op de ‘Voorbeeld Handelingswijzer Schoolveiligheid’.

Voorafgaand aan de specifieke handelingswijzers volgt eerst een ‘Stappenplan school bij grensoverschrijdend gedrag’. De specifieke handelingswijzers bevatten afspraken en handreikingen voor het omgaan met specifieke vormen van ongewenst gedrag door leerlingen. Per onderwerp wordt eerst een algemene en een juridische definitie beschreven, gevolgd door een toelichting. Daarna wordt vermeld welke maatregelen de school kan nemen en wat de politie en het Openbaar Ministerie doet of kan doen.

De handelingswijzers die in dit hoofdstuk zijn opgenomen zijn:

- 4.1 Stappenplan bij grensoverschrijdend gedrag
- 4.2 Fysieke agressie
- 4.3 Verbale agressie
- 4.4 Alcohol en drugs
- 4.5 Vernieling
- 4.6 Wapenbezit
- 4.7 Diefstal
- 4.8 Vuurwerk
- 4.9 Seksuele intimidatie
- 4.10 Ongewenst bezoek in en rond de school

De specifieke handelingswijzers betreffen uitgangspunten waarvan in bijzondere gevallen kan worden afgeweken. Partijen handelen conform de voor hen geldende Arubaanse wettelijke bepalingen en vastgestelde richtlijnen.

4.1 Stappenplan bij grensoverschrijdend gedrag

Als er sprake is van een vorm van ongewenst gedrag en grensoverschrijdend gedrag, maakt de school een keus hoe te handelen. Een situatie kan namelijk dermate ernstig zijn dat de school direct overgaat tot het inschakelen van de politie, door middel van de vaste contactpersoon bij de politie.

De stappen bij ongewenst en grensoverschrijdend gedrag zijn:

1. inschatting van de situatie;
2. gesprek met leerling en medewerker van de school;
3. gesprek met ouders of verzorgers;
4. bespreking in het zorgteam;
5. doorverwijzing naar een hulpverleningsinstantie;
6. inschakeling van de politie;
7. bedenktijd;
8. schorsing;
9. doorverwijzing;
10. verwijdering.

1. *inschatting van de situatie*

Bij ieder incident worden er eerst gesprekken gevoerd met het slachtoffer (of de benadeelde) en met de vermeende dader.

De situatie wordt ingeschat aan de hand van de volgende vragen:

- Wat is er gebeurd; wie is er bij betrokken; wanneer is het gebeurd?
- Is dit gedrag of vergelijkend ander gedrag bij deze jongere vaker voorgekomen?
- Wat is de ernst van het grensoverschrijdend gedrag?
- Gaat het om leerlingen van de eigen school of dienen andere scholen ingeschakeld te worden?
- Handelt de school de situatie zelfstandig af? Moet het schoolbestuur worden gebeld?
- In geval van een SKOA-school: moet het SPZ-team worden ingeschakeld?
- In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano en het EPI: moet de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning worden gevraagd?
- Dient ook de politie in kennis te worden gesteld? In de specifieke handelingswijzers kan de school nagaan of er sprake is van wetsovertredend gedrag en of de politie moet worden ingeschakeld.
- Dient de contactfunctionaris van de politie op de hoogte te worden gesteld of om advies te worden gevraagd?
- Is er consultatie van andere hulpverlenende instellingen nodig?

Afhankelijk van de uitkomsten van deze stap wordt overgegaan op stap 2 of direct naar een volgende stap.

2. *gesprek met leerling en medewerker van de school*

In de preventieve (dus: ongesanctioneerde) ronde wordt geprobeerd de leerling door middel van gesprekken te bewegen om zijn gedrag te verbeteren. Indien nodig wordt van dit gesprek reeds een verslag gemaakt. Daarbij zal aandacht worden geschonken aan eventuele individuele problemen van de leerling die mogelijk verband houden met zijn ongewenst gedrag.

3. *gesprek met ouders of verzorgers*

De school behoudt zich het recht voor om ouder of verzorgers van leerlingen en mogelijk andere betrokkenen in te lichten over het gedrag van de leerling. In de gevallen waarvan schriftelijk verslag wordt gemaakt worden de ouders of verzorgers op zijn minst geïnformeerd. De ouders of verzorgers zijn daarmee op de hoogte van de stappen die de school zet ten aanzien van het gedrag van de leerling.

Bij herhaling van het gedrag zal een gesprek plaatsvinden tussen school, leerling en ouders of verzorgers.

4. *bespreking in het schoolzorgteam*

- Het grensoverschrijdend gedrag wordt besproken in het schoolzorgteam en er wordt een schriftelijk verslag gemaakt en bijgehouden. Dit geldt tevens voor de meldingen van slachtoffers.
- In geval van een SKOA-school kan het SPZ-team geconsulteerd worden.
- In geval van een SPCOA-school, Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.
- Eventueel wordt de contactfunctionaris van de politie of van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling Bureau Sostenevi op de hoogte gesteld of om advies gevraagd.
- Als uit de specifieke handelingswijzer blijkt dat het om een gedraging gaat waarbij de wet wordt overtreden, wordt de politie in kennis gesteld.
- De school schat tevens in of het schoolbestuur moet worden geïnformeerd.

5. *doorverwijzing naar een hulpverleningsinstantie*

De hulp, die scholen aan hun leerlingen kunnen aanbieden, staat beschreven in het zorgplan van iedere school. Tevens staat daarin beschreven op welke wijze hulp verkregen kan worden. Derhalve kunnen ouders en leerlingen zelf op school vragen hoe ze het beste kunnen handelen.

6. *inschakeling politie*

- Als er sprake is van gedrag waarbij de wet wordt overtreden, wordt het KPA ingeschakeld.
- Het inschakelen van de politie geschiedt door of namens de directeur.
- In overleg met de politie worden de ouders of de verzorgers in kennis gesteld.

7. *bedenktijd*

In deze fase kan de leerling gedurende een bepaalde tijd de toegang tot de lessen worden ontzegd (separeren uit de groep). De leerling blijft echter wel op school en werkt individueel aan schoolwerk. Deze tijd kan door de school worden benut om zich te kunnen bezinnen of beraden over eventuele volgende stappen. De ouders of verzorgers worden terstond telefonisch en schriftelijk op de hoogte gesteld van deze maatregel. Op deze maatregel is een uitzondering: de leerling mag wel deelnemen aan toetsen, schoolonderzoeken en examens.

8. *schorsing*

In deze fase wordt de leerling formeel voor de duur van één tot maximaal vijf dagen geschorst. Hiervan wordt melding gemaakt in het leerlingvolgsysteem.

De onderwijsinstelling meldt de schorsing (inclusief verantwoording en voorgeschiedenis) schriftelijk aan:

- de onderwijsinspectie (indien schorsing langer is dan één dag);
- het schoolbestuur

In het geval van een SKOA-school: melden aan het SPZ-team.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker via een incidentenregistratieformulier geïnformeerd.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

- de ouders of verzorgers en de leerling worden schriftelijk en mondeling op de hoogte gebracht, zij worden tevens uitgenodigd voor een gesprek.

Afhankelijk van het voorval en het gedrag van de betreffende leerling wordt in verband met risico op schooluitval het zorgteam op de hoogte gebracht.

Na schorsing van de dader en na eventuele afwezigheid van het slachtoffer (of: benadeelde) wordt de terugkeer begeleid door het zorgteam en de mentor van de school en betrokkenen (bv ouders, het KPA, hulpverlening). Binnen de school en in de klas zal hiervoor tijd moeten worden genomen.

9. *overplaatsing*

Na de terugkeer kan blijken dat het gebeurde een dermate grote impact heeft gehad op de leerling zelf, de medeleerlingen of het gehele schoolgebeuren dat in overleg met de ouders en begeleiders geadviseerd kan worden om in bepaalde gevallen een kind over te plaatsen naar een andere school. De aangesloten scholen bieden deze leerling de mogelijkheid een nieuwe start te maken.

10. *verwijdering*

Dit is de laatste stap in het sanctiemodel. De leerling wordt niet meer toegelaten tot de onderwijsinstelling. Het bevoegd gezag dan wel het schoolbestuur neemt na overleg met inspectie en collegaschoolbesturen het besluit of er wordt overgegaan tot definitieve verwijdering. Het schoolbestuur stelt de inspectie schriftelijk in kennis. De ouders of verzorgers en de leerling worden schriftelijk in kennis gesteld van (voorgenomen) verwijdering of doorverwijzing. De school verschaft relevante informatie aan de andere school over de voorgeschiedenis van de leerling.

4.2 Fysieke agressie

Fysieke agressie is het uitoefenen van enig feitelijk geweld op het lichaam van een ander. Fysiek geweld wordt vaak gebruikt om een ander naar zijn hand te zetten (te onderwerpen) en daarmee zijn eigen positie te versterken binnen een groep. Het kan een inleiding zijn voor intimidatie (zie 'verbale agressie', handelingswijzer 4.3). Afgezien van fysieke gevolgen (pijn/letsel) en aantasting van persoonlijke vrijheden komt een slachtoffer vrijwel zeker onder zware psychische druk te staan. Deze vorm van agressie kan dan ook nooit getolereerd worden.

Juridische definities

Eenvoudige mishandeling	art. 313 WvSr	Opzettelijk pijn of letsel veroorzaken (onder opzet valt ook het mogelijkheidsbewustzijn). Onder pijn wordt mede verstaan een min of meer hevig onaangename lichamelijke gewaarwording (bijvoorbeeld een flinke klap). Aan mishandeling wordt opzettelijke benadeling van de gezondheid gelijkgesteld (bijvoorbeeld opzettelijk bedorven etenswaren verstrekken).
Zware mishandeling	art. 315 WvSr	Het opzettelijk (mogelijkheidsbewustzijn), al dan niet met voorbedachte rade, toebrengen van zwaar lichamelijk letsel.
- met voorbedachte rade	art. 316 WvSr	De opzet is gericht op het toebrengen van zwaar letsel (bijvoorbeeld botbreuken).
Deelneming aan een aanval of vechterij	art. 319 WvSr	Het opzettelijk deelnemen aan een aanval (initiatief gaat uit van partij) of vechterij (initiatief gaat uit van beide of meer partijen) waarin onderscheiden personen zijn gewikkeld (minstens 3)
Openlijke geweldpleging	art. 147 WvSr	Er wordt geweld gepleegd door meer mensen tezamen tegen personen of goederen. Er moeten minimaal twee daders zijn die gezamenlijk (verenigd) het geweld uitoefenen. Bovendien moet het geweld openlijk, onverholen en niet heimelijk zijn, dus plaatsvinden op een plaats waar publiek aanwezig is dan wel doorgaans aanwezig is.

Slachtoffers van geweld zijn vaak bang om melding te doen van dit geweld. Angst voor represailles houdt hen tegen. Isolement dreigt en uitval in het onderwijs ligt op de loer. Toch is voor een strafrechtelijke aanpak meestal een aangifte nodig. Een duidelijke stellingname van de school en schoolbesturen is hier essentieel. Het slachtoffer moet zich gesteund en gesterkt voelen door de school, die een duidelijk en krachtig signaal af zal moeten geven in de richting van de dader (repressief) en omgeving (preventief). Ondersteuning bij het doen van aangifte is wenselijk, evenals het bewegen van getuigen tot het afleggen van een verklaring.

In ieder geval is adequaat optreden van de school essentieel. Hoewel het slachtoffer ALTIJD aangifte kan doen, kan adequaat reageren door de school er voor zorgen dat de zaak (verder) uit de hand loopt en kan wellicht worden voorkomen dat er een strafrechtelijke aanpak nodig is.

Maatregelen school

Inschatten van de situatie en daarmee keuze bepalen om wel of niet de politie in te schakelen:

- Als geweld in geval van eenvoudige mishandeling licht is en bestaat uit een niet meer dan geringe lichamelijke kracht van enige betekenis (bijvoorbeeld klap met vlakke hand op rug) kan de school zelf op deze gedraging reageren.
- Is er sprake van meer dan geringe lichamelijke kracht van enige betekenis (bijvoorbeeld in elkaar trappen van slachtoffer), letsel, structureel agressief gedrag door een dader of als er sprake is van groepsoptreden dan zal ook de politie moeten worden ingeschakeld.

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Primair, indien er sprake is van een situatie die de school zelf afhandelt:

- toepassen maatregel(en);
- de politie op de hoogte stellen (in de vorm van een melding).

Secundair, indien er sprake is van een aangifte:

- de ouders of verzorgers van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren;
- de politie in kennis stellen wanneer sprake is van feiten die in de toelichting zijn omschreven en die overeenkomen met de juridische definitie;
- alle relevante informatie i.v.m. feiten en personen doorgeven aan de politie;
- het slachtoffer wordt ondersteund bij het doen van aangifte (aangifte is altijd mogelijk);

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Maatregelen politie

- De zaak wordt in onderzoek genomen in overleg met het Openbaar Ministerie.
- Tegen de verdachte kan proces-verbaal worden opgemaakt.
- Ouders daders en slachtoffers informeren.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij recidive of een ernstige vorm van agressief geweld kan het proces-verbaal door het Openbaar Ministerie worden voorgelegd aan de rechter.
- De aangever kan indien hij dit wenst over het verloop van de zaak geïnformeerd worden.

4.3 Verbale agressie

Verbale agressie is het mondeling of schriftelijk bedreigen, discrimineren, intimideren, ernstig beledigen of uitschelden van een persoon. Het wordt pesten wanneer er sprake is van langdurig uitoefenen van geestelijk of lichamelijk geweld door één of meerdere leerlingen tegen een medeleerling. Pesten kan verbaal, non-verbaal, digitaal (via SMS, email, internet) of fysiek zijn, maar kan ook betekenen dat iemand wordt genegeerd of buitengesloten.

Het fenomeen pesten dient in een zo vroeg mogelijk stadium herkend en aangepakt te worden. De gevolgen kunnen - nu en op latere leeftijd - ernstig zijn. Dat geldt voor zowel slachtoffer als pester. De daders van de beruchte schietincidenten in Amerikaanse scholen enkele decennia geleden waren in veel gevallen slachtoffer van pesten.

De school treft maatregelen ter voorkoming en bestrijding van pesten.

Wanneer verbaal geweld niet gepaard gaat met enige feitelijkheid (dus moeilijk aantoonbaar of aanwijsbaar is) en er geen sprake is van een structureel karakter, treft de school zelf maatregelen. Let op: verbale agressie is heel moeilijk bewijsbaar. Anderen, die het gehoord hebben, kunnen in dit geval een getuigenverklaring afleggen. Daarom verdient het aanbeveling dat de school dit zelf aanpakt. De contactpersoon van de politie kan voor advies worden benaderd. Gaat het verbaal geweld wel gepaard met enige feitelijkheid die de bedreiging of intimidatie kracht bijzet, dan zal ook de politie moeten worden gewaarschuwd. Dit geldt ook als er sprake is van herhaling of structureel karakter.

Bedreiging en intimidatie dienen vaak om een ander naar zijn hand te zetten of zijn wil op te leggen en daarmee zijn eigen positie te versterken binnen een groep. Afgezien van de aantasting van de persoonlijke vrijheden van het slachtoffer komt deze vrijwel zeker onder zware psychische druk te staan. Deze vorm van agressie kan dan ook nooit getolereerd worden.

Slachtoffers van verbaal geweld zijn veelal bang om melding te doen van dit geweld. Angst voor represailles houdt hen tegen. Isolement dreigt en uitval in het onderwijs ligt op de loer. Toch is het voor strafrechtelijke aanpak vaak een aangifte nodig. Een duidelijke stelling name van de school en het schoolbesturen zijn hier essentieel. Het slachtoffer moet zich gesteund en gesterkt voelen door de directeur die een duidelijk en krachtig signaal af zal moeten geven in de richting van de dader (repressief) en aan de omgeving (preventief). Ondersteuning bij het doen van aangifte is wenselijk evenals het bewegen van getuigen tot het afleggen van een verklaring.

Juridische definities

Bedreiging met:	art. 298 WSr	• openlijk geweld met verenigde krachten tegen personen of goederen • enig misdrijf waardoor de algemene veiligheid van personen in gevaar wordt gebracht • verkrachting • feitelijke aanranding van de eerbaarheid • enig misdrijf tegen het leven gericht • gijzeling • mishandeling • brandstichting
Intimidatie	art. 297 WSr	• Een ander door geweld of enige andere feitelijke of door bedreiging met geweld of enige andere feitelijke, gericht hetzij tegen die ander hetzij tegen derden, wederrechtelijk dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden. • Een ander door bedreiging met smaad of smaadschrift dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden.
Smaad en laster	art. 273 WSr	Opzettelijk iemands eer of goede naam aanranden door tenlastelegging van een bepaald feit met het kennelijke doel om daaraan ruchtbaarheid te geven, ook schriftelijk (smaadschrift) indien verspreid of openlijk tentoongesteld.
Eenvoudige belediging	art. 278 WSr	Elke opzettelijke belediging die niet het karakter van smaad of smaadschrift draagt hetzij in het openbaar mondeling, bij geschrift of afbeelding aangedaan, hetzij in zijn tegenwoordigheid mondeling of door feitelijkeheden, hetzij door een toegezonden of aangeboden geschrift of afbeelding aangedaan.
Discriminatie	artt. 143a t/m c WSr	Het opzettelijk uitlaten over een groep mensen wegens hun ras, godsdienst of seksuele geaardheid, ook schriftelijk.

Maatregelen school

Ten aanzien van pesten heeft de school een **preventieve aanpak**, voornamelijk gericht op leerlingen.

De **curatieve aanpak** is een meersporenaanpak waarin er met alle betrokkenen (slachtoffer, pester, medeleerlingen, ouders en personeel) gesproken wordt over hun bijdrage bij het voorkomen en bestrijden van pesterijen. Probleemoplossende gesprekken worden in principe gevoerd door de mentor of de klassieleerkracht. Vaak zal de aanpak ook besproken worden met het team en de teamcoördinator of de zorgcoördinator of begeleidingsmanager. Indien deze gesprekken uiteindelijk niets opleveren komen maatregelen in beeld.

Primair, indien er sprake is van een situatie die de school zelf afhandelt:

- Toepassen maatregelen.
- Eventueel de politie op de hoogte stellen of om advies vragen.

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Secundair, indien er sprake is van een in de toelichting genoemde situatie:

- Ouders van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren.
- De politie in kennis stellen wanneer er sprake is van feiten die in de toelichting zijn omschreven en die overeenkomen met de juridische definitie. Alle relevante informatie in verband met feiten en personen doorgeven aan de politie.
- Het slachtoffer wordt ondersteund bij het doen van aangifte.

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Ook hier is adequaat optreden van de school essentieel. Het slachtoffer kan **ALTIJD** aangifte. Adequaat reageren door de school kan er voor zorgen dat de zaak (verder) uit de hand loopt en dat een strafrechtelijke aanpak nodig is.

Maatregelen politie

- Tegen verdachte kan proces-verbaal worden opgemaakt.
- Ouders van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij recidive of ernstige feiten kan het proces-verbaal door het Openbaar Ministerie worden voorgelegd aan de rechter.
- De aangever kan indien hij dit wenst over het verloop van de zaak geïnformeerd worden.

4.4 Alcohol en drugs

Het schoolreglement moet duidelijke regels bevatten dat het voorhanden hebben van alcohol en drugs niet is toegestaan, evenals het voorhanden hebben van medicijnen die niet aantoonbaar in het belang van de eigen gezondheid zijn. Deze moeten worden ingeleverd. Ook het handelen in en verstrekken van drugs of bedoelde medicijnen is verboden. In dit verband is het van belang dat de ouders of verzorgers de schoolleiding op de hoogte stellen indien een leerling onder schooltijd medicatie moet innemen.

Wanneer door signalen of uit een gesprek blijkt dat een leerling onder invloed is, dan zal de school hierop moeten reageren. De leerling die onder invloed van alcohol of drugs de lessen volgt, zal uit de les verwijderd moeten worden. Goede of slechte schoolprestaties zijn hierbij niet doorslaggevend. Enerzijds tast drugs- en alcoholgebruik en -bezit het leefklimaat binnen een school aan en anderzijds is het een directe bedreiging voor de onderwijsdoelstellingen. Omdat het gebruik van drugs de gezondheid en ontwikkeling van jeugdigen aantast, zijn scholen ingevolge het Kinderrechtenverdrag verplicht een actief preventiebeleid te voeren en de leerlingen voorlichting te geven over de gevaren van drugsgebruik.

Indien leerlingen drugs voorhanden hebben wordt de politie ingeschakeld. Enerzijds om de drempel om drugs te gebruiken hoog te houden en anderzijds om een duidelijk en goed te hanteren beleid te voeren. Bij middelengebruik dan wel handel moet de grens op nul gesteld worden, inhoudende dat drugs in het geheel niet getolereerd worden. De school verbiedt het om alcohol, drugs of medicijnen die niet aantoonbaar door een arts zijn voorgeschreven binnen de schoolgebouwen of het terrein van de school te brengen.

Ingeval de school kennis heeft dan wel een redelijk vermoeden heeft, dat een persoon drugs of medicijnen binnen een schoolgebouw of schoolterrein heeft gebracht of voorhanden of op andere wijze onder zich heeft, wordt deze persoon bewogen tot afgifte van deze goederen. De school geeft hiervoor geen schadevergoeding en is niet aansprakelijk voor schade, in welke zin dan ook, welke voortvloeit uit deze maatregel. De school verbindt deze regel en maatregel als voorwaarde tot toelating tot schoolgebouw of schoolterrein. Dit wordt vooraf in het schoolreglement kenbaar gemaakt. Hiermee wordt intern rechtmatigheid van het handelen verkregen. Ingeleverde drugs en medicijnen worden ter vernietiging overgedragen aan de politie.

Een extra punt van aandacht voor scholen is het dealen van drugs in en rond de school: scholen moeten daar zeer alert op zijn, zo mogelijk kentekens van auto's noteren en in alle gevallen de politie inschakelen.

Maatregelen school

Inschatten van de situatie en daarmee keuze bepalen wel of niet politie in te schakelen.

Primair:

- Toepassen maatregelen, zie schoolreglement.
- Drugs afgeven aan de politie.
- Eventueel de politie op de hoogte stellen of om advies vragen (zeker wanneer jongeren drugs op school uitdelen, al dan niet met winstbejag).
- Bepalen welke instantie te betrekken bij hulpverlening, verwijzing en preventieactiviteiten.

Secundair:

- Ouders of verzorgers van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren.
- De politie in kennis stellen.
- Alle relevante informatie in verband met feiten en personen doorgeven aan de politie.

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Maatregelen politie

- Indien door de school wordt aangegeven dat contact wenselijk is bijvoorbeeld ten behoeve van informatie over verkooppunten wordt met de politie contact gelegd.
- Er wordt tegen de persoon proces-verbaal opgemaakt.
- De ouders van de verdachte worden geïnformeerd.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij recidive of ernstige feiten kan het proces-verbaal door het Openbaar Ministerie worden voorgelegd aan de rechter.

4.5 Vernieling

Vernieling is het gericht stukmaken van iets, een uiting van disrespect voor andermans eigendommen. Vaak komt het voort uit een gevoel van onvrede (afgunst, boosheid, verveling) hetgeen zich dan uit in vernielen. Zeker als de vernieling zich richt op een specifiek (bewust gekozen) slachtoffer zal aandacht aan de achtergronden van de vernieling moeten worden besteed om herhaling of verergering van maatregelen tegen het slachtoffer te voorkomen.

Van baldadigheid of straatschenderij is sprake wanneer de vernieling niet gericht plaatsvindt, maar meer als ongewild gevolg van een actie. Voorbeelden hiervan zijn onder ander schade door balletje trappen of het omtrappen van vuilcontainers.

Wanneer sprake is van eenvoudige vernieling met niet meer dan geringe schade, waarbij schadevergoeding of schadeherstel kan worden bereikt, treedt de school op als bemiddelaar met betrekking tot de schaderegeling. Het doel hierbij is dat de partijen - gedupeerde(n) en dader(s) - de zaak onderling regelen.

Indien het gaat om een vernieling van meer dan geringe omvang of schade, van herhaling of groepsdelict of als schadevergoeding en herstel niet mogelijk is, zal ook de politie in kennis worden gesteld.

Juridische definities

Vernieling	art. 366 WSr	Het opzettelijk en wederrechtelijk vernielen, beschadigen, onbruikbaar maken of weg maken van een goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort. De dader moet dus de opzet (mogelijkheidsbewustzijn) hebben om genoemde vernieling te plegen en daarbij moet hij dat wederrechtelijk, dus zonder toestemming/instemming van de eigenaar, doen. Ook graffiti valt onder de werking van deze definitie. Immers: het herstellen van de schade brengt zodanige inspanning en kosten met zich mee dat van beschadiging kan worden gesproken.
Openlijke geweldpleging	art. 147 WSr	Het openlijk en met verenigde krachten geweld plegen tegen personen en goederen. Er moeten minimaal twee daders zijn die gezamenlijk (verenigd) het geweld uitoefenen. Bovendien moet het geweld openlijk, onverholen en niet heimelijk zijn, dus plaatsvinden op een plaats waar publiek aanwezig is dan wel doorgaans aanwezig is.
Baldadigheid	art. 439 WSr	Hij die op of aan de openbare weg of op enige voor het publiek toegankelijke plaats tegen personen of goederen enige baldadigheid pleegt waardoor gevaar of nadeel kan worden teweeggebracht, wordt, als schuldig aan straatschenderij, gestraft met een boete van de eerste categorie.

Maatregelen school

Inschatten van de situatie en daarmee keuze bepalen wel of niet politie in te schakelen.

Primair, als er sprake is van een situatie die de school zelf afhandelt:

toepassen maatregelen;

bemiddeling in schadevergoeding of schadeherstel door de dader;

eventueel de politie op de hoogte stellen of om advies vragen.

Secundair, als er sprake is van:

- een vernieling met meer dan geringe schade
- vernieling door een groep leerlingen
- getoonde onwilligheid met betrekking tot schadeherstel of schadevergoeding;
- ouders van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren;
- de politie in kennis stellen wanneer sprake is van feiten die in de toelichting zijn omschreven en die overeenkomen met de juridische definitie;
- bemiddelen in schadevergoeding door ouders/verzorgers dader;
- alle relevante informatie in verband met feiten en personen doorgeven aan de politie;
- het slachtoffer ondersteunen en stimuleren bij het doen van aangifte;

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier. De Afdeling Budgetbewaking en Gebouwen geïnformeerd.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Het Openbaar Ministerie geeft het advies om altijd aangifte te doen van de schade. Dat maakt het voor het Openbaar Ministerie mogelijk om de zaak te bewijzen, te vervolgen en om de schade te verhalen.

Maatregelen politie

- Tegen de verdachte kan proces-verbaal worden opgemaakt.
- Indien aan de criteria wordt voldaan wordt de verdachte naar de officier van Justitie verwezen, afhankelijk van de omvang van de schade.
- Ouders of verzorgers dader(s) en slachtoffer(s) informeren.
- Bij schadevergoeding wordt tussen (ouders) daders en slachtoffers bemiddeld.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij veelvuldige recidive kan het proces-verbaal door het Openbaar Ministerie worden voorgelegd aan de rechter;
- De aangever kan indien hij dit wenst over het verloop van de zaak geïnformeerd worden.

4.6 Wapenbezit

Onder wapenbezit wordt verstaan: het voorhanden hebben van voorwerpen die het karakter van een wapen dragen of die als wapen kunnen worden gebruikt en waarvan het voorhanden hebben in verband met het volgen van onderwijs niet noodzakelijk is.

Het is belangrijk dat het schoolreglement duidelijk aangeeft wat onder wapens en wapenbezit wordt verstaan en dat wapenbezit in de school niet is toegestaan. Vanzelfsprekend worden de leerlingen en de ouders en verzorgers van deze regels op de hoogte gesteld.

Het bezit of voorhanden hebben van wapens en voorwerpen die als wapen kunnen worden gebruikt is niet alleen onnodig, maar tevens gevaarlijk en bedreigend voor het klimaat binnen een school. De school verbiedt het dan ook om voorwerpen die het karakter van een wapen dragen (stiletto's, vlindermessen valmessen en dergelijke) alsmede voorwerpen die als wapen kunnen worden gehanteerd (wanneer bijvoorbeeld een schroevendraaier of een schaar met punten wordt gebruikt om mee te dreigen) in bezit te hebben of als wapen te hanteren.

Wanneer de school kennis heeft, dan wel een redelijk vermoeden heeft dat een persoon een dergelijk wapen bezit of ziet dat een voorwerp als wapen wordt gehanteerd binnen het schoolgebouw of schoolterrein, zal de bezitter van het voorwerp worden bewogen tot afgifte. Vervolgens worden de wapens aan de politie over gedragen. De school geeft hiervoor geen schadevergoeding en is niet aansprakelijk voor schade in welke zin dan ook, welke voortvloeit uit deze maatregel.

De school verbindt deze regel en maatregel als voorwaarde tot toelating tot het schoolgebouw of schoolterrein. Dit wordt vooraf in het schoolreglement kenbaar gemaakt. Hiermee wordt rechtmatigheid van handelen verkregen. In het algemeen geldt dat bijvoorbeeld een gewoon mesje wordt afgepakt, maar dat bij zwaardere wapens de school steviger optreedt, om de algemene norm aan te geven. Er wordt in die gevallen altijd contact met de politie opgenomen, die een proces-verbaal opmaakt.

Maatregelen school

Inschatten van de situatie en daarmee keuze bepalen wel of niet politie in te schakelen.

Primair, als er sprake is van een situatie die de school zelf afhandelt:

- Toepassen maatregelen.
- Ingeleverde wapens en voorwerpen afgeven aan de politie.
- Eventueel politie op de hoogte stellen en/of om advies vragen.

Secundair:

- De ouders of verzorgers van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren.
- De politie in kennis stellen.
- Alle relevante informatie in verband met feiten en personen doorgeven aan de politie.

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Maatregelen politie

- Tegen de verdachte kan proces-verbaal worden opgemaakt.
- Ouders of verzorgers van verdachte en slachtoffer informeren.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij recidive of ernstige feiten kan het proces-verbaal door het Openbaar Ministerie worden voorgelegd aan de rechter.

4.7 Diefstal

Diefstal is het stelen of roven van iets dat een ander toebehoort. Het is een voor de wet strafbaar feit. Vaak zal echter op school in het kader van elkaar pesten iets worden weggenomen of afgepakt. Het is belangrijk dat de school hier alert op is en ingrijpt. De leerlingen moeten erop gewezen worden dat dit wegnemen kan worden aangemerkt als diefstal. Adequaat optreden van de school kan voorkomen dat dergelijke pesterijen uit de hand lopen en een strafrechtelijke aanpak nodig is.

De school kan zelf maatregelen nemen indien:

- er sprake is van een incidentele kleine diefstal (eenvoudige diefstal, artikel 323 WvS),
- er geen sprake is van omstandigheden zoals aangegeven bij gekwalificeerde diefstal en diefstal met geweld, afpersing en afdreiging en:
- de schadevergoeding of teruggave van het gestolen goed kan worden bereikt en:
- de benadeelde (het slachtoffer van de diefstal) ermee akkoord gaat dat er geen aangifte wordt gedaan bij de politie.

Gaat het echter om:

- een jongere die al vaker heeft gestolen of om spullen met een grote waarde;
- omstandigheden zoals aangegeven bij gekwalificeerde diefstal en dienstal met geweld, afpersing en afdreiging en
- schade die niet kan worden vergoed of goederen die niet kunnen worden teruggegeven;
- dan zal de school naast de te nemen schoolmaatregelen ook de politie in kennis stellen.

Juridische definitie

Eenvoudige diefstal	art. 323 WvS	Enig goed, dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort wegnemen met het oogmerk het wederrechtelijk toe te eigenen. Het doel van het wegnemen moet de toeëigening zijn; om er als heer en meester over te gaan beschikken. Als een goed wordt gestolen met de bedoeling om het te verkopen, blijft het diefstal. Immers, er wordt dan gehandeld alsof er als heer en meester over beschikt wordt.
Gekwalificeerde diefstal	art. 324 WvS	Dit is diefstal onder bijzondere omstandigheden, bijvoorbeeld • bij gelegenheid van brand of ontploffing • gepleegd door twee of meer verenigde personen • als de dader zich de toegang tot de plaats van het misdrijf heeft verschaft of het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van braak, verbreking of inklimming, van valse sleutels, van een valse order of vals kostuum.
Diefstal met geweld	art. 439 WvS	Diefstal voorafgegaan door, vergezeld van of gevolgd door geweld of bedreiging met geweld tegen personen, gepleegd met het oogmerk om de diefstal voor te bereiden of gemakkelijk te maken, of om bij betrapping op heterdaad de vlucht mogelijk te maken van zichzelf of andere deelnemers aan het misdrijf hetzij het bezit van het gestolen goed te verzekeren.
Afpersing	art. 330 WvS	Met het doel zichzelf of een ander te bevoordelen, iemand door geweld of bedreiging met geweld dwingen tot het afgeven van enig goed dat geheel of ten dele aan diegene of een derde toebehoort.
Afdreiging	art. 331 WvS	Afpersing, met dien verstande dat het dreigmiddel geen geweld is maar smaad, smaadschrift of openbaring van een geheim.
Handel en heling	artt. 432 en 432a WvS	Opzet- dan wel schuldheiling: Het kopen, krijgen of voor handen hebben van gestolen of illegale goederen, bijvoorbeeld het te koop aanbieden of kopen van bromfietsonderdelen, autoradio's, vuurwerk, kleding, cd's e.d. waarvan vermoed kan worden dat die goederen gestolen of illegaal te koop worden aangeboden.

Maatregelen school

Inschatten van de situatie en daarmee keuze bepalen wel of niet de politie in te schakelen.

Primair, indien er sprake is van een situatie die de school zelf afhandelt:

- Toepassen maatregelen.
- Bemiddeling in teruggave of schadevergoeding gestolen goed.

Secundair, indien er sprake is van een in de toelichting genoemde situatie:

- Ouders van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren.
- De politie in kennis stellen wanneer sprake is van feiten die in de toelichting zijn omschreven en die overeenkomen met de juridische definitie.
- Alle relevante informatie in verband met feiten en personen doorgeven aan de politie.
- Het slachtoffer ondersteunen en stimuleren bij het doen van aangifte.

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Maatregelen politie

- Tegen de verdachte kan proces-verbaal worden opgemaakt.
- Indien aan criteria voldaan wordt, verwijzen van de verdachte naar de officier van Justitie.
- Bemiddeling bij teruggave of schadevergoeding gestolen goed.
- Ouders of verzorgers daders en slachtoffers informeren.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij recidive of ernstige feiten kan het proces-verbaal door het Openbaar Ministerie worden voorgelegd aan de rechter.
- De aangever kan indien hij dit wenst over het verloop van de zaak geïnformeerd worden.

4.8 Vuurwerk

Vuurwerk hoeft op zich niet gevaarlijk te zijn, mits het gaat om goedgekeurd vuurwerk en als het op voorgeschreven wijze wordt afgestoken. Bij het afsteken van vuurwerk in of nabij groepen mensen, zoals op schoolpleinen, is echter reëel gevaar voor (ernstig) letsel aanwezig. Zeker als het afsteken ervan een 'spel' of 'sport' wordt. Ontploffend vuurwerk veroorzaakt doorgaans onrust onder mensen hetgeen tot irritatie of agressie kan leiden. Daarnaast veroorzaakt ontploffend vuurwerk vaak geluidsoverlast dat het de lessen hindert. De school verbiedt om deze redenen vuurwerk mee te nemen in de schoolgebouwen of op het terrein van de school.

Het verbod om vuurwerk mee te nemen, voor handen te hebben of op andere manier onder zich te hebben in de schoolgebouwen of het terrein van de school, geldt als voorwaarde tot toelating tot schoolgebouw of schoolterrein. Dit wordt in het schoolreglement opgenomen en bekend gemaakt, zodat er rechtmatig tegen kan worden opgetreden.

Als de school weet of vermoedt, dat een persoon vuurwerk heeft meegenomen in het schoolgebouw of op het schoolterrein, wordt dit vuurwerk ingenomen. Als het om een substantiële hoeveelheid gaat, kan dit ter vernietiging aan de politie worden overgedragen. De school geeft hiervoor geen schadevergoeding en is niet aansprakelijk voor schade in welke zin dan ook, welke voortvloeit uit deze maatregel.

Wanneer sprake is van **verboden vuurwerk** zal de school altijd de politie inschakelen.

Maatregelen school

Inschatten van de situatie en daarmee keuze bepalen wel of niet politie in te schakelen.

Primair, als er sprake is van een situatie die de school zelf afhandelt:

- Toepassen maatregelen: vuurwerk afnemen.
- Ingeleverd vuurwerk - als het om een substantiële hoeveelheid gaat - afgeven aan de politie.
- Eventueel politie op de hoogte stellen en/of om advies vragen.

Secundair, indien er sprake is van:

- verboden vuurwerk
- bezit buiten de toegestane periode, van een meer dan geringe hoeveelheid (meer dan één stuk) vuurwerk;
- handel in vuurwerk
- afsteken van vuurwerk buiten de toegestane periode

kan de school:

- de ouders of verzorgers van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren;
- de politie in kennis stellen;
- alle relevante informatie in verband met feiten en personen doorgeven aan de politie.

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Maatregelen politie

- Tegen de verdachte kan proces-verbaal worden opgemaakt.
- Indien aan criteria wordt voldaan wordt naar de officier van Justitie verwezen.
- De ouders of verzorgers van de verdachte leerling worden geïnformeerd.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij recidive of ernstige feiten kan het proces-verbaal door het Openbaar Ministerie worden voorgelegd aan de rechter.

4.9 Seksuele intimidatie

Bij **seksuele intimidatie** wordt iemand geconfronteerd met ongewenste seksueel getinte aandacht in de vorm van verbaal, fysiek of non-verbaal gedrag dat door degene die hiermee geconfronteerd wordt als onaangenaam wordt ervaren. Seksuele intimidatie op school is gedrag dat plaatsvindt binnen of in samenhang met de onderwijssituatie en kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn.

Wanneer er sprake is van **seksueel misbruik** door een medewerker van de school gaat het om een zedenmisdrif. Bij een zedenmisdrif geldt een aangifte- en meldplicht.

Scholen zijn verplicht een veilig leer- en werkklimaat te creëren voor leerlingen en personeelsleden. Scholen dienen daarom de nodige maatregelen te treffen (vertrouwenspersoon, training personeel, opname in schoolreglement) en een interne en externe procedure vast te stellen voor gevallen van seksuele intimidatie en misbruik.

Seksuele intimidatie komt op alle schooltypes voor. De seksuele intimidatie is vaak een kwestie van machtsverschil tussen leraren en leerlingen, tussen mannen en vrouwen. Seksuele intimidatie kan zich bij verschillende partijen in de schoolsituatie voordoen:

- leerling - leerling
 - personeel - leerling
 - leerling - personeel
 - personeel - personeel (deze categorie wordt in deze handelingswijzer buiten beschouwing gelaten).
- Seksuele intimidatie kan een heel scala van fysieke handelingen omvatten zoals: knuffelen, zoenen, op schoot nemen, handtastelijkheden, weg versperren, tegenaan gaan staan, moedwillig botsen.
 - Seksuele intimidatie kan zich echter ook in verbale vorm manifesteren zoals: iemand op een bepaalde manier aanspreken, seksueel getinte opmerkingen, dubbelzinnigheden, seksueel getinte grappen, schuine moppen, stoere verhalen rond seksuele prestaties, opmerkingen over uiterlijk en kleding, vragen naar seksuele ervaringen, uitnodigingen met bijbedoelingen, afspraken willen maken, uitnodiging tot seksueel contact, bedreigingen.
 - De seksuele intimidatie ook in de vorm van non-verbaal gedrag geuit worden zoals: staren, gluren, lonken, knipogen, in kleding gluren, in de buurt staan, volgen, seksueel getinte cadeautjes.

Van belang is om te weten dat niet de intentie (de bedoeling) van de dader doorslaggevend is om te bepalen of er sprake is van seksuele intimidatie, maar van de ervaring en de gevoelens van het slachtoffer.

Het ondergaan van seksuele intimidatie heeft vaak nadelige gevolgen voor betrokkene. Voor leerlingen kan dit een aanleiding zijn een ander vak te kiezen of van school te gaan. Schoolverzuim en slechte leerprestaties kunnen het gevolg zijn. Ook kunnen slachtoffers van seksuele intimidatie later psychische en emotionele schade ondervinden.

Alleen degene die last heeft van seksuele intimidatie kan een klacht indienen, al dan niet met hulp van de contactpersoon in de school of via de vertrouwenspersoon bij de klachtencommissie of het bevoegd gezag.

Meldplicht seksueel misbruik en seksuele intimidatie

Op Aruba heeft Advies Meldpunt Kindermishandeling (AMK) Bureau Sostenemi in samenwerking met de 'Plataforma Abuso di Mucha' en Fundacion Respetami een meldcode ontwikkeld. Kort samengevat komt deze meldcode op het volgende neer: wanneer een personeelslid seksueel misbruik pleegt jegens een leerling of als hiervan vermoedens bestaan, kunnen directeurs en schoolbesturen direct contact opnemen met AMK Bureau Sostenemi. Als uit het overleg blijkt dat er sprake is van een redelijk vermoeden dat dit misbruik heeft plaatsgevonden, dan dient het bestuur daarvan onmiddellijk aangifte te doen. Personeelsleden en directeurs moeten het schoolbestuur direct informeren wanneer zij op de hoogte zijn van seksueel misbruik of seksuele intimidatie van een leerling of personeelslid.

Maatregelen school

- De directeur of zorgcoördinator (of in overleg de counselor of maatschappelijk werker van de school) van de school schat in of AMK Bureau Sostenemi moet worden ingeschakeld.

- De scholen hebben een interne en een externe procedure bij dergelijke situaties vastgesteld.
- indien sprake van seksuele intimidatie worden bij minderjarigen altijd de ouders of de verzorgers van het slachtoffer, na overleg met het Advies Meldpunt Kindermishandeling AMK Bureau Sostenemi, en de aangeklaagde (en indien nodig zijn ouders of verzorgers) op de hoogte gesteld;
- door de school of het schoolbestuur wordt aan het schoolpersoneel, leerlingen en ouders of verzorgers via de school- en personeelsgids informatie verschaft over hoe op school wordt omgegaan met seksuele intimidatie en welke mogelijkheden er zijn om een klacht in te dienen;
- tevens zet de school zich in om preventieve activiteiten en maatregelen uit te voeren;

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

- Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Maatregelen politie

Indien door het slachtoffer officieel een klacht wordt ingediend bij de politie kan hier de strafrechtelijke procedure in gang worden gezet. Deze procedure gaat via de politie, Openbaar Ministerie en de rechtbank.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij recidive of ernstige feiten kan aanhouding en voorlopige hechtenis volgen. Het proces-verbaal wordt door het Openbaar Ministerie dan voorgelegd aan de rechter.
- De aangever kan indien hij dit wenst over het verloop van de zaak geïnformeerd worden.

4.10 Ongewenst bezoek in en rond de school

Voorbeelden van ongewenst bezoek zijn in of rond de school zijn:

- personen die zich bezighouden met criminele activiteiten (dealen, heling, prostitutie);
- leerlingen van andere scholen of niet schoolgaande jongeren die problemen veroorzaken;
- personen die komen intimideren of mishandelen, bijvoorbeeld ouders die verhaal komen halen bij leerlingen, personeel of de directie.

Bovenstaande wordt als bedreigend of erg onprettig ervaren. Zeker als daadwerkelijk sprake is van bedreigingen of als er fysiek of verbaal geweld wordt gebruikt heeft dit een negatief effect op het veiligheidsgevoel in en rond de school. Wanneer de persoon in kwestie ondanks deze waarschuwing toch terugkomt, dan heeft elke burger in Aruba het recht om een verdachte op heterdaad aan te houden. De directie kan dit recht dus gebruiken om jongeren, ouders of andere lieden aan te spreken als zij ondanks waarschuwingen toch zonder toestemming de school of het schoolplein betreden. Hetzelfde geldt in geval van lokaalvredebreuk.

De politie en het OM in Aruba adviseren scholen om extra alert te zijn op drugs dealers en om in dat geval onmiddellijk de politie te waarschuwen. Daarbij is het belangrijk dat de school zoveel mogelijk gegevens verzamelt over de dealer en mogelijk zijn auto of vervoermiddel, en zo mogelijk met de mobiele telefoon (ongemerkt) foto's maakt.

Juridische definitie

zich bevinden op verboden grond	art. 483 WSR	Hij die, zonder daartoe gerechtigd te zijn, over eens anders grond waarvan de toegang op een voor hem blijkbaar wijze door de rechthebbende is verboden, loopt, rijdt of vee laat lopen, wordt gestraft met geldboete van ten hoogste vijftien florin.
lokaalvredebreuk	art. 145 WSR	1. Hij die in een voor de openbare dienst bestemd lokaal wederrechtelijk binnendringt of, wederrechtelijk aldaar vertoevende, zich niet op de vordering van de bevoegde ambtenaar aanstonds verwijdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd florin. 2. Hij die zich de toegang heeft verschaft door middel van braak of inklimming, van valse sleutels, van een valse order of een vals kostuum, of die zonder voorkennis van de bevoegde ambtenaar en anders dan ten gevolge van vergissing binnengekomen, aldaar bij nacht wordt aangetroffen, wordt geacht te zijn binnengedrongen. 3. Indien hij bedreigingen uit of zich bedient van middelen geschikt om vrees aan te jagen, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar. 4. De in het eerste en derde lid bepaalde straffen kunnen met een derde worden verhoogd, indien twee of meer verenigde personen het misdrijf plegen.

Maatregelen school

Inschatten van de situatie en daarmee keuze bepalen wel of niet de politie in te schakelen.

Primair, indien er sprake is van een situatie die de school zelf afhandelt:

- Het personeel van de school kan personen wegsturen die in en rond de school lopen en daar niets te zoeken hebben wegsturen en hen een waarschuwing geven.
- Het personeel van de school kan ouders of verzorgers van verdachte jongere informeren en verzoeken om het ongewenste gedrag te doen stoppen.
- De directie van de school kan, wanneer de problemen aanhouden, als tweede stap een schriftelijk toegangsverbod uitreiken.

Secundair, indien er sprake is van betreding gebouw of terrein ondanks toegangsverbod:

- De school kan de betreffende persoon aanhouden (zorg voor getuigen) en de politie bellen (let op: aanhouding is niet hetzelfde als vasthouden of opsluiting. Betreffende persoon zou dat namelijk kunnen aanmerken als ‘gijzeling’ of wederrechtelijke vrijheidsberoving).
- Bij herhaling of toename (kwalitatief en/of kwantitatief) van de problematiek kan de school de politie bellen. Daarbij worden de nodige gegevens doorgegeven, zoals de namen, beschrijvingen en kentekens van de auto's van ongewenst bezoek.

In geval van een SKOA-school wordt indien nodig het SPZ-team ingeschakeld. Het SPZ-team wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

In geval van een SPCOA-school wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd. De schoolmaatschappelijk werker wordt in ieder geval geïnformeerd via een incidentregistratieformulier.

Bij Colegio Arubano en het EPI wordt zonodig de schoolmaatschappelijk werker om ondersteuning gevraagd.

Nb. Vanuit de praktijk binnen het EPI kan in plaats van de directeur ook de opleidingsmanager (OM-er) of begeleidingsmanager (BM-er) optreden.

Het schoolbestuur wordt geïnformeerd. Bij het EPI wordt de schooldirecteur geïnformeerd.

Maatregelen politie

- Tegen de verdachte kan proces-verbaal worden opgemaakt.
- De ouders of verzorgers van de verdachte jongere kunnen worden geïnformeerd en worden verzocht om het ongewenste gedrag te doen stoppen.

Maatregelen Openbaar Ministerie

- Het proces-verbaal kan worden afgedaan door middel van een geldboete of oplegging van een TOM (Taakstraf Openbaar Ministerie) door de officier van Justitie.
- Bij recidive of ernstige feiten, of in geval van een volwassen verdachte kan het proces-verbaal door het Openbaar Ministerie worden voorgelegd aan de rechter.

PROTOCOL

ONDERGETEKENDEN:

- de Directie Onderwijs (DO),
- de Stichting Katholiek Onderwijs Aruba (SKOA),
- het Korps Politie Aruba (KPA),
- het Openbaar Ministerie (OM),
- de Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon (KJT),
- de Stichting Maatschappij en Criminaliteit (SMC),

OVERWEGENDE:

- dat op 17 januari 2001 het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) voor Aruba van kracht werd;
- dat alle kinderen en jongeren in Aruba op grond van het IVRK het recht hebben zich te ontwikkelen tot hun volste potentieel;
- dat een fysiek en emotioneel veilige school voor die ontwikkeling instrumenteel is;
- dat de overheid verantwoordelijk is voor de uitvoering en implementatie van het IVRK;
- dat de schoolbesturen verantwoordelijk zijn voor de fysieke en emotionele veiligheid en voor het welzijn van leerkrachten, ondersteunend personeel, leerlingen en bezoekers van de school;
- dat het KPA verantwoordelijk is voor de handhaving van de wet- en regelgeving en de openbare orde;
- dat het OM verantwoordelijk is voor de afhandeling van strafbare feiten;
- dat de KJT zich ten doel stelt de rechten en de zelfredzaamheid van kinderen en jongeren te bevorderen en in het kader van haar dienstverlening de uitgangspunten van 'Werken aan een Veilige School' wil ondersteunen;
- dat de SMC conform de richtlijnen van het IVRK en met in achtneming van de uitkomsten van wetenschappelijk (empirisch) onderzoek samen met de KJT een gids 'Werken aan een Veilige School' voor het Arubaanse onderwijs heeft ontwikkeld;
- dat derhalve partijen een gezamenlijk belang hebben om te komen tot afspraken tot implementatie van de uitgangspunten van de gids 'Werken aan een Veilige School', ten behoeve van het creëren van een fysiek en emotioneel veilig klimaat in en om de school en van het voorkomen en bestrijden van ongewenst gedrag en strafbare feiten.

ZIJN HET VOLGENDE OVEREENGEKOMEN:

VEILIGHEIDSBELEID IN DE SCHOLEN

Artikel 1

1. De scholen hebben een vanuit de schoolbesturen aangestuurd schoolgebonden aanpak van de bevordering van emotionele en fysieke veiligheid en zorg binnen de betreffende wettelijke kaders en maken dienovereenkomstige schoolregels op.
2. De scholen dragen er zorg voor dat de schoolregels zo worden opgesteld dat zij geschikt zijn om ongewenst gedrag tegen te gaan en gewenste handhavingmaatregelen te kunnen nemen. Dit betekent onder andere dat in de schoolregels is opgenomen dat controle van kluisjes, tassen, kleding en dergelijke door de schoolleiding en het schoolbestuur is toegestaan. Dit betekent ook dat leerlingen en leerkrachten veilig melding kunnen doen van (mogelijke vermoedens van) ongewenst gedrag.

Artikel 2

1. De scholen bevorderen (eventueel met ondersteuning vanuit het schoolbestuur) dat slachtoffers van strafbare feiten aangifte doen.
2. De scholen doen in overleg met het schoolbestuur altijd aangifte als de school zelf benadeelde partij is.

Artikel 3

1. De schoolbesturen en scholen verlenen medewerking aan de uitvoering van maatregelen die het KPA noodzakelijk acht als het gaat om handhaving van wet- en regelgeving en openbare orde.
2. Het KPA maakt deze medewerking onder andere mogelijk door:
 - a. over surveillance in en om de school afspraken te maken met de school;
 - b. aanhoudingen in school van tevoren te melden bij het schoolbestuur en de schoolleiding (tenzij dit uit het oogpunt van een richtige opsporing niet mogelijk is) en deze zo rustig mogelijk, tijdens pauzes (of zo mogelijk buiten de school om), en met in achtneming van de rechten en de belangen van de leerling uit te voeren;
 - c. preventieve wapen- en drugscontroles op initiatief van de school te laten plaatsvinden. Het KPA en de schoolbesturen stellen gezamenlijk een draaiboek voor het uitvoeren van deze controles op.

Artikel 4

De scholen dragen er in opdracht van het schoolbestuur zorg voor dat leerlingen en hun ouders of verzorgers op de hoogte zijn van de schoolregels en de daaruit voortvloeiende gedragsnormen, alsmede over andere voor hen relevante binnenschoolse afspraken en regels die voortvloeien uit de uitvoering van deze overeenkomst.

OVERLEG, MELDING EN SAMENWERKING

Artikel 5

Partijen wijzen een of meerdere contactperso(n)en aan ten behoeve van de andere partijen in deze overeenkomst.

Artikel 6

Contactpersonen van het schoolbestuur en de scholen en het KPA hebben geregeld overleg over zaken en incidenten die zich voor doen, over risicofactoren en preventie en over leerplichtaangelegenheden, indien de Leerplichtverordening in werking is getreden.

Artikel 7

De scholen en schoolbesturen verplichten zich om bij een redelijk vermoeden van een strafbaar feit, dan wel bij het nemen van maatregelen ter voorkoming van strafbare feiten, melding te doen bij het KPA en dan wel overleg te voeren over de te nemen maatregelen. Hiertoe behoren ook overtredingen van de Leerplichtverordening indien deze in werking is getreden.

Artikel 8

Het KPA en het OM verplichten zich prioriteit te geven aan een snelle interventie en afhandeling van een melding van (een vermoeden van) strafbare feiten in en om de scholen die vallen onder de genoemde schoolbesturen. Hiertoe behoren ook overtredingen van de Leerplichtverordening indien deze in werking is getreden. De scholen en schoolbesturen verplichten zich zo veel mogelijk hieraan mee te werken.

Artikel 9

Het KPA en het OM verplichten zich, waar de wet dit toestaat, aan het schoolbestuur advies en informatie te vragen over de te treffen (pre)justitiële sancties, indien de school aangifte heeft gedaan.

Artikel 10

De school en het schoolbestuur zullen op basis van overleg, waar mogelijk en waar wenselijk en gelet op de eigen opdracht van de school, medewerking verlenen aan de uitvoering van de aan een leerling van de school op te leggen (pre)justitiële sancties.

PROTOCOL

VOORLICHTING EN ADVIES

Artikel 11

Het KPA geeft, op verzoek van het schoolbestuur, de schoolleiding, voorlichting en advies aan schoolleiding, leerkrachten, onderwijsondersteunend personeel, ouders/verzorgers en leerlingen over het voorkomen van overlast, vandalisme en criminaliteit.

Artikel 12

De KJT geeft, op verzoek van het schoolbestuur, de schoolleiding, voorlichting en advies aan schoolleiding, leerkrachten, onderwijsondersteunend personeel, ouders/verzorgers en leerlingen over aangelegenheden die het welzijn en de zelfredzaamheid van jeugdigen aangaan en ontwikkelt daartoe ook lesmateriaal; geeft telefonische hulpverlening aan kinderen en jongeren van 8-18 jaar; en faciliteert online chatten.

Artikel 13

De SMC en de KJT geven op verzoek van het schoolbestuur, de schoolleiding, voorlichting en advies aan schoolleiding, leerkrachten, onderwijsondersteunend personeel, ouders/verzorgers en leerlingen over de oorzaken en het voorkomen van probleemgedrag en over de principes van een veilige school.

DE ROL VAN DE DIRECTIE ONDERWIJS

Artikel 14

1. De DO houdt toezicht op de naleving van de gemaakte afspraken en biedt facilitaire ondersteuning aan de betrokken partijen bij de uitvoering van die afspraken. Daartoe kan worden bepaald dat er een werkgroep wordt ingesteld, waarin de partijen kunnen participeren.
2. Tevens zal de DO het initiatief nemen voor het organiseren van de in Artikel 16 bedoelde bijeenkomsten. Indien gewenst kan een der andere partijen hiertoe het initiatief nemen.

DUUR EN OMVANG VAN DE OVEREENKOMST

Artikel 15

1. Deze overeenkomst geldt voor onbepaalde tijd.
2. Bij addendum kunnen andere belanghebbenden zich aansluiten bij deze overeenkomst.

Voortgang, handhaving en evaluatie

Artikel 16

1. Partijen zullen, lopende de overeenkomst, de wijze van uitvoering van deze overeenkomst jaarlijks evalueren.
2. Ten behoeve van mogelijke problemen en geschilpunten met betrekking tot de voortgang en handhaving komen partijen zo nodig apart bijeen.
3. Een verslag van het overleg als bedoeld in dit artikel wordt aan alle partijen beschikbaar gesteld.

PROTOCOL

Partijen zijn zich er voorts van bewust dat ingevolge artikel 3, IVRK de belangen van het kind immer een eerste overweging dienen te zijn.

ALDUS GETEKEND TE ORANJESTAD, ARUBA, OP 24 NOVEMBER 2011

de Stichting Maatschappij en Criminaliteit,
namens deze,

de Directie Onderwijs,
namens deze,

mw. mr. dr. H. A. van der Wal BA, Voorzitter

mw. drs. A.M. Proveyer-Groot, wnd. directeur

de Stichting Katholiek Onderwijs Aruba,
namens deze,

het Korps Politie Aruba,
namens deze,

mw. E. Janga-Martis, Voorzitter

Hoofdcommissaris mr. A.E. Richardson, Korpschef

de Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon,
namens deze,

het Openbaar Ministerie,
namens deze,

mw. H.A. Chapman-Cham MBA, Voorzitter

mr. R.F. Pietersz, Procureur-Generaal

